

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mimarlık Anabilim Dalı

**UNKAPANI UN DEĞİRMENİNE ENDÜSTRİ
MİRASININ KORUNMASI KAPSAMINDA YENİ
İŞLEV ÖNERİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan

Leyla REŞİTOĞLU

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Gülferah ÖRS ÇORAPÇIOĞLU

İstanbul, 2019

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mimarlık Anabilim Dalı

**UNKAPANI UN DEĞİRMENİNE ENDÜSTRİ
MİRASININ KORUNMASI KAPSAMINDA YENİ
İŞLEV ÖNERİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Leyla REŞİTOĞLU

SINAV TUTANAĞI

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Unkapanı Un Değirmenine Endüstri Mirasının Korunması Kapsamında Yeni İşlev Önerisi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun bir şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

LEYLA REŞİTOĞLU

ONAY

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylıyorum:

- Tezimin /Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 5 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

ÖZET

UNKAPANI UN DEĞİRMENİNE ENDÜSTRİ MİRASININ KORUNMASI KAPSAMINDA YENİ İŞLEV ÖNERİSİ

Endüstri mirası; yapıldığı dönemin mimari dili, teknik bilgisi, üretim izleri ve ayrıca sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı hakkında günümüze mesaj taşıyan korunması gerekli yapı ve alanlar olarak açıklanabilir. Gelişen teknoloji, değişen üretim şekilleri ve çevre şartlarıyla beraber âtil durumda kalan endüstri mirası örneklerinin yeni işlevlerle korunması sorunları dünyada ve ülkemizde gündeme gelmektedir. Bu doğrultuda tez çalışmasında, endüstri mirası örneklerinin somut ve somut olmayan değerleriyle korunması sorunsalı ele alınmıştır. Çalışmada yeniden işlev verilerek kullanıma açılan endüstri mirası yapı ve alanlarından örnekler incelenmiş, uygulamaların mirasın özgün yapısal ve işlevsel niteliklerine uygunluğu değerlendirilmiştir. Tez kapsamında bu konuda yeni işlev önerisinde bulunmak üzere İstanbul, Fatih ilçesi, Unkapani semtinde yer alan Osmanlı Döneminde un üretimi yapan Unkapani Un Değirmeni ele alınarak belgeleme çalışması yapılmıştır. Kompleks yapıları değirmende bulunan bütün yapılar için envanter fişleri doldurulmuş, alan rölöve, harita ve fotoğraflarla desteklenerek belgelenmiştir. Mirasın yeni işlevlerle değerlendirilme önerisi aşamasında; özgün mimari özelliklerin korunması ve verilecek işlevde mirasın üretim değerinin vurgulanması dikkate alınmıştır. Önerilen yeni kullanım projesinde verilen işlevler, mekân kurgusu, işleyişi ve müdahale şekilleri ile desteklenerek açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Endüstri mirası, koruma, yeni işlev verme, renovasyon, Unkapani un değirmeni.

ABSTRACT

PROPOSAL OF NEW FONCTION FOR THE CONSERVATION OF UNKAPANI FLOUR MILL'S INDUSTRIAL HERITAGE

Leyla REŞİTOĞLU

Master Thesis, Department of Architecture

Advisor: Dr. Gülferah ÖRS ÇORAPÇIOĞLU

October 2019, 135 Page

Industrial heritages are the structures and fields that carries important details and messages to our present with the architectural language of the time they have been constructed, technical details, production marks and also with the social, cultural and economical structure. With the developments of technology, transformation of the production types and environmental conditions; refunctioning and protecting the industrial heritages that remained inert for a long time are now a topic of discussion in the world and in our country. Accordingly, in this thesis, the protection of both the concrete and abstract values of the industrial heritages that has been transformed to refunction problem has been covered. In the study, examples of the industrial heritage structures and fields that has been repaired and now functioning has been examined, the repairment applications and suitability to the originals has been compared and evaluated. Within the scope of the thesis, in order to give new function suggestions, the flour factory of Ottoman, Unkapanı Flour Mill which is located in Istanbul, Fatih, Unkapanı become the subject of our thesis and the documents has been recorded. Inventory tickets has been filled, field survey has been supported with mappings and photography and all has been documented. In the phase of suggestions for new ways to refunction the heritage, conservation of the unique architectural details and highlighting the importance of the new function has been the main objective. In the new function suggestion, new functions and place design has been explained and supported with operation and intervention directives.

Key Words: Industrial heritage, conservation, renovation, Unkapanı flour mill.

ÖNSÖZ

Tezimin, Osmanlı Döneminin önemli endüstri yapılarından biri olan ve kültürel miras özelliği taşıyan endüstri mirası yapılarından Unkapanı un değirmeni kompleksinin koruma çalışmaları kapsamında, katkısının olmasını dilerim.

Çalışmamda baştan itibaren yoğun çalışmaları arasında bana zaman ayırarak yol gösteren, değerli yorum, eleştiri ve tecrübeleriyle katkısını esirgemeyen danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Gülferah ÇORAPÇIOĞLU 'na tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Yüksek Lisans Tez çalışmam süresi boyunca ve öncesinde maddi ve manevi olarak desteklerini esirgemeyen ve hep yanımda olan annem, babam ve kardeşlerim başta olmak üzere tüm aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii

1. BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Amaç.....	3
1.2. Kapsam.....	3
1.3. Yöntem.....	4

2. BÖLÜM

2. ENDÜSTRİYEL MİRAS ve KORUMA YAKLAŞIMI

2.1. Endüstri Devrimi.....	5
2.1.1. Endüstri Devriminin Dünyadaki Etkileri	6
2.1.2. Endüstri Devriminin Ülkemizdeki Etkileri.....	7
2.2. Endüstri Mirası Kavramı.....	11
2.2.1. Endüstri Mirasının Günümüzdeki Durumu.....	13
2.2.2. Endüstri Mirası Koruma Amaçlı Kurulan Örgütler.....	14
2.2.3. Dünyada Endüstri Mirası.....	17
2.2.4. Türkiye’de Endüstri Mirası.....	18
2.3. Bölüm Sonucu.....	21

3. BÖLÜM

3. ENDÜSTRİ MİRASI KORUMA YAKLAŞIMLARI

3.1. Endüstri Mirasını Koruma Yaklaşımları.....	24
3.1.1. Koruma Kavramı.....	24
3.1.2. Endüstri Mirasını Koruma Sorunları.....	24
3.2. Dünya’da Yeniden İşlevlendirme Örnekleri.....	27

3.3. Türkiye’de Yeniden İşlevlendirme Örnekleri.....	40
3.4. Bölüm Sonucu.....	54

4.BÖLÜM

4. ENDÜSTRİ MİRASI OLARAK UN KAPANI UN DEĞİRMENİ ve YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ

4.1. Unkapanı Semtinin Tarihçesi.....	56
4.2. Unkapanı Değirmenin Mevcut Durumu.....	60
4.3. Unkapanı Değirmenin Koruma Sorunları.....	64
4.4. Unkapanı Değirmeni Belgeleme Çalışması.....	65
4.4.1. Envanter Fişleri-İçerik ve Değerlendirme Ölçütleri.....	65
4.4.2. Unkapanı Değirmen Kompleksinin Yerleşim ve Anıt Ölçeğinde Belgelemesi.....	67
4.4.3. Envanter Çalışması Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	105
4.5. Unkapanı Değirmen Kompleksi Koruma Yaklaşımı.....	107
4.5.1. Koruma Kriterleri	107
4.5.2. Tarihi Unkapanı Un Değirmen’ine Yeni İşlev Önerisi.....	108

5. BÖLÜM

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

SONUÇ ve ÖNERİLER.....	124
KAYNAKÇA.....	127
İNTERNET KAYNAKLARI.....	131
ÖZGEÇMİŞ.....	135

KISALTMALAR LİSTESİ

M.S.G.S.Ü	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
İ.T.Ü	: İstanbul Teknik Üniversitesi
FICCIM	: Birinci Uluslararası Endüstri Anıtlarını Koruma Kongresi
SICCIM	: İkinci Uluslararası Endüstri Anıtlarını Koruma Kongresi
TICCIH	: Üçüncü Uluslararası Endüstri Mirasını Koruma Konferansı
E-FAITH	: Avrupa Endüstri Teknik Mirası Dernekleri Federasyonu
ICOMOS	: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
TOKİ	: T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
İ.M.Ç.	: İstanbul Manifaturacılar Çarşısı
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
TÜKSEK	: Türkiye Kültür Sektörü
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
URL	: İnternet Kaynakları
M.Ö	: Milattan Önce
Yy	: Yüzyıl
c.	: Cilt
s.	: Sayfa

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: İstanbul Sahil Şeridi Endüstri Aksı.....	9
Şekil 3.1: Polonya, Wieliczka Tuz Madeni.....	15
Şekil 3.2: Almanya Ruhr Bölgesi Gezi Rotası.....	16
Şekil 3.3: İstanbul Endüstri Mirasının Haritalanması.....	21
Şekil 3.4: Southside Works Dönüşüm Öncesi Durumu.....	28
Şekil 3.5: Günümüzde Southside Works.....	28
Şekil 3.6: 1929 ve 2017 yıllarında Oberhausen Gazometresi.....	29
Şekil 3.7: Oberhausen Gazometresi İç Mekan.....	30
Şekil 3.8: Alman Madencilik Müzesi ve Ek Yapı.....	30
Şekil 3.9: Alman Madencilik Müzesi, İç Mekanlar.....	31
Şekil 3.10: Alman Madencilik Müzesi, Ek Yapı, İç Mekân.....	31
Şekil 3.11: Endüstriyel Peyzaj, Zollverein.....	32
Şekil 3.12: UNESCO Dünya Mirası, Zollverein.....	32
Şekil 3.13: Phoenix-See.....	33
Şekil 3.14: High Line Eski ve Yeni Görünümü.....	33
Şekil 3.15: İtalya Torino’da Endüstri Parkı Dönüşüm Örneği.....	34
Şekil 3.16: İtalya Torino’da Endüstri Parkı Dönüşüm Örneği.....	34
Şekil 3.17: Havagazı Fabrikası Battersea, Eski ve Günümüzdeki Durumu.....	35
Şekil 3.18: Toledo, Ohio Eski Endüstri Kompleksi Restorasyonu.....	36
Şekil 3.19: ProMedica Sağlık Sigortası Merkezi İç Mekân.....	36
Şekil 3.20: 192 Shoreham Street’den Bir Koruma Örneği.....	37
Şekil 3.21: Terk Edilmiş Washburn A Mill, 1976.....	38
Şekil 3.22: Mill City Museum.....	38

Şekil 3.23: Mill City Museum, Buğday ve Değirmen Ürünleri Sergileri.....	39
Şekil 3.24: Mill City Museum, Buğday ve Ahşap Ürünleri Sergileri.....	39
Şekil 3.25: Bakırköy Baruthanesinin Dış ve İç Görünüşü 19. Yüzyıl.....	40
Şekil 3.26: Günümüzde Bakırköy Baruthanesi.....	41
Şekil 3.27: Günümüzde Bakırköy Baruthanesi İç Mekân.....	41
Şekil 3.28: Bomonti Bira Fabrikası Dönüşüm Öncesi.....	42
Şekil 3.29: Bomonti Bira Farikası Meydandan Görünüş.....	42
Şekil 3.30: Bomonti Bira Farikası Birahane Sokak Silueti A-B-C Blokları.....	43
Şekil 3.31: Bomonti Bira Farikası İç Mekân.....	43
Şekil 3.32: Bomonti Bira Fabrikası Meydandan Görünüş.....	44
Şekil 3.33: Darphane-i Amire’de Basılan Para Önekleri.....	44
Şekil 3.34: Günümüzde Darphane-i Amire Binası Sergi Alanları.....	45
Şekil 3.35: Darphane-i Amire Binası, 1993 İstanbul Arşivli Fotoğrafi ve Günümüzdeki Durumu.....	45
Şekil 3.36: Darphane-i Amire Rölövesi.....	46
Şekil 3.37: Darphane-i Amire Rölöve Kesiti.....	46
Şekil 3.38: Günümüzde İTÜ İspirtohane Konservatuvarı ve Kültür Merkezi.....	47
Şekil 3.39: Top Döküm Binaları.....	47
Şekil 3.40: Günümüzde Tarihi Tophane-i Amire Binası İç Mekân Sergi Alanları...48	
Şekil 3.41: Cibali Tütün Fabrikası İç Mekân, İşçiler İçin Ayrılan Yemekhane Bölümü.....	49
Şekil 3.42: Cibali Tütün Fabrikası Dönüşüm Örneği.....	49
Şekil 3.43: Rezan Has Müzesi.....	50
Şekil 3.44: Cibali Tütün Fabrikası İç Mekân Dönüşümleri.....	50
Şekil 3.45: Cibali Tütün Fabrikası İç Mekân Dönüşümleri.....	50

Şekil 3.46: Feshane Binası, 1885’lerde Haliçten Fotoğrafları.....	51
Şekil 3.47: Feshane-i Amire’nin, Haliç’te Sahil Düzenleme Çalışmaları Yapılmadan Önceki Planı, 1986.....	51
Şekil 3.48: Feshane-i Amire Restitüsyon Planı.....	52
Şekil 3.49: Baruthane 1798 Gravürü.....	53
Şekil 3.50: Ataköy Sahil Hattı Üzerindeki Baruthane Binasını Yapıları, Dış Duvarları.....	54
Şekil 3.51: Ataköy Sahil Hattı Üzerindeki Gözetleme Kulesi ve Millet Bahçesi.....	54
Şekil 4.1: Claude-Marie Ferrier- 1859 Tarihli Unkapanı.....	56
Şekil 4.2: 19. Yüzyıl Sonu Unkapanı Değirmeninin Haliç’ten Görünüşü.....	57
Şekil 4.3: Unkapanı Limanı.....	58
Şekil 4.4: 1939 Yılında Açılan Atatürk Köprüsü.....	58
Şekil 4.5: 1946 Atatürk Bulvarı ve Unkapanı Sementi.....	59
Şekil 4.6: Unkapanı Fabrikası Kompleksi ve İMÇ Manifaturacılar Çarşısı.....	60
Şekil 4.7: Alman Mavileri Haritası.....	60
Şekil 4.8: Unkapanı Bölgesi ve Çevresi, 2018.....	61
Şekil 4.9: Tarihi Unkapanı Değirmeninin Yıkılan Ana Değirmeninin Binası ve Lojman Binasının Yıkılan Bölümü.....	62
Şekil 4.10: Tarihi Unkapanı Değirmeni Kompleksinin Günümüzde Ayakta Kalan Bölümlerinden Fırın Binası Duvarları ve Lojman Binası.....	63
Şekil 4.11: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Değirmen Binası Taralı Alanı.....	109
Şekil 4.12: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Lojman Binası Taralı Alanı.....	110
Şekil 4.13: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Servis Binası Taralı Alanı.....	111

Şekil 4.14: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Fırın Binası (D) Taralı Alanı.....	112
Şekil 4.15: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Fırın Binası (D1) Taralı Alanı	113
Şekil 4.16: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Depo ve İdari Birim Binası (F1) Taralı Alanı.....	114
Şekil 4.17: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Kalıntı Bölgesi Taralı Alanı.....	115
Şekil 4.18: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Depo Binası Taralı Alanı.....	116
Şekil 4.19: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Depo Binası Taralı Alanı.....	117
Şekil 4.20: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Sinema Binası Taralı Alanı.....	118
Şekil 4.21: Unkapanı Değirmen Kompleksi Yeni İşlev Önerisi Vaziyet Planı.....	119
Şekil 4.22: Unkapanı Kompleksi Yeni İşlev Önerisi, Üç Boyut Görseli.....	121
Şekil 4.23: Unkapanı Kompleksi Yeni İşlev Önerisi, Üç Boyut Görseli.....	122
Şekil 4.24: Unkapanı Kompleksi Yeni İşlev Önerisi, Üç Boyut Görseli.....	123
Şekil 4.25: Unkapanı Kompleksi Yeni İşlev Önerisi, Üç Boyut Görseli.....	123

1. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Endüstri Devrimi, 18. yüzyıl sonlarında ortaya çıkarak etkisini tüm dünyada gösteren bir süreci kapsamaktadır. Bu süreç, üretim teknolojilerindeki gelişimle birlikte sosyal, kültürel, ekonomik ve mekânsal ihtiyaç ve değişimleri de beraberinde getirmiştir. Karmaşık yapılı makineleşmenin sonucunda büyük ölçekli mekânlara ihtiyaç duyulmuş, bu doğrultuda birçok fabrika, endüstri tesisi, bu tesislere hizmet veren alt birimler ve bunların çevresinde gelişen yerleşimler ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılın ilk çeyreğiyle beraber gelen süreçte ise üretim teknolojilerinin değişimi ve sanayi alanlarının kent dışına kayması gibi nedenlerle kent merkezlerinde işlevsiz kalan endüstri yapılarının birçoğu yapısal özgünlüklerini ve donanımlarını kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu noktada bir dönemin özgün üretim teknolojilerini ve yapım tekniklerini yansıtarak günümüze taşıyan endüstri yapılarının kültürel miras kapsamında korunması gündeme gelmiş ve endüstri mirası kavramı ortaya çıkmıştır. Türk Dil Kurumuna göre ‘miras’ kavramı bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey olarak tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda ‘endüstri mirası’ önceki nesillerin üretim teknolojilerini, üretim aletlerini, düşünce yapısını, bilgisini, birikimlerini ve toplumun kendine özgü izlerini yansıtmaktadır.

2003’te ‘TICCIH’ endüstri mirasının korunmasına yönelik ilk uluslararası başvuru kaynağı olan ‘Nizhny Tagil Tüzüğünü’ geliştirmiştir. Endüstri mirası siteleri, yapıları, alanları ve peyzajlarının korunması için ICOMOS-TICCIH ortak ilkeleri (Dublin İlkeleri) ICOMOS’ un 28 Kasım 2011’de yapılan 17. Genel Kurulunda kabul edilmiştir. Dublin İlkelerinde endüstri mirasının; siteler, yapı grupları, kompleks alanlar, peyzaj alanları, ilgili makineler, eski veya yeni sanayi süreçleri, hammaddelerin çıkarılması, işlenmesi, ürüne dönüştürülmesi ve bunları sağlamaya yarayan ilgili enerji kaynakları ve taşıma altyapıları hakkındaki nesnelere veya belgelerden oluştuğu belirtilmiştir (URL1). Bu konuda farkındalık oluşturan uluslararası örgütlerin yanı sıra sivil toplum örgütlerinin girişimleri, endüstri mirasını belgelemek ve önemini vurgulamak amacıyla yapılan bilimsel çalışmalar, koruma uzmanları ile ilgili meslek grupları arasında iş birliklerine katkıda bulunmakta ve bu konudaki çalışmalara veri sağlamaktadır. 2001 yılında M.S.G.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsünde Kıraç, B. tarafından Türkiye’deki sanayi yapılarının günümüz

koşullarına göre yeniden değerlendirilmeleri konusunda yapılan doktora tezi çalışması bu alandaki çalışmalara öncülük etmiştir. Günümüzde dünyada ve ülkemizde sanayi alanlarının dönüştürülmesi ve endüstri yapılarının yeniden işlevlendirilmesi, gerek akademik çalışmalar gerekse uygulama örnekleri ile gündemde olan bir araştırma konusudur. Bu tezde ele alınan; işlevsiz endüstri mirası yapılarının yeni işlevlerle değerlendirilmesi konulu çalışmada, ulaşılabilen mevcut bilimsel çalışmalardan ve görsel kaynaklardan yararlanılmıştır.

Bu çalışma, İstanbul'da yer alan özgün işlevi un üretimi yapmak olan, işlevini yitirmiş ve harap durumda bulunan, endüstri mirasının ender örneklerinden biri; Unkapanı Değirmeninin üretim değerinin vurgulandığı yeni işlevler ile hayata döndürülmesi, alanın somut ve somut olmayan değerleri ile bütüncül korunması üzerine kurgulanmıştır. İstanbul'un ilk kurulan semtlerinden biri olan Unkapanı semti, tarihsel süreçte İstanbul ve Haliç'in bütününde ticaretin merkez noktalarından biri olarak bilinmektedir (Göncüoğlu, 2015). Değirmenin, 1870 yılında yapım izninin verildiği ve semtin en büyük kapanlarından biri olan un kapanlarının burada bulunmasından dolayı semtin adının Unkapanı olarak anıldığı, günümüzde ise semtin unla ilgisinin kalmadığı, adının da sadece bu eski değirmenden geldiğini belirtilmektedir (Kâhya, 1994).

Bu tez çalışmasının konusu olan Unkapanı un değirmeni ile ilgili M.S.G.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsünde 2002 yılında, Seçer, F. tarafından yapılmış "İstanbul'daki Osmanlı Dönemi değirmenlerinin mimari açıdan incelenmesi ve Unkapanı Değirmeninin günümüz şartlarında değerlendirilmesi" konulu bir yüksek lisans tezi mevcuttur. Tez çalışması kapsamında on yedi yıl sonra yapılan güncel alan çalışmalarında kompleks yapılı değirmenin, daha da harap bir duruma geldiği ve binaların yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu saptanmıştır. Alanda envanter çalışması yapılarak mevcut yapılar belgelenmiştir. Yeni işlev önerisinde ise özellikle endüstri mirası yapılarının somut değerlerinin yanı sıra somut olmayan değerlerinin de vurgulandığı, âtil durumda kalmış fabrikanın üretim izlerinin teknik bilgilerle birlikte aktarılabileceği bir koruma-yenileme çalışması önerilmiştir.

1.1. Amaç

Kent içerisinde eski işlevlerini devam ettiremeyen, günümüz teknolojisi ve ihtiyaçlarının gerisinde kalarak terk edilmiş olan endüstri mirası kapsamındaki alan ve yapıların korunmasına yönelik ilgi, günümüzde giderek artmış olup yeniden işlevlendirme uygulamaları sıklıkla gündeme gelmektedir. Ancak bu tezin konusu olan Unkapanı Değirmeni her ne kadar kurum ve kuruluşlar tarafından ele alınarak, restorasyon ve rekonstrüksiyon projeleri önerilse dahi, somut bir koruma çabası bulunmayıp değirmen kompleksine ait yapılar yok olma tehdidi ile karşı karşıyadır. Bu tez çalışmasında belirli bir dönemin üretim izlerini ve ticari ilişkilerini yansıtan, bölgeye adını vermiş üretim binalarının envanterlerinin çıkarılarak, fabrika kompleksinin güncel halinin belgelenmesi, çalışmanın ilgili kurum ve koruma kuruluşlarına iletilmesi ve konuya tekrar dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte endüstri mirası örneklerinin korunmasında mirasın somut değerinin yanı sıra somut olmayan üretim değerlerinin dikkate alınmasının önemi ve bunun vurgulanması çalışmanın önemli bir hedefi olmuştur. Çalışmada, Unkapanı Değirmeninin bulunduğu bölgenin bir parçası olarak, tarihsel süreçteki üretim değerlerinin ortaya konduğu, üretim izlerini geleceğe aktarabilen, bölge için yalnızca fiziksel değil aynı zamanda bellek değeri de yaratacak, kendi kimliğinin dışına çıkmayan, fiziksel yapıya en az müdahale ile endüstri mirası yapısının korunması kapsamında, yeni işlev önerisi getirilmesi amaçlanmıştır.

1.2. Kapsam

Çalışma kapsamında; Dünyada endüstri devriminin ortaya çıkış süreci, Türkiye'deki etkileri ve sonuçları incelenmiştir. Endüstri mirasını korunmasına yönelik uluslararası nitelikteki örgütlerin çalışmaları araştırılmıştır. Ülkemizde ve dünyada yeniden işlevlendirilen endüstri mirası yapılarından örneklerin analizi yapılmıştır. Çalışmada ele alınan, İstanbul'un önemli endüstri mirası yapılarından biri olan Unkapanı değirmeninin tarihsel süreçteki gelişimi araştırılmış, mevcut durum analizi yapılmış, komplekse ait binaların envanterleri çıkarılmıştır. Yapılan araştırma ve çalışmalar ışığında miras alanı için yeni işlev önerisi geliştirilmiştir.

1.3. Yöntem

Tez çalışmasına; endüstri mirası, koruma, yeni işlev verme, renovasyon, Unkapanı un değirmeni' anahtar kelimeleri kullanılarak yapılan literatür taraması ile başlanmıştır. Sanayi devrimi sürecindeki teknolojik gelişmelerin sosyal, kültürel ve ekonomik sonuçları dünyada ve ülkemizde irdelenmiştir. Sanayi yapılarının işlevsiz kalmasıyla ortaya çıkan 'endüstri mirası' kavramı ve bu mirasın korunması yönünde yapılan renovasyon uygulamaları kaynaklardan ulaşılan bilgiler ışığında ve yerinde yapılan gözlemler ile değerlendirilmiştir.

İstanbul, Fatih İlçesinde bulunan işlevsiz endüstri mirası yapılarına örnek teşkil edebilecek olan Unkapanı un değirmeni ve çevresi ile ilgili olarak Fatih Belediyesi, İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ile görüşmeler yapılarak bölgenin hâlihazır paftaları ve *Ayverdi, Alman Mavileri, Pervititch* gibi tarihi haritalarına ulaşılmıştır. Bu aşamadan sonra fotoğraf, çizim, eskiz vb. alan çalışmaları gerçekleştirilmiş, Füsun Seçer 'in 2002 tarihli yüksek lisans tezi çalışmasında yer alan rölöve, restitüsyon ve analiz çalışmalarından da yararlanılarak, yapının geçen bu süreçteki değişimleri dikkate alınarak günümüzdeki mevcut durum analizi güncellenmiştir.

Değirmen kompleksini oluşturan binaların belgelenmesi amacıyla Fatih ilçesi, Yavuz Sultan Mahallesi, 121 pafta, 515 no'lu ada üzerindeki "1 no'lu parselin" envanterleme çalışması yapılmıştır. Çalışmada Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) ve Türkiye Kültür Sektörü (TÜKSEK) kurumları tarafından başlatılan "Türkiye Kültür Envanteri" projesi kapsamında hazırlanan yerleşme ve anıt envanter fişleri kullanılmıştır.

Tez çalışması kapsamında ve izlenen yöntem sonucunda elde edilen veriler değerlendirilmiş, Unkapanı un değirmeninin bulunduğu alanın renovasyonu için yeni işlevler içeren proje çalışması geliştirilerek öneri olarak sunulmuştur.

2. BÖLÜM

2. ENDÜSTRİYEL MİRAS ve KORUMA YAKLAŞIMI

2.1. Endüstri Devrimi

Tarih öncesi çağlardan beri insanlar beslenmek, korunmak ve barınmak amacıyla birçok ilkel endüstri faaliyeti gerçekleştirmiş, yaşamlarını devam ettirebilmek için, var oldukları günden bu yana sürekli üretim yapmak zorunda kalmışlardır. M.Ö. ilkel insan toplulukları taşları yontarak, hayvan deri ve postlarını işleyerek üretim yapmış, daha sonraki dönemlerde hayvancılık ve avcılık faaliyetleri ile üretime devam etmişlerdir. Üretim faaliyetleri binlerce yıl boyunca insan, hayvan, su ve rüzgâr gücüyle devam etmiş, makinelerin fabrikalar da üretime geçmesiyle birlikte “endüstri devrimi” gerçekleşmiştir (Batur ve Batur, 1970).

Endüstri devrimi, dünyada her ne kadar 18. yy da buhar makinelerinin keşfi ile kabul edilmiş olsa da, endüstrileşme süreci tarih öncesi çağlarda insanların avcı-toplayıcı aşamasından sanayi toplumu aşamasına geçmelerinin, yüzyıllar süren bir gelişmenin sonucu olduğu bilinmektedir. Bu gelişmelerin neticesinde, sanayi faaliyetlerin sadece tek bir yüzyılda ortaya çıkmadığını gösterir niteliktedir (Özdemir, 2015).

Bazı tarihçilere göre ilk fabrika düzeyindeki sanayi faaliyetleri İngiltere’de bulunan John Lombe’nin kurduğu ipek fabrikası olmakla beraber bazı kaynaklarda ise, 1104 yılında Venedik’te 16.000 işçi çalıştıran tersanelerde gemi üretimi yapılmasını dayanak olarak ele almaktadır (Köksal, 2005). Bir diğer görüş ise 1761’te kurulmuş olan Matthew Boulton’un Soho Fabrikasını örnek olarak vermektedir (Özüdoğru, 2010). Bu konuda Özdemir, 2015; her ne kadar ilk fabrikanın hangi yıllar arasında kurulduğu hakkında tarihçiler tarafından farklı görüşler olduğu söylene de küçük tersanelerin büyük ölçekli endüstri tesislerine dönüşümünün büyük bir zaman diliminde gerçekleştiği konusunda hemfikir olduğunu vurgulamaktadır (Özdemir, 2015). Endüstri devriminin, uluslararası literatürde kabulü 1763 yılında James Watt’ın buhar makinelerini kullanmasıyla ile başlayan bir dönüşüm sürecinin başlangıcı olmuştur. İnsan, hayvan, su ve rüzgâr güçlerinin yerini büyük makinelerin almasıyla birlikte, köklü bir üretim şekli değişimi görülmüştür. İngiltere’de ortaya çıkan bu dönüşüm diğer Avrupa ülkelerine de yayılarak evrensel bir devrim oluşturmuştur (Gökdağ, 2014). Buhar makinelerinin icadıyla birlikte insanlık tarihini ekonomik

yönden, köklü bir değişime iten endüstri devriminin, tarım devrimine nazaran daha hızlı bir yayılma hızı gösterdi bilinmektedir. Tarım devriminde binlerce yıl boyunca süren yayılmanın, 18. yy da ortaya çıkan sanayi devrimi için on yıllar gibi kısa bir zaman diliminde gerçekleştiğini söylemektedir (Batur ve Batur, 1970).

Endüstri devriminin hızlı yayılmasının nedeni, buhar makinelerinin icadıyla birlikte gemi ve demiryolunda kullanılan teknolojinin sağladığı ulaşım kolaylığı olarak düşünülmektedir. Endüstri devriminin İngiltere’de başlayarak diğer ülkelere, bilginin çok hızlı yayılması ile birlikte kısa zamanda diğer coğrafyaları da etkilemesini sağlamıştır (Erdinç, 2002).

2.1.1. Endüstri Devriminin Dünyadaki Etkileri

18. yüzyılda İngiltere’de ortaya çıkan endüstri devrimi batılı toplumlarda her ne kadar köklü değişiklikler yol açıyorsa da bu değişimler ani değildir. Bu köklü değişiklikler birbirini etkileyen, zincirleme birçok buluşa yol açmıştır. Artan tüketim ihtiyacına karşılık, makineleşme ile üretim oldukça hızlanarak artmıştır. Makinelerin karmaşıklığı ve enerji kaynaklarına yakın olması zorunluluğu nedeniyle, büyük ölçekli fabrika ihtiyacı duyulmuştur (Tanilli, 1996).

Dünyayı etkisi altına alan endüstrileşme hareketi ile endüstri kentlerinde üretim artmış, tarım toplumlarının sanayi toplumlarına dönüşümü gerçekleşerek, bunun sonucunda büyük değişime uğrayan kentlerde yeni yapılaşmalar oluşmuştur. Bu yapılaşmalar her ne kadar plansız kentler doğursa da savaşların azalması ve ölüm oranlarının düşmesinin etkisi ile birlikte, aynı yüzyıl içerisinde Avrupa’da çok fazla nüfus artışı gözlemlendiği, 18. Yüzyılda 100-120 milyon olan Avrupa nüfusunun, 20. Yüzyılda 450 milyona ulaştığı belirtilmektedir (Gökdağ, 2014).

Batur, endüstri devrimi ile birlikte birçok olumlu ve olumsuz gelişmelerin yaşandığını, bütün bunların bağlantılı ve birbirlerini tetikleyen gelişmeler olduğundan söz etmektedir. Endüstri devriminde yaşanan niteliksel gelişme ve değişimlerin, öteki alanlarda da benzer değişimlere zorladığı bilinmektedir. Makineli üretimin gelişme mekanizması, bütün üretim alanlarına yayılmasına neden olmuştur. Bunlardan birkaçı; yeni oluşan endüstri kentlerine yoğun göçlerin başlamasıyla birlikte, işçi sınıfları için doğan konut ihtiyacına yönelik yeni yapılaşma ihtiyacı doğmuş, buna yönelik yapılan, plansız yapılaşmalar sonucunda plansız kentler de ortaya çıkarmıştır (Batur ve Batur, 1970).

Berberinde, düşük yaşam standartları ve eğitimsizlik gibi sorunları barındıran sefalet alanları oluşmuş, bu yapılarda yaşayanların her geçen gün artması, nüfus tıkanıklığı ve sağlık sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Kentlerde yayılan plansız yapılaşmanın önüne geçilemeyerek buradaki mahallelerinin, çöküntü ve sefalet alanlarına dönüşümü engellenememiştir. Zamanla bu sorunların çözümü için, plansız yapılan alanlarda su, elektrik ve altyapı ihtiyaçlarının karşılanması, kişisel temizlik, sabun kullanımı, ucuz pamuklu çamaşır üretimleri ile birlikte toplumu temizliğe özendirme, sağlık alanında iyileştirmelere gitme gibi önlemler alınmıştır. Öte yandan birbirini tetikleyen sanayi kolları ve teknolojik gelişmeler farklı mühendislik dalları ve ekonomi gibi birçok uzmanlık gerektiren alanların da gelişmesine olanak sağlamıştır. Küçük atölyelerin kapatılarak bunların yerini büyük ölçekli fabrikaların almasıyla birlikte, fabrikalarda depolama, lojistik, üretim ve makineleşme gibi birçok yeni kavram ile tanışılmıştır. Ayrıca yeni kurulan büyük ölçekli fabrikalar, kamu binaları, işçi sınıfı için bloklar, depolar, antrepolar, limanlar vb. endüstri devriminin etkileriyle birlikte ortaya çıkan yapı grupları mimarlığın gelişmesine de olanak sağlamıştır. Bütün bu gelişmelerden anlaşılacağı üzere, endüstri devriminin bütün etkilerinin birbiri ile ilişkili olduğu ve dolaylı olarak da birbirinin gelişmesine olanak sağladığı (Erdoğan, 2002) belirtilmektedir.

Dünyayı etkisi altına alan endüstri devrimi sadece sanayi kolları ve teknoloji alanlarında değil, aynı zamanda toplumun yaşayış şeklini değiştirerek, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda değişime olanak sağlamış, birçok ülkede devrim niteliğinde bir dönüşüm sürecine sebep olmuştur. Artan üretim ile birlikte doğan hammadde ve pazar ihtiyacından dolayı "sömürgecilik ve emperyalizm" kavramları ortaya çıkmıştır. Bu kavramların etkisiyle birlikte dünyanın yeniden paylaşılması gündeme gelerek, I. Dünya Savaşının çıkmasının nedenlerinden biri olacaktır (Tanilli, 1996).

2.1.2. Endüstri Devriminin Ülkemizdeki Etkileri

İngiltere'de ortaya çıkan endüstri devriminin etkilerinin ülkemizdeki yansımaları, diğer Avrupa ülkelerinde yarattığı etkiler kadar hızlı ve kolay olmamıştır. İstanbul ve Anadolu'da loncalara bağlı olarak çalışan küçük atölyeler ve geleneksel zanaatkarların büyük ölçekli fabrikalara geçişi uzun vadede gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti'nde endüstri devriminin köklü değişimlerinin sadece belirli kentlerde görülmesinin nedeni, nüfusunun büyük çoğunluğunun kırsal alanda yaşaması ve

ekonominin daha çok tarım ve köy ekonomisi üzerinden gerçekleşmesinden kaynaklanmaktadır. Kaşlı, İstanbul'un ulaşım bağlantılarının güçlü olması, yönetimin burada ikamet etmesi, ulaşımın kolaylığı ve bütün bunlarla birlikte İstanbul'un Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olmasından dolayı, sanayi yapıları için uygun topraklara sahip olduğunu, bu yüzden de her zaman sanayi girişimlerinin en fazla yaşandığı kent olma özelliğini bünyesinde barındırdığını söylemektedir (Kaşlı, 2009).

Erdoğan, (2002) de Kaşlı 'ya benzer bir yaklaşımla, Osmanlı devletinde sanayinin ağırlıklı olarak görüldüğü yerlerin başında İstanbul, İzmir, Bursa, Bandırma, Manisa, Uşak ve İzmit ile sınırlı kalmasının nedeninin, hammadde ve pazar yerine yakınlığın önemli olması ve o dönemde kara ulaşımının oldukça pahalı olmasından kaynaklandığını söylemektedir (Erdoğan, 2002).

Ertin, Türkiye'de sanayinin %60 oranında Marmara Bölgesinde toplandığını, bu durumun Osmanlı İmparatorluğu döneminden beri sanayi yatırımlarının ülkenin batı bölgelerine kaydırılmış olması nedeniyle görüldüğünü ve İstanbul'un, ülkede sanayinin toplandığı en önemli merkez olduğunu vurgulamaktadır. İstanbul'da yapılan endüstri yapıları, önceleri Haliç kenarında gelişmiş, zamanla Zeytinburnu ve Bakırköy'e, daha sonra İkitelli, Sefaköy, Halkalı boyunca iç kısımlara doğru yayılmış, Anadolu yakasında Kartal, Pendik, Tuzla hattı boyunca ilerlemiştir (Ertin, 2014).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Marmara Sahil Şeridi ile ona paralel olarak seyreden Rumeli Demiryolu aksı arasında birçok fabrika yapılmıştır. Fabrikaların buraya konumlandırılmasıyla birlikte, hammaddenin fabrikaya ulaştırılması ve imal edilen ürünün sevkiyatı için hem deniz hem de demiryolundan faydalanma imkânı doğmuştur. İstanbul'un Avrupa yakasındaki sanayi aksına, Yedikule'den itibaren batıya doğru Yedikule Gazhanesi, Zeytinburnu Demir Fabrikası, Bakırköy Bez Fabrikası, Bakırköy Baruthanesi, Küçükçekmece Osmanlı Kibritleri Fabrikası gibi sahil aksı boyunca konumlanan bazı endüstri yapıları örnek olarak verilebilir (Şekil 2.1). Farklı yüzyıllarda yapılan endüstri yapılarının sahil şeridi aksı boyunca konumlanmalarında *su ögesinin* endüstri yapıları için önemi bilinmektedir. Yedikule'den Küçükçekmece'ye uzanan demiryolu hattı ile, fabrikaların birbirleri arasındaki bağı kuvvetlendirmiş ve su ögesinin de etkisiyle, buradaki endüstri aksını oluşmasına olanak sağlamıştır (Erdoğan. 2012).

Kaynak: Erdoğan, 2012

Şekil 2.1: İstanbul Sahil Şeridi Endüstri Aksı

Ülkemizde savunma amacıyla endüstrileşme hareketlerinin ilk hamleleri 1453 yılında Tophane-i Amire (Tophane) ve 1455'te Tersane-i Amire'nin (Haliç) kurulması olarak görülmektedir. Osmanlı Devleti'nde endüstri faaliyetlerinin 19. Yüzyılda yenileşme hareketleri ile başladığı ve devlet eliyle gerçekleşen bu endüstrileşme hareketlerinin batılı üretim tarzları esas alınarak kurulan endüstri tesisleri olduğu (Nart, 2015) belirtilmektedir.

III. Selim döneminde (1789-1807) padişahın yenilikçi hareketlerinden dolayı ilk olarak atılan adımlardan bazıları, Tersane ve Tophane gibi askeri kuruluşların yenilenmesi, İstanbul'da kurulan birkaç büyük imalathane ve fabrika girişimleri olarak sayılabilir (Erdoğan, 2012). Bu dönemi takiben II. Mahmut döneminde de finansmanı hazineden tedarik edilen, Fabrika-i Hümayunlar kurulmuştur. Bu dönemde de çoğunlukla ordu ve saray ihtiyacına yönelik dokuma, deri ve savaş endüstrisine yönelik endüstrileşme hareketleri görülür. Sarayın masraflarını karşıladığı bu fabrikalaşma hareketleri pazar rekabetinden uzak, maliyet kaygısı taşımayan ve sadece devlet siparişleri ve saray ihtiyaçlarına yönelik, devlet eliyle çalışan fabrikalar olmuştur (Gökdağ, 2014).

19. yüzyılda Tanzimat Fermanının gerektirdiği modernleşme hareketleri, reformlar, kapitülasyonlar ve gümrük vergilerinin kaldırılmasıyla birlikte, ülkeye yabancı sermaye girişi artmıştır. Bu artışla birlikte bankalar, fabrikalar, sigorta şirketleri kurulmaya başlamış, İstanbul'un ekonomik yapısında da önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Ülkeye giren yabancı sermaye sayesinde teknoloji gelişmiş, teknik eleman ihtiyacı doğmuş ancak yetersizlik nedeniyle diğer Avrupa ülkelerinden ülkemize teknik elemanlar gelmiştir. Bu durumda diğer ülkelere bağımlılık doğmuş, en ufak sorunda veya teknik personel yetersizliğinde, büyük sermayelerle kurulan bu fabrikaların durma noktasına gelerek, kapatılması söz konusu olmuştur (Toprak, 1985).

19. Yüzyılda görülen endüstrileşme hareketiyle birlikte çoğu İstanbul'da olmak üzere pek çok fabrika ve sanayi tesisi kurulmuştur. 1810'da Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası, 1844'de Beşiktaş'ta kurulan demir dökümhanesi, 1840'lardan itibaren Bakırköy'de kurulan demir imalathanesi, makine atölyesi, pamuk eğirme, dokuma ve basma fabrikası, 1845'te Zeytinburnu'nda makine fabrikası, 1846'da Büyükkada'da kurulan un fabrikası, 1848'de Paşalimanı, Cibali, Kasımpaşa, Hasköy ve Göksu'da kurulan un fabrikaları, 1870'de Unkapanı Un Değirmeni, 1884'te Paşabahçe'de kurulan cam fabrikası, Cibali Tütün Fabrikası (1884), 1886'da Beykoz'da kurulan kağıt fabrikası, 1891 de Feriköy'de Bomonti Bira Fabrikası, Hasanpaşa Gazhanesi (1891), 1894'te Yıldız'da kurulan Çini Fabrikası, 1894 Beykoz'da kurulan mum fabrikası, 1897 de Küçükçekmece'de kurulan Kibrit Fabrikası olarak sıralanmaktadır (Kaşlı, 2009). 19. yüzyılda İstanbul dışında açılmış olan fabrika ve endüstri tesisleri de bulunmaktadır. Anadolu da kurulan Konya, Kayseri ve Üsküp'te Güherçile İmalathanesi, İncirliada'da Kükürt Fabrikası, İzmit ve İslimye'de Çuha, Bursa'da İpek, Hereke'de Kumaş Fabrikaları bulunduğu (Nart, 2015) belirtilmektedir.

19. yüzyıl ve sonrasında yapılan endüstri girişimleri sonucunda kurulan bütün fabrika ve tesislerde, teknolojinin, teknik ekiplerin ve teknik parçalarının dahi yurtdışından getiriliyor olması, fabrikalarda çıkan aksaklıklar sonucu kapatılan fabrikaların, endüstrileşmenin ülke topraklarında köklü bir değişim gerçekleştirememiş olmasına neden olmuştur. Fabrikalarda yurtdışından gelen uzman kişilerin ayrılması söz konusu olduğunda veya teknolojiye yetersiz kalındığı durumlarda, fabrikalar kapatılmak zorunda kalmış ve üretim durdurulmuştur.

Fabrikaların milatlarını doldurmadan kapatılmaları endüstride Avrupa ülkelerine bağımlı olmanın getirdiği sonuçlardan yalnızca biri olmuştur (Kaşlı, 2009).

20. yüzyılda ise II. Meşrutiyet ilanı ile birlikte diğer ülkelere verilen imtiyaz ve iç gümrükler kaldırılmış ve bunlarla birlikte sanayi teşvik kanunu çıkarılmıştır. Ülkedeki bu yeni girişimler endüstrimizin diğer Avrupa ülkeleri ile rekabet edecek düzeye getirmeye yeterli olamamıştır. Anlaşmalı devletlere verilen kapitülasyonların kaldırılması, ülkedeki sanayi girişimlerini hızlandırmış fakat yeterli düzeye gelmesine olanak sağlamamıştır. O sıralarda, I. Dünya savaşının global etkisi ve ülkenin de savaş halinde olması da hammadde ve ulaşım sorunlarını beraberinde getirerek sanayi girişimlerinin de olumsuz yönde etkilemiştir (Kaşlı, 2009).

1913 yılında kurulan Silahtarağa Elektrik Fabrikası; 1923'te Sütlüce'de kurulan mezbaha; Haznedar'da kurulan tuğla fabrikası ve Göksu'da kurulan tekstil fabrikaları, bu yüzyılda görülen endüstri girişimleriyle kurulmuş olan fabrikalardan bazılarıdır (Köksal, 2004).

2.2. Endüstri Mirası Kavramı

18. yüzyıl ile etkisi tüm dünyaya yayılmaya başlayan Endüstri Devrimi sadece teknolojik açıdan ele alınacak bir devrim niteliğinde olmayıp, toplumları sosyal, ekonomik, kültürel anlamda da değiştirmiştir. O dönemde yaşayan insanların düşünce ve yaşam biçimlerini, bilgilerini, birikimlerini, inançlarını ve geleneklerini yansıtan endüstri devrimi, bütün bu değerler doğrultusunda 'Endüstri Mirası' kavramının önemini göstermektedir.

Kıraç, sanayi sürecindeki değişim ve üretimin rasyonelleşmesiyle birlikte, 20. yüzyılın ikinci yarısında tarihi endüstri yapılarının yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalarak, tam bu noktada "endüstri mirası" kavramının ortaya çıktığından söz etmektedir. Ayrıca sanayi yapılarının öneminin fark edilmesi ve sanayi yapılarının bir miras olarak algılanması ile mümkün olduğunun, mirasın zaman içerisinde, kültürel anlamındaki genişlemesi ile "endüstriyel miras" gibi yeni bir kavramı ortaya çıkardığını söylemektedir (Kıraç, 2001).

Endüstri mirası; mekanik araç ve düzeneklerle mal, hizmet ve üretim etkinliklerinin gerçekleştiği özgül mimariden oluşan kültür mirası olarak tanımlanmaktadır (Tanyeli, 2000).

Kıraç, kültür mirasına önem veren toplumların hepsinde ortaya çıkmış olan mirasın yok olma tehlikesinin, endüstriyel alanda da kendini hissettirmiş olduğunu ve bunun sonucunda ‘Endüstri Mirası’ kavramının ortaya çıktığını söylemektedir. 19. yüzyılda tehdit olarak görülen endüstri yapılarından; fabrikalar, limanlar, konutlar, demiryolları vb. yapı ve alanlar, bir sonraki yüzyılda koruma eylemlerine konu olmuşlardır. Bu değişimin sebebi ise en az iki yüz yıllık geçmişe sahip olmaları ve dönemin kültürel, iktisadi ve toplumsal ilişkilerini yansıtmalarından kaynaklı olduğundan söz etmektedir (Kıraç, 2001).

Türk Dil Kurumuna göre miras kavramı; ‘‘Bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey olarak’’ tanımlamaktadır (URL 2). Bu kavram endüstri mirası kapsamında düşünüldüğünde, tüm toplumu ilgilendiren, önceki nesillerin hayatını, çalışmalarını, endüstrisini ve teknolojisini yansıtmaktadır. Endüstri mirası sadece 18. yüzyıldan itibaren kalan bulguların dışında, aynı zamanda endüstri devrimi öncesi geleneksel üretim elemanlarını ve donanımlarını da kapsayacak kadar geniş bir kavramdır (Kıraç, 2001).

Bu miras önceki nesillerin sanayi ve ekonomik geçmişinin yanı sıra toplumun yaşayış şeklini, düşünce yapısını, bilgi ve birikimlerini ve toplumun kendine özgü izlerini yansıtan oldukça geniş kapsamlı bir kavram olup, ‘Endüstri Arkeolojisi’ adı altında da incelenmektedir. UNESCO’nun Dünya Kültür Mirası Listesi’ne alınan ‘Endüstri Arkeolojisi’ yapı veya siteler incelendiğinde, yalnızca endüstri devrimi ve sonrasını kapsayan bir dönem kısıtlaması getirmediği görülmektedir. Köksal, böylece ‘Endüstri Arkeolojisinin çok geniş bir dönemi kapsadığının, hatta Neolitik dönem Çakmaktaşı Ocağı, Roma Sukemeri ve 18.-19. yüzyıllara tarihlenen bir fabrikanın dahi Dünya Mirası Listesi’nde aynı kategoride yer aldığından söz etmektedir (Köksal, 2005).

Piran ise, endüstri mirası ve endüstri arkeolojisi kavramlarının kapsadığı alanları binalar, makineler, atölyeler, imalathane ve fabrikalar, maden işletmeleri ve fabrika yapıları, tersaneler, ambar ve depoların tümü, ulaştırma ve bununla ilgili alt yapılar, sanayi ile ilgili olan konaklama, ibadet ve eğitim yerleri olarak açıklamaktadır (Piran, 2016).

Dünyada Endüstri Mirası kapsamında önde kuruluşlardan biri olan TICCIH örgütünün (The International Committee for the Conservation of Industrial Heritage),

2003 yılında hazırladığı Nizhny Tagil Şartında ‘‘Endüstri Mirası’’ ve ‘‘Endüstri Arkeolojisini’’ birbirinden ayırarak Şu Şekilde tanımlamaktadır (TICCIH, 2003). Endüstri mirası; endüstri kültürünün tarihi, teknolojik, sosyal, mimari ya da bilimsel değeri olan kalıntılarında oluşmaktadır. Bu kalıntılar bina ve makineleri, atölye ve imalathaneler, fabrikalar, maden ocakları, ambar ve depolar, enerjinin üretildiği bütün yapı ve alanlar, ulaşım ve alt yapıları, sanayinin kapsadığı ibadethaneler, konaklama ve eğitim birimleri gibi endüstri ile bağlantılı olan, endüstrinin bütün alt kollarını olarak listelemiştir. Endüstri arkeolojisini ise; endüstriyel uygulamaları ve bu uygulamalar sonucunda oluşan, maddi veya manevi bütün belgeleri, insan yapıtlarını, insan yapıtlarının katmanlarını, insanların yerleşim yerlerini, doğal ve kentsel peyzajların hepsini inceleyen disiplinler arası bir kavram olarak açıklamaktadır.

Günümüzde endüstri mirası, tarihsel nitelik ve önem taşıyan eski endüstri yapıları, alanları ve bunlarla ilişkili varlıklar olarak belirtilmekte, bunların tespit belgelenme çalışmalarında izlenen yöntem ise endüstri arkeolojisi olarak ifade edilmektedir (URL 2).

2.2.1. Endüstri Mirasının Günümüzdeki Durumu

Günümüzde özgün işlevini kaybetmiş ve yok olma tehlikesinde olan endüstri mirası yapılarının taşıdığı tarihi, teknolojik değerler doğrultusunda bu örneklerin korunması gerekliliği uluslararası platformlarda kabul edilmektedir. Endüstri mirasını koruma bilincinin artmasıyla birlikte mirasın kapsadığı alan, gündeme geldiği ilk zamanlardan günümüze genişleyerek yapı elemanlarından kent merkezlerinde bulunan geniş endüstriyel alanların korunması boyutuna gelmiştir. İşlevsiz kalarak terk edilmiş endüstri bölgelerinin varlığı birçok ülkenin ortak sorunu olarak gündeme gelmiştir. Eski endüstri mirası yapılarının koruma yaklaşımının uluslararası düzeye taşınması, İngiltere’de görülen, bağımsız ve kişisel bir tepki ile ortaya çıkmıştır. Bu ilk sivil girişimli koruma tepkisi, aynı görüşteki gönüllüler ile birlikte İngiltere’deki eski su kanallarının ve demiryollarının bir değeri olarak görülmesi ve tehdit altında oldukları düşüncesiyle korunmaları gerektiği konusunda çalışmalar yapılması ziyarete açılarak gelenlere tanıtılması ilk girişimlerden biri olmuştur.

Dünyada ilk olarak bireysel çabaların oluşumlarıyla sivil toplum örgütlerince başlatılan endüstri mirası bilinci, uluslararası örgütlerce de benimsenerek günümüzdeki Şeklini almıştır. Uluslararası örgütlerin yaptığı tüm bu çalışmaların

amacı; endüstri mirasının önemini vurgulayarak, endüstri mirasının korunmasına yönelik güvencelerin alındıktan sonra bunun uluslararası düzeyde kabulünü sağlamaktır.

2.2.2. Endüstri Mirasını Koruma Amaçlı Kurulan Örgütler

Endüstri mirasının korunması konusunda yapılan sivil toplantılar, konunun uluslararası düzeye getirilmesini ve koruma örgütlerince gündeme alınmasını sağlamıştır. İngiliz ekolünden Neil Cossons'un önerisi üzerine sekiz ülkeden gelen delegelerin katılımıyla 1973 yılında, FICCIM (First International Congress on the Conservation of Industrial Monuments) toplanmıştır. Bunun peşi sıra gerçekleştirilen; SICCIM (Second International Conference on the Conservation of Industrial Monuments) ve bir diğeri TICCIH (The International Committee for the Conservation of Industrial Heritage) etkinliklerinde 'endüstri mirasını koruma kavramı' uluslararası düzeyde gündeme getirilmiştir (Saner, 2012).

TICCIH, Rusya, Nizhny Tagil 2003 tarihli kongresinde, endüstri mirasını; "tarihi, sosyal, mimari veya bilimsel değerleri olan endüstriyel kültür izleri" olarak tanımlanmıştır. Endüstri mirasının kapsamını, bu izleri taşıyan bina ve makineler, imalathaneler, değirmenler, fabrikalar, enerji sistemleri, sosyal aktiviteler için kullanılan endüstri ile ilişkili tarım alanları ve yerleşmeler olarak belirtilmiş, korunması ile ilgili kararlar alınmıştır. Endüstri mirası için bu alandaki koruma ve konservasyonu yönlendirecek ilk uluslararası başvuru kaynağı olan Nizhny Tagil Tüzüğü geliştirilmiştir (URL 3). Bu tüzükte endüstri mirasının korunması için belli ölçütler verilmektedir. Endüstri mirasını koruma ve konservasyonu için uluslararası düzeyde yapılan ilk başvuru kaynağı olduğundan oldukça önemli bir gelişmedir. Bu ilerleme Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi ICOMOS'un uluslararası başvuru kaynağı oluşturan tüzüklerine ve UNESCO tarafından geliştirilen Dünya Mirası Sözleşmesi gibi uluslararası tavsiye kararları ve araçlarına da katkıda bulunmuştur (Saner, 2012).

Endüstri yapılarının korunması konusunda uluslararası düzeyde tek girişimin TICCIH-ICOMOS iş birliğinin olmadığı, UNESCO tarafından (1978) listeye alınan ilk eski endüstri yapısı olan 'Wieliczka Polonya Tuz Madeni Ocaklarının' (Şekil 3.1) eski endüstriyel yapıların korunmasına yönelik kaygının uluslararası düzeyde ortaya konulmuş bir örneği olduğu belirtilmektedir (Saner, 2012).

Kaynak: Yenigürbüz, 2012

Şekil 3.1: Polonya, Wieliczka Tuz Madeni

Avrupa Konseyinin Avrupa'daki Endüstriyel, Teknik ve İnşaat Mühendisliği Mirasının Korunması ve Muhafazası Hakkındaki 1983 ten günümüze farklı tarihlerde alınmış tavsiye kararları bulunmaktadır. Tavsiye kararlarında; Endüstri mirasının tespiti, araştırılması ve bilimsel analizinin yapılmasını sağlayacak tedbirlerin alınması, yasal düzenlemelerle mirasın korunmasının sağlanması ve mirasın ülke turizminde ön plana çıkarılarak toplumun korumaya özendirilmesi önerilmektedir. Avrupa ortak mirasının parçaları olan bazı özel tesislerin korunması ve bakımı konusunda ülkeler arası iş birliğinin sağlanmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (URL 4).

Endüstri mirasının korunması kapsamlı çalışmalar yapan diğer bir diğer örgüt, 1999 kuruluş tarihli ERIH (European Route of Industrial Heritage) örgütüdür. Avrupa'da en önemli sanayi miras ağına sahip bu örgüt, 2008 yılında 11 ülkeden delegelerin katılımıyla, endüstri miras alanlarının turistik faaliyetler için değerlendirilmesi gerektiğini sağlamak adına öncü çalışmalar yapmaktadır (URL 5). ERIH örgütü Avrupa'da endüstri mirasına örnek teşkil eden yapı ve kalıntılar arasında gezi rotaları oluşturarak endüstri mirası kavramının amaçları doğrultusunda yayılmasını sağlamaktadır. Gezi rotası Almanya'da Ruhr havzası için tasarlanan bölgesel rota ile başlatılarak, rota alanı daha da genişletilmiş, eski endüstri yapı ve kalıntılarını da kapsayacak şekilde kurgulanmıştır. Projeye ilk olarak katılan başlıca ülkeler; Almanya, Birleşik Krallık ve Hollanda'dır (Şekil 3.2).

Şekil 3.2: Almanya Ruhr Bölgesi Gezi Rotası

Kaynak: Köksal, 2005

Avrupa kıtası için yerel sayılabilecek uluslararası düzeyde bir diğer örgüt E-FAITH, (European Federation of Associations of Industrial and Technical Heritage) (Avrupa Endüstri Teknik Mirası Dernekleri Federasyonu) olup, örgütün vizyonu gelecekte Avrupa Konseyi ile iş birliği yapmak üzere ipuçları vermektedir (URL 6). Diğer bir uluslararası örgüt olan ‘DOCOMOMO’ da (Documentation and Conservation of (Buildings, Sites and Neighbourhoods of the) Modern Movement) TICCIH gibi ICOMOS ile iş birliği yapmaktadır. 1988 yılında, Hubert-Jan Henket’in kuruculuğunu yaptığı örgütün çıkış noktası endüstri mirası olmasa da, zamanlaması endüstri mirası koruma çalışmaları ile kesişmekte, yaptığı çalışmalarında ele aldığı yapılar; modern hareketin binaları, siteleri ve semtleri olarak endüstri yapıları grubundan daha çeşitli ve kapsamlı nitelikte bir envanter grubu oluşturmaktadır (URL 7). ICOHTEC (International Committee for the History of Technology) dünya da teknoloji tarihi konusunda çalışmalar yapan bir diğer koruma örgütüdür. TICCIH ile iş birliği içinde çalışmalarını sürdürmektedir (URL 8). Endüstri mirası üzerine çalışan TICCIH, ICOMOS, Avrupa Konseyi, ERIH, E-FAITH, DOCOMOMO, ICOHTEC, NEKTAR

(Europäisches Netzwerk der Kultur der Arbeit) gibi kuruluşların çalışmaları dışında, Amerika’da ve Avrupa ülkelerinin çoğunda endüstri arkeolojisi konusunda düzenli olarak süreli yayınlar yayınlanmakta, uluslararası toplantılar yapılmaktadır. Köksal (2005), 1970 yılından itibaren endüstri mirasını yasal çerçevede korumasını konu alan, uluslararası düzeyde yapılan toplantıları bir araya getirerek tablo oluşturmuştur. Bu tabloda 2002 yılında Türkiye’de ICOMOS tarafından gerçekleştirilen ‘‘20. yy mimari ve endüstri mirasının korunması’’ adlı toplantı dikkat çekmektedir.

2.2.3. Dünyada Endüstri Mirası

UNESCO’nun (Aralık 2005) Dünya mirası listelerine girmiş miras yapıtları incelendiğinde 936 anıt-sit ve yerleşimden 37’sinin endüstri mirası yapısı olduğu görülmektedir. Köksal, bir yapının ya da yerleşkenin Dünya Mirası Listesi’ne girebilmesi için aşağıda belirtilen ölçütlerin en az ikisine sahip olması gerekli olup, listedeki 37 endüstri mirası yapı ve alanının söz konusu maddelerden en az ikisini içerdiği çıkarımının yapılabileceğinden söz etmektedir (Köksal, 2005).

Dünya mirası listesine girebilme ölçütleri;

- i. İnsanın yaratıcı dehasının üst düzeyde bir temsilcisi olması,*
- ii. Kültürel alanda veya uzun bir zaman döneminde, anıtsal yapı, kent planlama ve peyzaj tasarımı teknoloji, ya da mimarlıktaki gelişimler üzerinde önemli bir değişimi sergilemesi,*
- iii. Yaşayan, ya da ortadan kalmış bir uygarlığın veya kültürel geleneğin, yegâne, ya da en azından olağanüstü tanığı olması,*
- iv. İnsanlık tarihinde önemli bir aşamayı temsil eden bina, mimari, teknik grup, ya da peyzaj tipinin göze çarpan bir örneği olması,*
- v. Bir kültürün simgesi, özellikle geri dönüşümü olmayan bir değişimin etkisi altında korunmasız kalmış olan geleneksel insan yerleşiminin veya arazi kullanımının dikkate değer bir örneği olması,*
- vi. Doğrudan veya dolaylı olarak olaylara, yaşayan geleneklere, ideallere, inançlara, yaygın bir önemi olan sanatsal veya edebi eserlerle ilgili olması,*
- viii. Yaşamın kaydı, yer şekillerinin oluşumunda devam eden coğrafik süreçler veya önemli jeomorfik veya fizyografik özellikler dâhil dünya tarihinin önemli aşamalarını temsil eden istisnai örnek olması,*
- ix. Kara, tatlı su, kıyı ve deniz ekosistemlerinin ve bitki ve hayvan topluluklarının evrim ve gelişimindeki devam eden önemli ekolojik ve biyolojik süreçleri temsil eden istisnai örnek olması,*
- x. Bilim veya muhafaza açısından istisnai evrensel değere sahip tehdit altındaki türleri ihtiva edenler dahil biyolojik çeşitliliğin yerinde korunması için en önemli ve dikkat çeken doğal habitatları bulundurması (URL 9).*

Köksal, (2005) yaptığı araştırmasında UNESCO’nun Dünya Mirası listesine girmiş 37 endüstri mirasının kabul edilme ölçütlerini listelemiştir. Köksal tarafından

hazırlanan tablo (2005) incelendiğinde, dünya mirası listesine girebilme ölçütleri, listede yer alan eserlerin taşıdığı değerlerin ikiden fazla olduğu görülmekte ve bu durum, endüstri mirasının önemini vurgulamaktadır. Bu çalışmada listeye alınan endüstri yapılarında belirli bir dönem, ya da yüzyıl sınırlaması getirilmemiş olduğu anlaşılmaktadır. Roma döneminden bir sukemeri de 20. yüzyıla ait bir sanayi alanı da taşıdıkları değerler doğrultusunda dünya miras listesine alınmış oldukları görülmektedir. Köksal'ın 2005 tarihli çalışmasından anlaşıldığı üzere; 37 endüstri mirası yapısı arasında, 1872'de kurulan ''Finlandiya Verla Değirmeni 'de'' dünya miras listesinde dikkat çeken endüstri mirası yapılarından biridir (Köksal, 2005).

Dünyada ilk olarak bireysel çabaların oluşumlarıyla sivil toplum örgütlerince başlatılan endüstri mirası bilinci, uluslararası örgütlerce de gündeme alınarak, günümüzdeki şeklini almasını sağlamıştır. Uluslararası örgütlerin yaptığı tüm bu çalışmaların amacı; endüstri mirasının önemini vurgulayarak, endüstri mirasının korunmasına yönelik güvencelerin alındıktan sonra bunun uluslararası düzeyde kabulünü sağlamaktır. Bu doğrultuda endüstri mirası yapılarının önemi dünyada kültürel mirasın parçası olarak ele alınmakta ve değerlendirilmektedir.

Endüstri mirası, sosyal, ekonomik, bütünlük somut ve soyut tüm değerlerinin korunması ve kültürel mirasın parçası olarak ele alınması, mirasın nasıl korunacağı noktasında önem taşımaktadır. ICOMOS' un 17. Genel Kurulunda kabul edilen Dublin ortak ilkelerinde endüstri mirasının korunmasına ilişkin; ''Endüstri mirası oldukça hassastır ve risklerle karşı karşıyadır. Yalnız bilinçsizlikten, belgeleme eksikliğinden tescil edilmediğinden, saygı görmediğinden değil, değişen ekonomik eğilimlerden, olumsuz kavrayışlardan, çevresel kaygılardan veya iri boyutları ve karmaşıklığından dolayı da yitirilmektedir. Fakat mevcut yapıların ömrünü ve sahip oldukları enerji süresini uzatarak, endüstri mirasını koruyarak, yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde sürdürülebilir gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye katkı sağlanabilir. Konu kalkınmanın sosyal olduğu kadar fiziksel ve çevresel yönleriyle de ilişkilidir ve o şekilde değerlendirilmelidir.'' (Dublin İlkeleri, 2011).

2.2.4. Türkiye'de Endüstri Mirası

Ülkemizde endüstri mirası kavramının bilimsellikten çok, ilk endüstriyel fabrika ve tesislerin yok olma tehlikesinden dolayı ortaya çıktığını belirtmektedir. Endüstri mirası yapılarının önemi dünyada yarım yüzyıl önceden fark edilip kültürel

mirasın parçası olarak ele alınırken, ülkemizde bu kavram bilincinin yeni oluştuğu söylenebilir. Dünyada endüstri mirası ile ilgili birçok sivil girişimler, çalışmalar, kuruluşlar, örgütler ve yasal düzenlemeler mevcut olmasına rağmen, ülkemizde endüstri mirasını konu alan, kurumsallaşmış ulusal arası nitelikte örgütler bulunmamaktadır. Ülkemizde yeni gelişen endüstri mirası hakkında çalışmalar yapan ICOMOS ve TICCIH temsilcilikleri bulunmaktadır. Bununla birlikte üniversitelerde kültürel mirasa yönelik, makaleler, araştırma projeleri ve tez çalışmaları yapılmaktadır (Tanyeli, 2009).

Saner, Türkiye’de endüstri mirası kavramının öneminin anlaşılması ve korumaya alınmasının eş zamanlı olarak gerçekleştiğini belirtmektedir. Buna örnek olarak da Haliç kıyılarının temizlenmesi örneğinden söz edilmektedir. 1980’lerin sonunda İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından, Haliç kıyısında bulunan tarihi üretim yapılarının yıkılması öngörülmüştür. Tarihi üretim yapılarının bazılarının tescillenmesi ile yıkım yerine dönüşüm projeleri sürece dâhil edilmiştir (Saner, 2012).

Severcan ise Türkiye’de endüstri mirasının kavramının öneminin anlaşılması ve korunması konusunda yaşanan problemlerin 19. ve 20. yüzyıl sanayileşme sürecini yaşamış diğer ülkelerin yaşadığı problemlerle farklı olmadığını vurgulamaktadır. Önemi anlaşılmayan endüstri mirası yapı ve alanlarının büyük bir kısmı ekonomik kazanımlar uğruna, bilinçsizlik ve görgüsüzlükten yok edilmiş olduğunu ve halen de edilmekte olduğundan bahsetmektedir. İstanbul, Kâğıthane’de ve Haliç kıyılarında bulunan birçok sanayi yapısının üzerinden bugün otoyolların, alış-veriş merkezlerinin ve iş kulelerinin yükselmesi endüstri tarihine ve endüstri mirasımıza verdiğimiz önemin açık bir yansıması olduğunu söylemektedir (Severcan, 2012).

Bireysel ve sivil kuruluşların çabaları ile endüstri mirasına yeni işlevler verilerek korunmaya çalışılan, endüstri yapılarına örnek olarak; Haliç kıyısında bulunan Lengerhane binası ve Hasköy Tersanesinden dönüştürülen Rahmi Koç Müzesi, Kadir Has Üniversitesi olarak dönüştürülen Tekel Cibali Tesisi, Santral İstanbul adıyla Uluslararası Kültür Merkezine dönüştürülen Tarihi Enerji Santrali Silahtarağa Fabrikası, Defterdar Feshane-i Amire ’den dönüştürülen Uluslar arası Fuar ve Kongre Merkezi, İstanbul Modern Müzesine dönüştürülen T.C Denizcilik İşletmeleri, ilk dönüşüm örnekleri olarak bilinmektedir.

Bireysel çabalar veya vakıflar tarafından koruma kavramı adı altında işlev değişikliği ile dönüşümü gerçekleştirilen endüstri yapı veya alanların, endüstri mirasını koruma kaygısı ile değil, daha genel geçer koruma kaygıları ile ele alındığı, özellikle son yıllarda endüstri mirası yapılarının korunması için dönüşüm projelerine çok çaba sarf edildiği ancak, mirasın korunması için gerekli uzmanlık, bilgi, beceri ve birikimlerin projeye dâhil edilmediği (Özdemir, 2015) tarafından belirtilmektedir.

Ülkemizde endüstri mirası kavramı henüz tam anlamıyla anlaşılmaş değildir. Konuyla ilgili uzmanların sürece dâhil edilmediği ve mirası koruma kaygısından uzak yapılan işlev değişimleri içeren uygulamaların hayata geçirildiği görülmektedir. Bu konuda bazı özel mimarlık ofisleri endüstri mirasına dikkat çekerek bu yapılarla ilgili farkındalık yaratmak ve kent hayatına katılmalarını sağlamak amaçlı tasarım araştırmaları yapma çabası göstermektedir. “İstanbul Endüstri Mirası Haritalama Projesi” kapsamında çalışan araştırma ekibi, İstanbul’un endüstri miras yapılarını belgeleyip ve yeniden görselleştirerek özel bir yazılımla dijital olarak haritalamayı hedeflemektedir. Bu konudaki çalışmalarını sürdüren ekip dijital veri tabanı ile bu kültür birikimini mekânsal, sosyal, kültürel ve tarihsel yönlerini ortaya çıkarmaktadır (Şekil 3.3).

Şekil 3.3: İstanbul Endüstri Mirasının Haritalanması

Kaynak: (URL 10)

Mirasa ait veriler; üretim tipi, ismi, kuruluş tarihi, konumu, yapı hakkındaki bilgiler, mimari özellik, bugünkü durum ve işlev, mimari dönüşüm düşleri ve fotoğraflar başlıkları altında toplanmaktadır. Araştırmanın bir sonraki etabı ise yeniden işlevlendirme (adaptive re-use) kavramı ile bu yapı külliyyatının günümüz kent hayatına nasıl katkıda bulunacaklarının tartışılması olarak hedeflenmektedir (URL 10).

2.3. Bölüm Sonucu

18. yy. da buhar makinelerinin icadı ile İngiltere’de ortaya çıkan endüstri devrimi kısa zaman içerisinde etkisini tüm dünyada göstermiştir. Endüstri devriminin etkileri bütün toplumlarda aynı zamanlarda yaşanmasa da genel olarak birçok ülkede benzer sonuçları doğurmuştur. Buhar gücünün kullanılmaya başlamasıyla birlikte

makineleşme sürecine giren toplumlarda üretim, canlıların kas gücünden makinelere geçerek üretimin kalitesinde ve hızında artış sağlanmıştır. Makinelerin büyümesiyle birlikte büyük hacimli mekânlara ihtiyaç doğmuş, dünyanın birçok yerinde fabrika ve tesisler kurulmuştur. Bu fabrika ve tesislerde çalıştırılmak amacıyla çok fazla ücretli işçi ihtiyacına karşılık, kırsal kesimlerden kentlere yoğun göçler yaşanmıştır. Kentlerde hızla artan nüfusa karşılık işçi sınıflarının doldurduğu yapı blokları dışında, altyapısız oluşan mahalleler plansız kentlerin oluşmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler birçok sağlık ve çevre sorununu da beraberinde getirmiştir. Bunlarla birlikte sanayileşen kentler; inşaat, elektrik, mühendislik, mimarlık, sağlık, çevre ve çeşitli teknoloji birimlerinde birçok uzmanlık alanının gelişmesine olanak sağlamıştır. Endüstri devrimi sürecinde kentlerde sadece teknolojik ve ekonomik alanda gelişmeler yaşanmamış, devrim aynı zamanda toplumların yaşayış şekillerinin de değişmesine sebep olmuştur. Hızla artan üretimle beraber hammadde kaynağına duyulan ihtiyaç ve ülkeler arasında artan pazar rekabeti sömürgecilik kavramının gelişmesine ve bunun sonucunda da I. Dünya Savaşının çıkmasına neden olan etkenlerden biri olmuştur.

Ülkemizde Endüstri Devriminin gelişmeleri diğer Avrupa ülkelerinden farklı olarak, 19. Yüzyılda daha yoğun yaşanmıştır. Osmanlı devletinin geleneksel üretim şeklinden ve kara ulaşımının oldukça pahalı olmasından dolayı, endüstri hareketleri daha çok İstanbul, İzmir, Bursa gibi başlıca kentlerde yaşanmıştır. 19. Yy da yenilikçi hareketlerle kurulan birçok fabrika, devlet desteğiyle ve daha çok ordu ve donanmanın ihtiyaçlarına göre kurulmuş olan fabrikalardır. Bunu takiben sonraki yüzyılda diğer Avrupa ülkelerine verilen kapitülasyonlar ve çeşitli imtiyazlar Osmanlı Devleti'nin sanayide diğer ülkelerin oldukça gerisinde kalmasına neden olmuştur. Bu ve birçok nedenden dolayı ülke endüstri alanında yeterli altyapıya ulaşamamış, diğer Avrupa ülkelerine bağımlı hale gelmiştir. Avrupa ülkelerinin sanayi devriminin evrelerini ve etkilerini çoktan gerçekleştirmiş olduğu 20. yüzyılda, Osmanlı Devleti bu alandaki bütün girişim ve yaptırımlarını diğer ülkeler ile rekabet edecek seviyeye taşıyamamıştır. Cumhuriyetin kurulduğu dönemlerde dahi ülkede yeni sanayi atılımları için hazır bir altyapı olanağı sağlanamamıştır. Bütün bu gelişmelerin sonucunda tüm dünyada etkisini gösteren endüstri devriminin benzer etki ve sonuçları ülkemizde de görülmüştür.

Günümüzde özgün işlevini kaybetmiş ve yok olma tehlikesinde olan endüstri mirası yapılarının taşıdığı tarihi, teknolojik değerler doğrultusunda bu örneklerin korunması gerekliliği uluslararası platformlarda kabul edilmektedir. İşlevsiz kalarak terk edilmiş endüstri bölgelerinin varlığı birçok ülkenin ortak sorunu olarak gündeme gelmiştir. Dünyada ilk olarak bireysel çabaların oluşumlarıyla sivil toplum örgütlerince başlatılan endüstri mirası bilinci, uluslararası örgütlerce de benimsenerek günümüzdeki şeklini almıştır. Uluslararası örgütlerin yaptığı tüm bu çalışmaların amacı; endüstri mirasının öneminin vurgulayarak, endüstri mirasının korunmasına yönelik güvencelerin alındıktan sonra bunun uluslararası düzeyde kabulünü sağlamaktır. Bu örgütlerin başında gelen ‘‘TICCIH’’ endüstri mirası kavramını uluslararası düzeyde gündemde tutmayı başarmış, aynı zamanda ‘‘ICOMOS’’ örgütü ile iş birliği yaparak, uluslararası örgütleri bünyesine almış, endüstri mirası kavramına öncülük eden örgütlerden biri olarak kabul edilmiştir. Ülkemizdeki endüstri mirası örneklerini korunması konusunda henüz uluslararası düzeyde öncü olabilecek çalışma, yasa, yönetmelik veya kuruluş bulunmamaktadır. Bunun nedeni olarak bu mirasın öneminin kavranmamış ve koruma sorunlarının bilincine varılmamış olduğu söylenebilir.

3. BÖLÜM

3.1. ENDÜSTRİ MİRASI KORUMA YAKLAŞIMLARI

3.1.1. Koruma Kavramı

Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kanununda "koruma" taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleri olarak tanımlanmaktadır (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Mevzuatı, 1983).

Koruma kavramının temel amacı, geçmişten günümüze mesaj taşıyan, sosyal, kültürel, estetik, tarihi, iktisadi, bütünlük ve ekonomik değerleri olan kültür varlıklarının gelecek nesillere aktarılmak üzere muhafaza edilmesi olarak açıklanmaktadır. Ahunbay, kültür mirasının korunmasını kültür varlığının bulunduğu ülkeye, taşıdığı değere, fiziksel durumuna göre farklı teknikler uygulanarak yapılacağını, mirasın korunmasındaki temel kıstasın kültür varlığının kendine has niteliklerinin korunması gerektiğini vurgulamaktadır. Ülkemizde kültür varlıklarının korunması yapıların öncelikle tespit ve tescili ile başlayarak, mirasın taşıdığı tarihi ve estetik değerlerine göre gruplara ayrılmasının ardından, koruma sınırlarının belirlenmekte olduğunu söylemektedir (Ahunbay, 2010)

Değişkenliğin doğası olarak, değişen kentler ve bunun sonucunda oluşan sanayi-sonrası kentlerinin tümünden değişmesine karşın, kent belleğinin korunmasının gerekliliği, koruma kavramının önemini vurgulamaktadır (Checa-Artasu, 2012). Endüstri mirasını koruma kavramı değişen kentlerle birlikte artık kullanılmayan sanayi yapı ve alanlarının korunması ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan bir argüman olarak nitelendirilmektedir. Endüstri mirası önceki nesillerin sadece sanayi ve ekonomik geçmişini değil, aynı zamanda toplumun yaşayış şekli, düşünce yapısı, bilgi ve birikimleri, çalışmaları, endüstrisi, teknolojisi ve toplumun izlerini yansıtmakta ve geçmişten günümüze mesaj taşımaktadır. Tüm bunlar endüstri mirasının korunması gereken yer ve alanlar olduğunun kanıtı olup, mirasın taşıdığı somut ve somut olamayan tüm değerleri ile korumanın önemini göstermektedir.

3.1.2. Endüstri Mirasını Koruma Sorunları

Kentin önemli noktalarında konumlandırılmış olan teknik donanımlı endüstri mirası yapı veya alanlarının, anıtsal ve/veya diğer sivil yapılar gibi gösterişli mimari

özellikleri olmadığından, bu mekânlara uzun süre boyunca gereksiz, kirli ve yıkılması gereken yapılar olarak bakılmıştır.

Severcan, kentlerin değişen ihtiyaçlarına karşın, terk edilmiş, üretim faaliyetlerine son verilmiş veya işlevini yitirmekte olan endüstriyel yapı ve alanların yok edilmesinin 1970'lere uzandığını, koruma yaklaşım ve girişimlerinin ekonomik büyümeye ve mimari yaratıcılığa sekte vurduğunun düşünüldüğünü ve yine bu dönemlerde, genel anlamda koruma politikalarının gelişmediğini söylemektedir (Severcan, 2012).

Tüm dünyada görülen değişimler ve ortaya çıkan bu sorun karşısında ilk girişimleri sivil toplum örgütleri başlatmıştır. Süreçte uluslararası kuruluşların organize ettiği konferanslar, seminerler, söyleşiler ve periyodik yayınlarla endüstri mirasının koruma sorunlarına dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Köksal, genel olarak dünyada endüstri mirası yapılarının koruma sorunlarını; endüstri yapılarının terk edilmesi, değerinin bilinmemesi, belgeleme, koruma ve rehabilitasyonları için ekonomik kaynak yetersizliği, bu miras için özel koruma yasalarının oluşturulmamış olması, uygulamaların uzman olmayan kişilerce yapılması, uygulamaların yetersiz, farklı nitelikli olması ve belirli bir standart getirilmemesi olarak sıralamıştır (Köksal, 2012).

Köksal, Türkiye'deki koruma sorunlarını ise; diğer ülkelerden farklı olarak ele alarak aşağıda özetlenen noktalara vurgu yapmaktadır;

- Endüstri mirasımız, koruma kavramı ve bilincinin eksikliği nedeniyle yasal koruma altına alınmamıştır. Avrupa ülkelerinin çoğundan bulunan endüstri mirası envanterinin ülkemizde, halen bireysel envanterler dışında listelenmiş bir envanter listesi yoktur.
- II. Grup eski eser olarak koruma sınırları belirlenen endüstri mirası yapılarına koruma sınırlarını aşan her türlü kullanım ve müdahale yapılmaktadır. Yeni işlev verme uygulamalarında yapılar özgün kimliklerini kaybederek, tamamen popüler işlevlerle hayata geçirilmekte veya tamamen yıkılarak yerine kopyaları yapılmaktadır.
- Kentlerde endüstri mirasını koruma veya yeniden kullanım projelerine yeterli bütçe ayrılmamaktadır. Kırsal alanlarda kalan endüstri mirası yapılarında ise zor ve maliyetli ulaşım masraflarından dolayı koruma çalışmaları yapılamamaktadır.

- İşlevlerini yitiren eski endüstri yapıları terk edilerek kendi hallerine bırakılmaktadır. Deprem sel gibi afetlere karşı önlem alınmamaktadır. Fabrikalardan sorumlu kişiler kontrolsüz müdahaleler ve farklı mekânsal değişiklikler yapabilmektedir. Fabrikalara ait donanımlar satılmakta veya başka amaçlarda kullanılmaktadır.
- Endüstri yapılarına verilen yeni işlevlerde koruma araç olarak görülmektedir. Uygun olmayan yeni işlev seçimleri ile yapılar özgün değerlerini kaybetmektedirler. Uzman kişilerin bilgi ve becerileri sürece dâhil edilmeyerek, geri dönüşümü olmayan müdahale ve uygulamalar ile yapının izlerinin yok olmasına sebebiyet verilmektedir. Restorasyonlar sonrası gerekli olan bakım ve onarımlar dikkate alınmamaktadır (Köksal, 2005).

Altınoluk, koruma sorunlarına özellikle büyük ölçekli endüstri alanlarında rastlandığını belirterek, örnek olarak da Londra'daki Canary Wharf Docks alanının, Greenwich hastane eksenine ile 18. yüzyıl Batı Hindistan rıhtım ambarlarının yıkılması örneğini vermektedir. Yeniden kullanım önerisi getirilen eski endüstri yapılarının tasarımlarında, öncelikli olarak binanın kendi özgün kimliğinin ve eski işlevinin mümkün olduğu kadarıyla korunması ve yaşatılması gerektiğini söylemektedir. Bunlarla birlikte eski işleyişi gösteren şemalar veya binanın bir bölümünün eski işlevini yerine getirecek şekilde çalıştırılmasıyla, topluma sunulması, binanın eski özgün kimliğinin mümkün olduğu kadarıyla yaşatılması gerektiğini vurgulamaktadır (Altınoluk, 2000).

Benzer eleştirel görüşler Cengizkan (2006), (Severcan, 2006) ve (Gökdağ, 2014) tarafından da dile getirilerek, işlevleri sona eren eski endüstri yapılarının keyfi yeni işlevler ile hayata geçirildiği, alanların ekonomik kaygılarla tüketime dayalı ofis, konut, market, restoran ve bar gibi özel amaçlı kullanımlara dönüştürüldüğü belirtilmektedir.

Köksal, (2012), endüstri mirası yapılarının boş bir kutu gibi düşünülerek, sadece cephelerin korunduğunu ve içinin tamamen boşaltılarak alışılmış müze konsepti verilen uygulamalarının çoğunlukta olduğunu, oysaki sanayi tesislerinin yalnızca bina kabuğuyla değil, mekân düzeni, donanımı, işletme sisteminin mekânla ilişkisi, planlama anlayışı, çalışanları ve diğer hizmet yapılarının varlığıyla anlam kazandığını savunmaktadır (Köksal, 2012).

Bilimsel makalelerde de vurgulandığı gibi, endüstri mirasına ait yapı ve alanların öncelikle belgelenecek envanterlerinin çıkarılması gereklidir. Bu mirasın bilinçli

bütüncül koruma yaklaşımlarıyla ve özellikle üretim değerlerinin vurgulandığı yeni işlevlerle değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

3.2. Dünya’da Yeniden İşlevlendirme Örnekleri

Yeniden işlevlendirme, korunmaya değer tarihi sanayi yapı ve alanlarının özgün işlevlerini kaybetmeleri veya işlevsel olarak eskimeleri durumunda yeniden işlev verilerek kullanımları söz konusu olduğunda, Dublin ortak ilkelerinde de vurgulanan tüm ortak ilke ve değerlerin korunarak, ömürlerinin devam ettirilmesi demektir (Kaşlı, 2009).

ICOMOS’ un 17. Genel Kurulunda, endüstri mirasının korunmasına ilişkin 10. Maddede; endüstri mirası alanları ve yapılarının sürdürülebilir biçimde korunması konusunda; “özgün kullanımlarının sürdürülmesi veya uygun yeni kullanımlar bulunması” görüşü bildirilmektedir. Aynı maddede, “yeni kullanımların sitin ilginç özelliklerine, donanımına, ulaşım ve etkinlik dağılımı özelliklerine saygılı olması, sürdürülebilir kullanımının yönetiminde kültür mirası değerinin dikkate alınması ve saygı görmesi için uzman katkısının gerekli olduğunu” vurgulanmaktadır.

Bu bildirimler ışığında çalışmanın bu bölümünde dünyada ve ülkemizde uygulanmış yeniden işlevlendirme örnekleri incelenerek, yukarıda belirtilen ilkeler doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Koruma kapsamı adı altında eski endüstri yapılarına verilen; restoran, konut, büro, endüstri parkları ve popüler kültür konseptleri gibi yapının özgün işlevlerini yansıtmayan örnekler seçilerek, verilen yeni işlevleri irdelenmiştir. Bu bağlamda konuyla ilgili literatür araştırması sırasında sübjektif olarak dikkat çeken dönüşüm örnekleri seçilmiştir.

- **Southside Works (Pittsburgh)**

ABD’nin Pennsylvania eyaletinde, işlevini yitirmiş bir sanayi alanı olan *Southside Works Dönüşümü*, Pittsburgh kentinde üç nehrin kesişim noktasında bulunmaktadır. Bu yüzden konumu itibarıyla oldukça önemli bir yere sahiptir. Bölgenin stratejik konumu nedeniyle de tarih boyunca yapılan, sanayi yapı ve tesislerinin çoğunluğu bu nehirler boyunca konumlandırılmıştır. Pittsburgh kenti uzun yıllar boyunca demir-çelik endüstrisi açısından önemli bir bölge olmuş, 1986 yılında kapatılan endüstri tesisi

Jones and Laughlin Şirketinin de faaliyetlerine son vermesinin ardından endüstri alanı dönüşüm projelerine konu olmuştur (Atanur, Ürkmez, 2016). (Şekil, 3.4).

Kaynak: (URL 11)

Şekil 3.4: Southside Works Dönüşüm Öncesi Durumu

Dönüşüm kapsamında bölgede çevresel temizliğin tamamlanmasının ardından, vergi indirimleri gibi yaptırımlar ile bölge yatırımcılara açılarak, otel, restoran, konut ve büro gibi farklı işlevler ile bölgenin cazibesi artırılmaya çalışılmıştır (Şekil 3.5).

Kaynak: (URL 12)

Şekil 3.5: Günümüzde Southside Works

Bölgenin günümüzde değiştirilen yeni imajı ile eski sanayi kenti kimliğini vurgulayacak hiçbir sanayi tesisi bırakılmamıştır. Dönüşüm kapsamında endüstri tesislerinin hepsi yıkılarak, bölgenin kaderi tamamen yatırımcıların inisiyatifine bırakılmıştır. Her ne kadar karma kullanımlar ile toplumda, yeni istihdam ve iş imkânları olanakları sağlasa da, diğer dönüşüm örneklerinden farklı bir yaklaşım sergilenerek endüstri mirasını koruma yoluna gidilmemiştir.

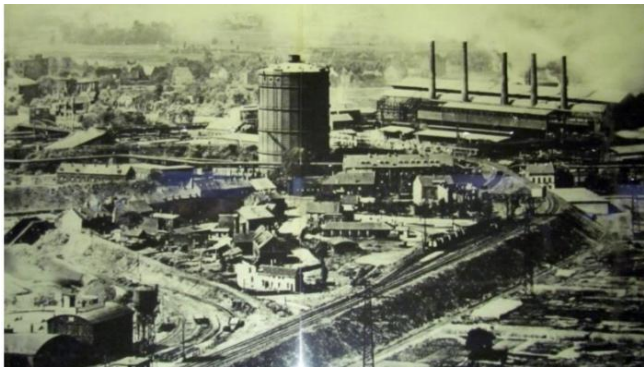
- **Almanya, Ruhr Bölgesi**

Ruhr Bölgesi Almanya'nın kuzey Ren-Vestfalya eyaletinde bulunmaktadır. Sanayileşme sürecinin en yoğun yaşandığı ülkelerden biri olan Almanya'da, çok sayıda koruma ve yeniden kullanım örneği bulunmakla birlikte, bölgesel nitelikte dönüşümler olan Endüstri Parkları öne çıkmaktadır. Almanya Ruhr Bölgesi 20. yüzyılın başlarında, Almanya ve Avrupa'nın en büyük endüstri merkeziyken 1980'lere doğru değişen şartlar nedeniyle önem ve işlevini kaybetmiş, tamamen boşaltılarak kapatılmıştır. Geriye âtil durumda gaz depoları, kömür işletmeleri, su kuleleri, yüksek fırınlar, metal işletmeleri, türbinler, limanlar, tersaneler, maden işletmeleri, devasa sanayi alanları ve fabrika gibi alan ve yapılar kalmıştır. Bölgenin dönüşümü, 10 yıllık çalışma programının ardından, ulusal ve uluslararası yarışmalar sonucu elde edilen projeler ile hayata geçirilmiştir (Köksal, 2012).

Ruhr bölgesi Almanya'nın en büyük metropoliten yerleşim merkezlerinden biridir. Bölgenin belli başlı kentleri; Oberhausen, Deisburg, Mülheim an der Ruhr, Essen, Gelsenkirchen, Bochum, Bottrop ve Dortmund olarak sıralanmaktadır.

- **Oberhausen Gazometresi (Ruhr)**

Oberhausen Gazometresi, Ruhr Bölgesi'nin Oberhausen kentinde yer alan eski endüstri yapısıdır. 1929'da inşası tamamlanan, 1988'de ise faaliyeti sonlandırılan, Avrupa'nın en büyük "Oberhausen Gazometresi" 1993'te yapılan koruma çalışmaları sonucunda, sıra dışı sergi salonları ile bölgenin önemli kültür yapılarından birine dönüştürülmüştür (Erkartal, 2018). (Şekil 3.6). (Şekil 3.7).

Kaynak: Erkartal, 2018

Şekil 3.6: 1929 ve 2017 yıllarında Oberhausen Gazometresi

Kaynak: Erkartal, 2018

Şekil 3.7: Oberhausen Gazometresi İç Mekan

- **Alman Madencilik Müzesi (Deutsche Bergbau Museum) (Ruhr)**

Deutsche Bergbau Museum (Alman Madencilik Müzesi) Ruhr Bölgesi'nin Bochum kentinde bulunmaktadır. Ruhr Bölgesinde yeni bir ek ile genişletilen *Deutsche Bergbau Museum (Alman Madencilik Müzesi)* yeni ek binası ile geçici sergilere ev sahipliği yapmaktadır.

Ülkenin madencilik geçmişini yansıtan, nemli ve loş mekanlarıyla toprak altında gerçek maden ocağını andıran, madencilikte kullanılan ekipman ve donanımların sergilendiği, kalıcı sergi alanlarıyla görsel, işitsel, dokunsal vb. duylulara hitap ederek mirasın yaşatılmasını sağlayan atmosferiyle başarılı bir dönüşüm örneğidir (Erkartal, 2018). (Şekil 3.8). (Şekil 3.9). (Şekil 3.10).

Kaynak: Erkartal, 2018

Şekil 3.8: Alman Madencilik Müzesi ve Ek Yapı

Kaynak: Erkartal, 2018

Şekil 3.9: Alman Madencilik Müzesi, İç Mekanlar

Kaynak: Erkartal, 2018

Şekil 3.10: Alman Madencilik Müzesi, Ek Yapı, İç Mekân

- **Endüstrivel Peyzaj, Zollverein (Ruhr)**

Zollverein Kömür Madeni, Ruhr Bölgesi'nin Essen kentinde bulunan Almanya'nın en büyük maden potansiyeli bölgesi durumundaydı. Madende kullanılan teknoloji, akıllı işletme ve 106 metrelik bacası ile dünyanın en estetik maden işleme binası olarak da anılmaktadır. Zamanla maliyetlerin ve ithal kömür fiyatlarının artması gibi sorunların çıkmasıyla birlikte 1986 yılında maden ocakları kapatılmıştır. 2001 yılında UNESCO komitesi tarafından Dünya Mirası Koruma Listesine alınmıştır. Komplekse yeni verilen işlevin tasarımı Sir Norman Foster'a ait *Red Dot Tasarım Müzesi* ve Sanaa mimarlık bürosuna ait olan *Zollverein İşletme ve Tasarım Okulu* bulunmaktadır (Şekil 3.11). (URL 13).

Kaynak: (URL 14)

Şekil 3.11: Endüstriyel Peyzaj, Zollverein

Bölgede, sanat sergileri, festivaller, konserler ve dans tiyatroları gibi birçok kültürel deneyim sunmaktadır. Buna ek olarak Zollverein Park olarak yeniden işlevlendirilen alanda yürüme ve bisiklet yolları ile desteklenmiştir (URL 14). Zollverein Kömür Madeni tesisine yapılan dönüşüm, her ne kadar alışılmış müze konsepti ile kurgulanmış olsa dahi, dönüşüm kamu yararına olup, sergilenen endüstri elemanları ile mirasın izleri korunmuştur (Şekil 3.12).

Kaynak: (URL 14)

Şekil 3.12: UNESCO Dünya Mirası, Zollverein

- **Phoenix-See (Dortmund)**

Phoenix-See çelik fabrikası Ruhr Bölgesi'nin Dortmund kentinde bulunmaktadır. Çelik fabrikasının faaliyeti, 1998'de sonlandırılmıştır. Alan günümüzde yapay göl, konut, yeme içme alanları, yürüyüş yolları, rekreasyon alanları ve oyun parklarının da yer aldığı bir endüstri parkına dönüştürülmüştür. Dortmund kentinin il idaresinin

sorumluluğunda olan alanda çelik fabrikasının izlerini yansıtacak bir iz bırakılmamıştır. Alanın endüstri mirası kimliği zedelenmiş ve mekânsal bellek izlerini kaybetmiştir (Erkartal, 2018). (Şekil 3.13).

Kaynak: Erkartal, 2018

Şekil 3.13: Phoenix-See

- **High Line Endüstri Parkı**

Amerika'nın New York Şehrinden Manhattan'a yer alan tren hattı ve depoları 1980'lere doğru kapatılmıştır. Eski tren hattının üzerine kendine özgü ekolojik sistem oluşturularak, tren hattı *High Line Endüstri Parkına* dönüştürülmüştür. Yapılan dönüşüm kamu yararına olup, mirasın izleri kısmen korunmuştur (Şekil 3.14).

Kaynak: Kaya, Yerli, Döner, 2015

Şekil 3.14: High Line Eski ve Yeni Görünümü

- **Torino Endüstri Parkı**

İtalya'nın Torino kentinin Dora nehri kıyısında yer alan, *Michelin Lastik Fabrikası* ve *Fiat Ferriere Piemontesi Çelik ve Levha Fabrikası*, 1980'lerde işlevsiz kalarak zamanla harap olmuştur. Kent merkezinin çok yakınında yer alan fabrika alanı beş ayrı iç bölgeye ayrılarak, önceden bölgede var olan eski firmaların isimlerine ithaf ederek aynı isimleri ile anılmıştır. Parkın kimliğini oluşturan en önemli

noktalardan biri firmaların isimlerinin devam ettirilmesi dışında, alanda bulunan endüstri kalıntılarıdır. Bu doğrultuda park içinde yer alan her bir bölgenin de, barındırdığı kalıntılara göre, kendine has bir karakteri yansıtması hedeflenerek kamuya açılmıştır (Kaya, Yerli, Döner, 2015). (Şekil 3.15). (Şekil 3.16). Yapılan dönüşüm kamu yararına olup, mirasım izleri parkın kimliğini oluşturan endüstri kalıntıları ile korunmuştur.

Kaynak: Kaya, Yerli, Döner, 2015

Şekil 3.15: İtalya Torino’da Endüstri Parkı Dönüşüm Örneği

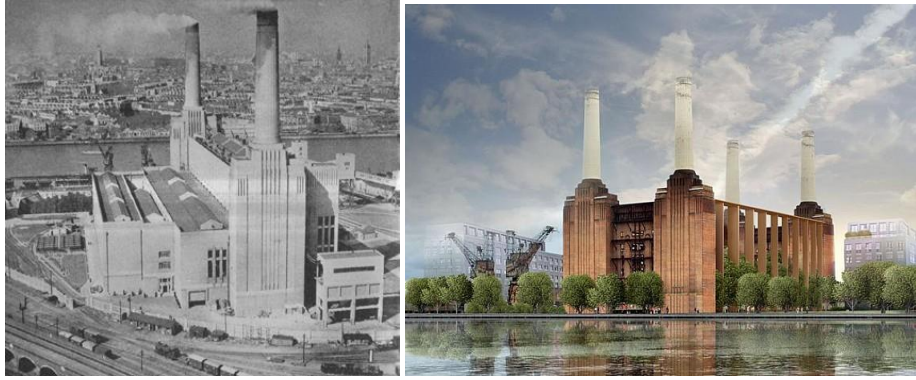

Kaynak: Kaya, Yerli, Döner, 2015

Şekil 3.16: İtalya Torino’da Endüstri Parkı Dönüşüm Örneği

- **Battersea Endüstri Parkı**

Londra'nın güneybatısında bulunan işlevsiz havagazı fabrikası *Battersea*, 1975 yılında kapatılmış, 1980 yılında devlet tarafından koruma alanı olarak ilan edilmiştir. New York merkezli, Dünya Anıtlar İzleme Kurulu listesinde yer alan eski fabrika günümüzde çeşitli sanatsal ve kültürel faaliyetlere ev sahipliği yapan endüstri parkına dönüştürülmüştür. Eski havagazı fabrikasının, günümüzde verilen yeni işlevi ile farklı bir kimliğe dönüştürülerek, mirasın izlerinin korunamadığı görülmektedir (Kaya, Yerli, Döner, 2015). (Şekil 3.17).

Kaynak: Kaya, Yerli, Döner, 2015

Şekil 3.17: Havagazı Fabrikası Battersea, Eski ve Günümüzdeki Durumu

- **Toledo Endüstri Kompleksi**

Toledo, Ohio'da bulunan eski endüstri kompleksi örneğidir. 1930 yılına kadar şehre buhar enerjisi sağlamış olan eski endüstri tesisi, elektrik santrali olarak da hizmet vermiştir. 120 yıllık endüstri yapısı, *HKS Architects* tarafından *ProMedica* Sağlık sigortası şirketine dönüştürülmek amacı ile ek bina ile desteklenerek restore edilmiştir. Endüstri tesisinin taşıdığı üretim değerinin izleri ve eski sanayi yapısı kimliği göz ardı edilerek, mirasın izleri korunamamıştır (URL 15). (Şekil 3.18). (Şekil 3.19).

Kaynak: (URL 16)

Şekil 3.18: Toledo, Ohio Eski Endüstri Kompleksi Restorasyonu

Kaynak: (URL 16)

Şekil 3.19: ProMedica Sağlık Sigortası Merkezi İç Mekân

- **Shoreham Çelik Fabrikası (Sheffield- İngiltere)**

İngiltere, Sheffield’de bulunan, ‘‘192 Shoreham Street’’ Victoria tarzı tuğladan yapılmış eski bir çelik fabrikasıdır. 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar İngiliz çelik endüstrisinin merkezlerinden biri olan Sheffield’deki yapıya ilave yapıldığı ve yeni işlev verildiği görülmektedir. Restoran ve bar işlevi verilen yapıda, çatıya eklenen ilave katlar ise ofis olarak kullanılmaktadır. Seçilen dönüşüm örneğinin bünyesinde barındırdığı eski ve yeni kompozisyonu ile örnek teşkil edebilecek bir koruma olduğu düşünülmeyle birlikte, üretim değerine ait bir vurgulama tespit edilmemiştir. Bu yüzden yapıya verilen yeni kimlikle birlikte, mirasın izlerinin korunmadığı anlaşılmaktadır (Şekil 3.20). (URL 17).

Kaynak: (URL 17)

Şekil 3.20: 192 Shoreham Street'den Bir Koruma Örneği

- **Mill City Museum**

“*Wasburn A Mill Complex*” adlı un değirmeni kompleksi ilk olarak 1800’lerin sonunda açılmıştır. 85 yıl boyunca faaliyet gösteren bu kompleks, bir düzine binadan oluşmaktadır (Şekil 3.21). 1928’de başından bir yangın geçirmiş olmasına rağmen uzun süre dünyanın en büyük un değirmeni olarak anılmıştır. Wasburn A Mill, 1960’lara gelindiğinde tarife oranları ve enerji teknolojisindeki değişikliklerin etkisiyle birlikte 1965’te kapatılmış olan tesis, 1991’de başka bir yangın daha geçirmiştir. Kısa süre sonra tesiste, Minnesota Tarih Kurumu’nun çabaları ile bir müze geliştirme planını duyurarak, 2003 yılında müze olarak yeniden işlevlendirilmiştir (Şekil 3.22). Yeniden işlev verilen tesiste; un kutuları, değirmen makineleri, makine dairesi, demiryolu koridoru ve bir buğday evi de dâhil birçok donanım ve tesisin özellikleri koruma altına alınarak, müze olarak kullanıma açılmıştır (URL 18).

Kaynak: (URL 18)

Şekil 3.21: Terk Edilmiş Washburn A Mill, 1976

Kaynak: (URL 19)

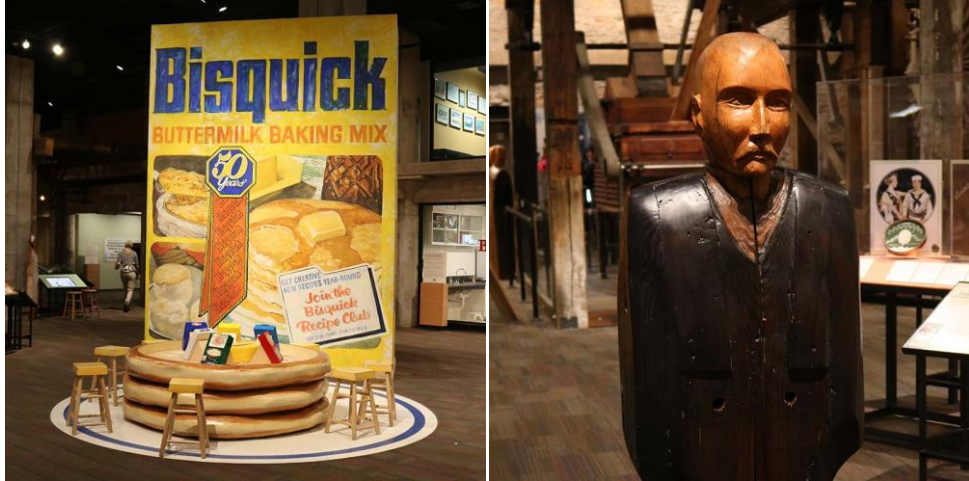
Şekil 3.22: Mill City Museum

Uzun yıllar boyunca dünyanın en büyük un değirmeni olarak anılan “Wasburn A Mill” koruma kapsamında verilen yeni kimliğiyle, Mill City Müzesi’ne dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm örneğinde, tesisin üretim izlerinin korunarak sergilenmesi sağlanmıştır. Ayrıca müzede yer alan buğday sergileri, değirmen ürünleri sergileri ve ahşap heykeller ile tesisin üretim izlerine atıfta bulunan organizasyonlara da ev sahipliği yapmaktadır (Şekil 3.23). (Şekil 3.24). Yeni bir işlev verilerek topluma açılan bu dönüşüm örneğinde, mirasın izleri korunduğu görülmektedir.

Kaynak: (URL 18)

Şekil 3.23: Mill City Museum, Buğday ve Değirmen Ürünleri Sergileri

Kaynak: (URL 18)

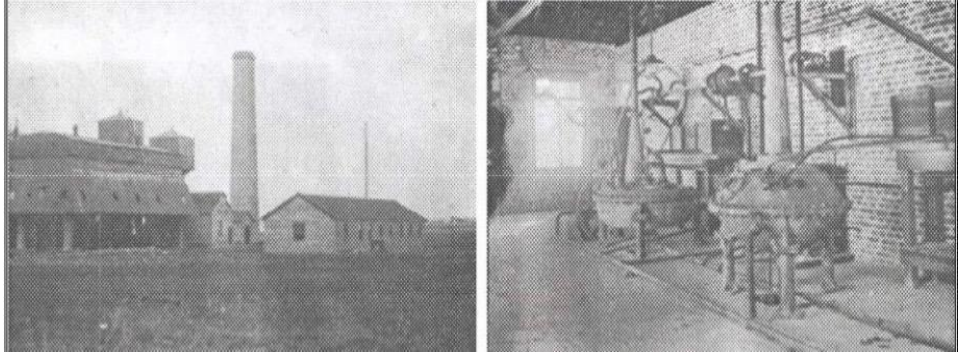
Şekil 3.24: Mill City Museum, Buğday ve Ahşap Ürünleri Sergileri

3.3. Türkiye’de Yeniden İşlevlendirme Örnekleri

Osmanlı’nın yıllarca başkentliğini yapmış olan İstanbul, sanayi girişimlerinin en fazla yaşandığı ve bunun sonucunda günümüzde en fazla sanayi mirası yapılarının yer aldığı kentlerin başında gelmektedir. Bu bölümde mirası koruma kapsamında, endüstri mirası yapı ve alanlarının yeniden işlevlendirme örnekleri incelenecektir. Seçilen örnekler, tez çalışmasında bu konuyla ilgili yapılan literatür araştırması sırasında subjektif olarak dikkat çeken örnekler tezin bu bölümünde irdelenmiştir.

- **Bakırköy Baruthanesi (Baruthane-i Amire)**

Bakırköy diğer adıyla Makriköy Baruthanesi 1699’da kurulmuştur. 1726 tarihinde bir yangın geçirmiş, bir sene sonra da tekrar faaliyetine başlamıştır. Süreçte atıl durumda kalan yapı, 1992 yılında Bakırköy Belediyesine devredilmiştir (Bozdemir, 2011). (Şekil 3.25).

Kaynak: Köksal, 2005

Şekil 3.25: Bakırköy Baruthanesinin Dış ve İç Görünüşü 19. Yüzyıl

Yapılan koruma çalışmasının ardından günümüzde ‘‘Yunus Emre Kültür Merkezi’’ adı altında kültür merkezi olarak kullanılan eski baruthane yapısının yalnızca dış kabuğu korunmuş, eski endüstri kimliğini anımsatacak hiçbir delil kalmamıştır (Şekil 3.26).

Burada görülen dönüşümde, endüstri mirasının ilkeleriyle uyummadığı ve iç mekânda yapılan değişiklikler ile yapıya en az müdahale ilkesinin dışına çıktığı ve mirasın izlerinin korunmadığı görülmektedir (Şekil 3.27).

Kaynak: Reşitoğlu, 2019

Şekil 3.26: Günümüzde Bakırköy Baruthanesi

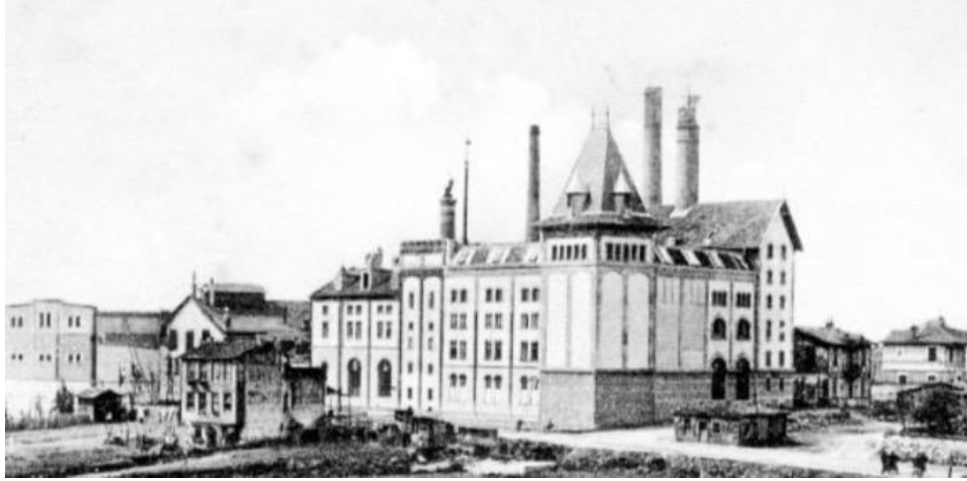

Kaynak: Reşitoğlu, 2019

Şekil 3.27: Günümüzde Bakırköy Baruthanesi İç Mekân

- **Bomonti Bira Fabrikası**

1890 yılında İsviçreli Bomonti kardeşler tarafından açılan fabrika, alt ve üst fermantasyon gibi modern teknik yöntemleri ile üretilen biralari ile semte adını verecek kadar önemli bir yapı olmuştur. Şişli ilçesine bağlı olan Bomonti semti ise, İstanbul'un en eski sanayi alanlarındanadır. "Bomonti Bira Fabrikası" adıyla açılan fabrika, Osmanlı Devleti'nin modern tekniklerle bira üretiminin yapıldığı ilk tesisi olduğu bilinmektedir (Şekil 3.28). Fabrika, 1969'da açılan Efes Pilsen ve Tuborg bira fabrikalarının rekabetiyle birlikte çöküşe geçmiş ve üretimi durmuştur (Gökdağ, 2014).

Kaynak: Gökdağ, 2014

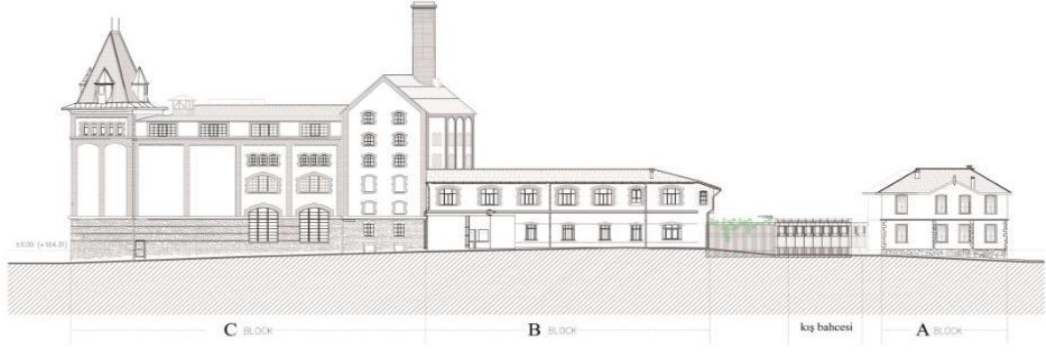
Şekil 3.28: Bomonti Bira Fabrikası Dönüşüm Öncesi

2006 yılında satılan fabrikanın restorasyon projeleri Mimar Han Tümertekin tarafından hazırlanmıştır. Fabrika kompleksine verilen yeni işlev kültür sanat ağırlıklı olup, sergi ve konser alanları, yeme-içme ve eğlence mekânlarını da içermektedir. Yeni işlevlerin getirdiği ihtiyaçlar doğrultusunda, cam ve çelik malzemenin kullanıldığı ek bina tasarımları yapılmıştır (Şekil 3.29). A ve B diye adlandırılan blokları, yönetim birimi ofisleri olarak kullanılmakta, C ve D diye adlandırılan bloklarının ise iç yüksekliklerinin 15 metreyi bulmasından dolayı, bu mekânlar dört katlı sergi mekânları olarak kullanılmaktadır (Şekil 3.30). F bloğu ise restoran ve gece kulübü olarak tasarlanmıştır (Gökdağ, 2014).

Kaynak: Gökdağ, 2014

Şekil 3.29: Bomonti Bira Farikası Meydandan Görünüş

Kaynak: Gökdağ, 2014

Şekil 3.30: Bomonti Bira Farikası Birahane Sokak Silueti A-B-C Blokları

Yapıldığı dönemde sivri kuleleri ve kendine özgün mimarisi ile muhitin en ilgi çekici yapısı olan Bomonti Bira Fabrikasının restorasyon uygulaması aşamasında fiziksel olarak korunduğu, yapılan eklerin yapının strüktürüne zarar vermediği ve kullanılan çelik ve cam malzeme ile eski-yeni yapılarının farkını oluşturulduğu görülmektedir (Şekil 3.31).

Kaynak: Gökdağ, 2014

Şekil 3.31: Bomonti Bira Farikası İç Mekân

Fabrikanın üretim yaptığı dönemde, kullanılan üretim elemanlarından geriye kalan bazı makine ve elemanların mevcut yerlerinde sergilenip değerlendirildiği görülmekle birlikte, bira üretimini gösterebilecek üretim ve donanımların bulunmaması, yapının özgün işlev izlerinin vurgulanmaması mirasın soyut değerini yok etmiştir (Şekil 3.32).

Kaynak: Gökdağ, 2014

Şekil 3.32: Bomonti Bira Fabrikası Meydandan Görünüş

- **Darphane-i Amire**

İstanbul'un en eski kurumlarından biri olan Darphane, Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından yaptırılmıştır. Osmanlı'nın mali düzeni için önemli bir yeri olan Darphanede para basılmasının yanı sıra, saray için gerekli altın, gümüş, hatıra sikkeleri ve mücevher imalatı da yapıldığı bilinmektedir (Şekil 3.33). Topkapı sarayında 17 dönümlük arazinin sınırları içerisinde olan Darphane-i Amire yapısı, sarayın 1924'te halka açılmasıyla birlikte boşaltılarak 28 yıl boyunca boş kalmış, sonraki dönemlerde 50 yıl Tarih Vakfına tahsis edilmiştir. Habitat II zirvesi için düzenlenen yapıda ciddi bir çalışma yapılmamış, kısa vadeli olarak geçici onarımlar ile sadece sergiler için hazır hale getirilmiştir (Şekil 3.34). Yapıya en az müdahale yapılarak, binaların özgün mimari dili korunmuş ve yapının kendisinin sergilemenin bir parçası haline getirilerek, 50 yılına İstanbul Müzesi'nin burada kurulması sağlanmıştır (Kabaoğlu, 2001).

Kaynak: Mustafa Bozdemir, 2011

Şekil 3.33: Darphane-i Amire'de Basılan Para Önekleri

Kaynak: (URL 20)

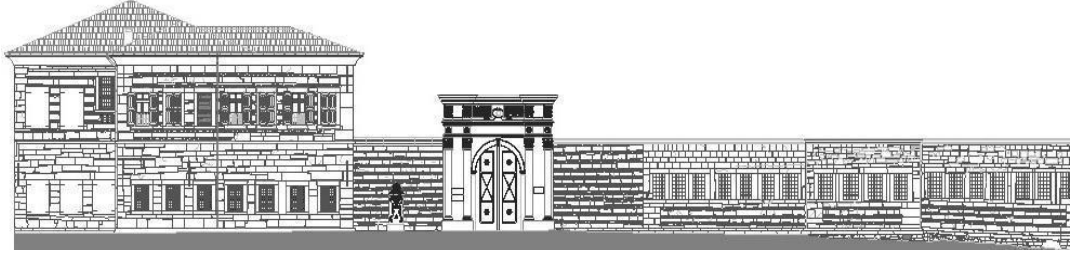
Şekil 3.34: Günümüzde Darphane-i Amire Binası Sergi Alanları

Darphane, her yönetimde yapılan değişiklikleri, üretim teknik ve araçlarını, farklı dönemlerin özelliklerini barındırdığından dolayı oldukça önemli bir yapıdır (Şekil 3.35). Bu önemli ve abidevi yapı, Anıtsal Yapıları Koruma Değerlendirme ve Yapım Mimarlık Restorasyon şirketi tarafından rölövesi alınarak, güncel belgeleme çalışmalarından birini oluşturmuşlardır. Fakat yapının sergi mekânı olarak kullanılması ile yapıya ait bir üretim değeri vurgulanmamış, bu yüzden yapıya verilen yeni kimlikle birlikte, mirasın özgün işlevine ait izlerinin korunamadığı anlaşılmaktadır (Şekil 3.36). (Şekil 3.37).

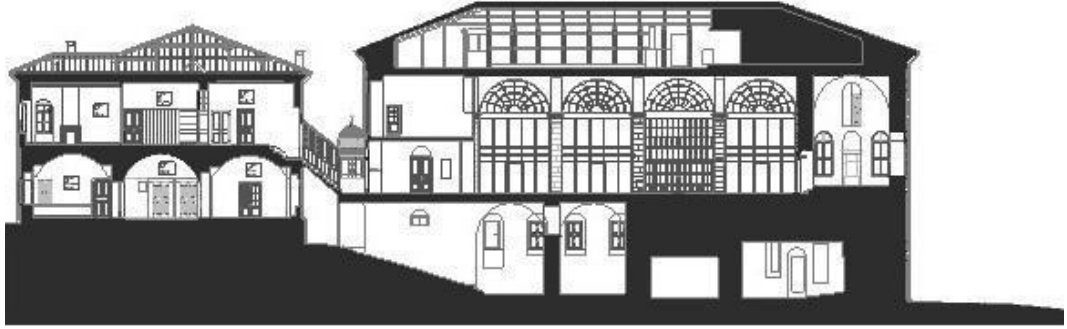
Kaynak: İstanbul Fotoğraf Arşivi

Şekil 3.35: Darphane-i Amire Binası, 1993 İstanbul Arşivli Fotoğrafı ve Günümüzdeki Durumu

Kaynak: Anıtsal Yapıları Koruma Değerlendirme ve Yapım Mimarlık Restorasyon A.Ş.'den alınmıştır.

Şekil 3.36: Darphane-i Amire Rölövesi

Kaynak: Anıtsal Yapıları Koruma Değerlendirme ve Yapım Mimarlık Restorasyon A.Ş.'den alınmıştır.

Şekil 3.37: Darphane-i Amire Rölöve Kesiti

- **Bakırköy İspirtohanesi**

1917 tarihinde yapılan İspirtohane 1950'li yıllardan sonra işlevini kaybederek, Ataköy semtinin merkezinde yoğun yapılaşmaların arasında kalarak yıpranmıştır. Bina, 1989 yılında ilgili koruma kurulu tarafından ikinci derece tarihi eser olarak tescil edilmiştir. İspirtohane binası, Türkiye Emlak Kredi Bankası tarafından Bakırköy Belediyesine kiralanmış, İstanbul Teknik Üniversitesi mimarlık fakültesinin teklifiyle işlev değişikliğine gidilerek, müzik okuluna dönüşümü sağlanmıştır (Akın, 2001).

Restorasyon sürecinde yapılan müdahalelerde, yeni işlev gereği binaya yeni ekler getirilmiştir (Şekil 3.38). Verilen yeni işlevin çevre halkın ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda belirlenmiş olduğu belirtilse de bu uygulama yalnızca yapının dış kabuğunun korunduğu bir dönüşüm örneği olmuştur. Mirasın sadece fiziksel olarak korunduğu, kendi somut olmayan değerleriyle beraber, özgün kimliğini ve işlevini yansıtmayan bir dönüşüm olduğu söylenebilir.

Kaynak: Reşitoğlu, 2019

Şekil 3.38: Günümüzde İT  İspirtohane Konservatuvarı ve Kültür Merkezi

- **Tophane-i Amire**

Osmanlı döneminde kurulan ve semte ismini veren ilk top dökümhanesi ile topçu ocağı kışlalarının kesin kuruluş tarihi bilinmemekle birlikte 1453-1470 yılları arasında İstanbul'un fethinden sonra yaptırılmış olduğu tahmin edilmektedir (Aran, 1994). (Şekil 3.39).

Kaynak: Ahmet Aran, 1994

Şekil 3.39: Top Döküm Binaları

Sultan II. Mehmet zamanında kurulan top d k mhanesine, II. Beyazıd döneminde kışla yapısı eklenmiŐ, I. Süleyman döneminde ise büyük tesisler yaptırılmıştır. Farklı dönemlerde yangınlar geçiren yapıların II. Mahmud zamanında yeniden inŐasının yapılmış olduğu, Abdülmecid ve Abdülaziz dönemlerinden 1976'ya kadar yapıya başka ekler yapılmaya devam edildiği belirtilmektedir (Kubilay, 1994).

1900'lü yıllara doğru işlevini yitirmeye başlayan yapı eğitim, müze işlevlerini içeren farklı amaçlarla kullanılmıştır. 1984'e kadar iki farklı dönemde onarım çalışmaları geçirdikten sonra, Milli Savunma Bakanı tarafından, Mimar Sinan Üniversitesine devredilmiş ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Tophane-i Amire Kültür ve Sanat Merkezi'ne dönüştürülmüştür (Ceylan, 2003). (Şekil 3.40).

Kaynak: (URL 21)

Şekil 3.40: Günümüzde Tarihi Tophane-i Amire Binası İç Mekân Sergi Alanları

Bu yeni işlev ile yapı kendi içerisinde Tophane-i Amire Beş Kubbe, Tophane-i Amire Tek Kubbe ve Tophane-i Amire Sarnıçlar olmak üzere üç ayrı sergi holü olarak ayrılmıştır. Yapının iç mekânları gezildiğinde özgün işlevi hakkında bir ipucu olmadığı, mirasın üretim değerine zarar verilerek, yapının sadece yeniden kullanılmak amacıyla yapılmış olan dönüşüm örneklerinden biri olduğu anlaşılmaktadır. Koruma kapsamında tarihi binada yapılan dönüşümün, fiziksel korumayla sınırlı kalarak, dönüşüm kapsamında verilen yeni işlevin; alışlagelmiş işlevlerden kültür ve sanat merkezi olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

• **Cibali Tütün Fabrikası**

Haliç'in, Cibali semtinde 1884'te kurulan, 1900'lere kadar Fransız rejisi tarafından işletilerek sadece tütün üretimi yapan bu tesiste, 1900'lerden sonra sigara üretimi gerçekleştirmeye başlanmıştır. Tesis 1925'te millileştirilerek Türk Tekel İdaresine verilmiş, 1946 yılında da ilk puro üretimini gerçekleştirmiştir. Uzun yıllar boyunca üretime devam eden endüstri tesisinde, erkek işçilerin yanı sıra kadın işçiler de çalıştırılmış, işçiliğin kuşaktan kuşağa geçmesini sağlayan ender üretim tesislerinden biri olmuştur (Kazgan, 1994). (Şekil 3.41).

Kaynak: (URL 22)

Şekil 3.41: Cibali Tütün Fabrikası İç Mekân, İşçiler İçin Ayrılan Yemekhane Bölümü

1997’de Kadir Has Vakfına satılan bina, 2000’li yıllarda vakıf tarafından mimari dili ve orijinal karakteri korunarak restore edilmiş, Kadir Has Üniversitesi eğitim yapısına dönüştürülmüştür (Şekil 3.42). (URL 23).

Kaynak: (URL 24)

Şekil 3.42: Cibali Tütün Fabrikası Dönüşüm Örneği

Üniversitenin bir bölümünde açılan Rezan Has Müzesinde Cibali tütün fabrikasında kullanılan makineler, eşyalar, belge ve fotoğraflar sergilenmektedir (Şekil 3.43).

Kaynak: (URL 25)

Şekil 3.43: Rezan Has Müzesi

Tarihsel süreçte birçok insanın emeğiyle çalıştığı, ülkenin sanayi tarihine tanıklık etmiş bu yapıya ait verilerin, yapının belirlenen bir mekânında sanal gerçeklik uygulamalarıyla eski ve yeni fotoğrafların yansıtılması ‘mekânsal belleğin’ devam edebilmesi açısından, oldukça önemli gelişme niteliğinde olabilecek bir çalışmadır (Şekil 3.44). (Şekil 3.45).

Kaynak: (URL 26)

Şekil 3.44: Cibali Tütün Fabrikası İç Mekân Dönüşümleri

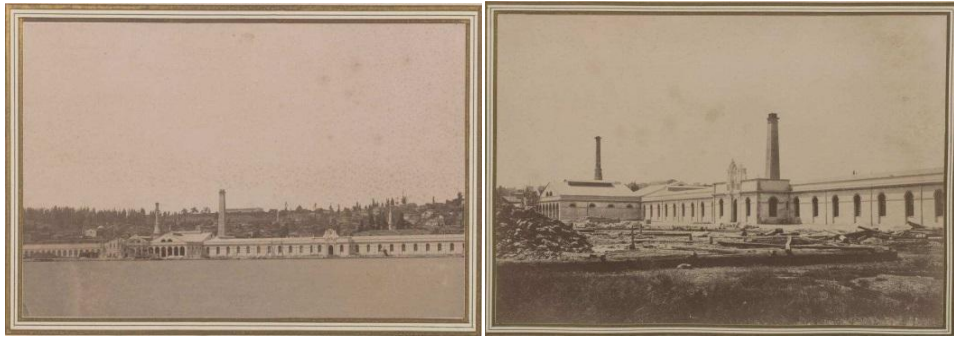

Kaynak: (URL 26)

Şekil 3.45: Cibali Tütün Fabrikası İç Mekân Dönüşümleri

- **Defterdar Feshane-i Amire (Uluslararası Fuar Kongre ve Kültür Merkezi)**

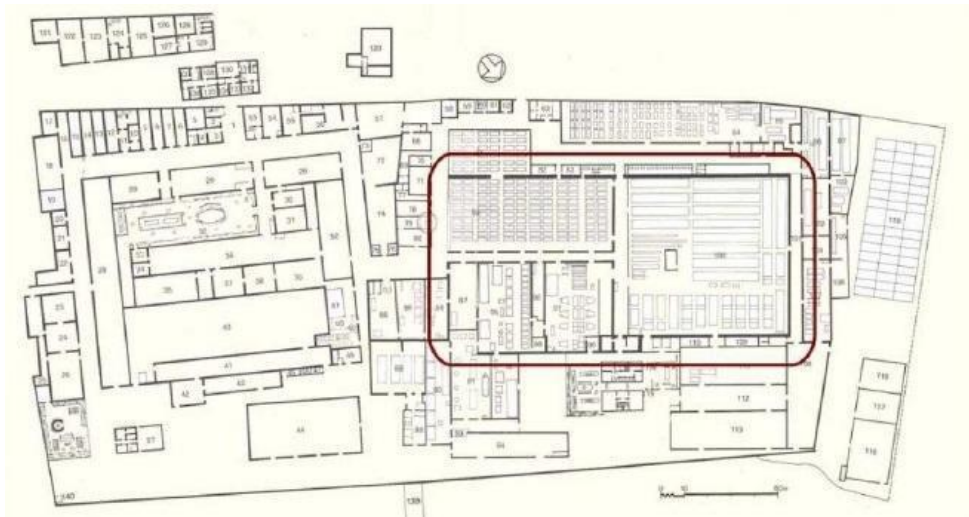
1836 yılında kurulan fabrika, 1986 yılına kadar üretime devam edebilmiŐ, endüstri yapısı olmasının dışında, Osmanlı'nın ilk sanayi tesisi kuruluŐu olduğundan oldukça önemli endüstri yapılarından biridir. Feshane 56 bin metrekarelik alan üzerine kurulmuş tarihi bir endüstri yapısı olmasının yanında, Haliç kıyısına açılan özel bir iskelesi de bulunmaktadır (Şekil 3.46).

Kaynak: İ. . Nadir Eserler Kütüphanesi

Şekil 3.46: Feshane Binası, 1885'lerde Hali ten Fotoğrafları

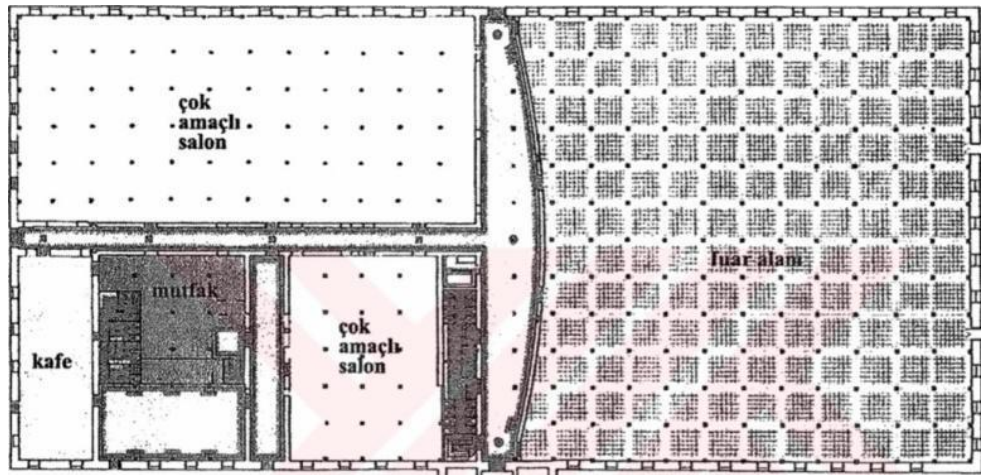
1986 yılında Haliç'te başlatılan sahil düzenleme çalışmalarında yeni imar faaliyetlerinin etkisiyle bazı bölümleri yıkılmıştır (Şekil 3.47).

Kaynak:  ağlayan, 2015

Şekil 3.47: Feshane-i Amire'nin, Haliç'te Sahil Düzenleme  alıŐmaları Yapılmadan  nceki Planı, 1986

1992 yılında Büyükşehir Belediyesi ve özel kuruluşların girişimiyle, tarihi yapının büyük dokuma salonu, çağdaş el sanatları merkezine dönüştürülmüş, ancak sonraki yıllarda sular altında kalan yapının bu işlevine son verilmiştir. 1998 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesinin girişimiyle yapının tekrar kullanılması adına çalışmalara başlanılmıştır. Restorasyon ve restitüsyon projelerinin onaylanmasıyla, restitüsyona uymayan, yapının özgün strüktürünü kapatan, ilave kaplama ve eklerin sökülerek, fabrikanın işlev değişikliği için müsait olan büyük hacmi; sergi, fuar, konser alanı gibi işlevlerle değerlendirilmiştir (Erdinç, 2002). (Şekil 3.48).

Kaynak: Erdinç, 2002

Şekil 3.48: Feshane-i Amire Restitüsyon Planı

Günümüzde uluslararası fuar kongre ve kültür merkezi olarak kullanılan, anıtsal yapının koruma yaklaşımının sadece fiziksel olarak düşünüldüğü ve kültür yapısı işlevi verildiği görülmektedir. Tarihi yapıya verilen yeni kimlikle birlikte, mirasın izlerinin korunamadığı açıkça anlaşılmaktadır. Özgün işlev izlerini yeniden görmek bir yana, yeni verilen işlevin geniş çaplı etkinliklere hizmet edebilecek donanımı bulunmamakta, tarihi yapı günümüzde küçük çaplı fuar veya sergi gibi organizasyonlara ev sahipliği yapan, etkinlik alanı olarak kullanılmaktadır. Oysaki eski endüstri yapıları gerek buldukları merkezi konumları gerekse büyük hacimlere sahip olmalarından dolayı, dönüşüm projelerinde birçok farklı, yenilikçi fikir ve tasarıma müsait olabilecek kapasitelere sahiptirler.

- **Baruthane ve Gözetleme Kulesi**

Bakırköy sahil bandı üzerinde yer alan Baruthane binasının yapımı 1700 yılında tamamlanmış, 1707 ve 1725 yıllarında büyük yangınlar geçiren bina, birçok kez tamir ve bakımdan geçirilerek yenilenmiştir. III. Selim döneminde Baruthane, ek yapılar ile genişletilerek işlevini sürdürmeye devam etmiştir. Baruthane arazisinin sınırları içinde olan gözetleme kulesi ise, Sultan Murad tarafından Baruthaneyi izlemek için yaptırılmıştır. Cumhuriyet Döneminde Askeri Fabrikalar İdaresi himayesine geçen Baruthanenin, 1955 senesinde ise Makine ve Kimya Endüstrine devredildiği bilinmektedir (Akşan, 2018). 1794 sonrası Azadlı Baruthanesinin barut üretiminde ön sıraya geçmesiyle, Baruthane yapıları ve gözetleme kulesinin eski önemini kaybederek, zamanla âtıl duruma geldiği belirtilmektedir (Öngören, 2015). (Şekil 3.49).

Kaynak: Öngören, 2015

Şekil 3.49: Baruthane 1798 Gravürü

Günümüzde TOKİ idaresinin himayesine aldığı Ataköy sahil hattı, birçok tarihi yapıyı kapsamaktadır. Bu yüzden tarihi Baruthane yapıları ve gözetleme kulesi uzun süre boyunca TOKİ'nin hayata geçirmeyi planladığı dev inşaat projelerine konu olmuştur. Bakırköy Belediyesi ve Mimarlar Odasının çabaları ile inşaat projeleri iptal sürecine getirilmiş ve topluma kazandırılmıştır. Günümüzde bu alan kültür parkına dönüştürülmüştür. Alanda Baruthanenin kendi özgün yapıları ve kulesine yeni işlevler verilmemiş, yapılar korumaya alınarak, çevre düzenlenmeleri ile kültür parkına dönüştürülmüştür. Baruthane yapıları ve kulesi ile birlikte, çocuklar için park alanları, bisiklet parkuru, dinlenme ve oturma alanları yapılmıştır.

Bu dönüşümün Türkiye’de yapılmış olan diğer dönüşümlere nazaran farklı bir yaklaşımla hayata geçirildiği görülmektedir. Millet Bahçesi Parkı adıyla kamuya açılan sahil bandında, ülkemizin önemli endüstri mirası yapılarından biri olan Baruthanenin, rant amaçlı projelerden çıkarılarak, kamu yararı gözetilerek yapılmış bir dönüşüm örneği olmuştur. Baruthanenin avlusuna ziyaretçi girişi yasak olup, gözetleme kulesine de çıkış izni verilmemektedir (Şekil 3.50). (Şekil 3.51).

Kaynak: Reşitoğlu, 2019

Şekil 3.50: Ataköy Sahil Hattı Üzerindeki Baruthane Binasını Yapıları, Dış Duvarları

Kaynak: Reşitoğlu, 2019

Şekil 3.51: Ataköy Sahil Hattı Üzerindeki Gözetleme Kulesi ve Millet Bahçesi

3.4. Bölüm Sonucu

Ülkemizde görülen endüstri mirasının koruma sorunları diğer ülkelerdeki sorunlarla genel olarak benzer özelliklere sahiptir. Genel olarak belirli olan sorunların başında; endüstri mirası niteliğindeki yapı ve alanlarının değerinin bilinmemesi, atıl

durumda bırakılmaları, koruma ve yenileme çalışmaları için yeterli bütçe ayrılmaması, endüstri mirasını için özel koruma yasalarının bulunmaması, uygulamaların uzman olmayan kişiler tarafından yapılması ve koruma kapsamında belirli bir standardın olmaması olarak sıralanabilir.

Koruma genel olarak, geçmişten günümüze sosyal, kültürel, estetik, tarihi, iktisadi ve bütünlük gibi değerleri bünyesinde barındıran kültür varlıklarının, bahsi geçen değerlerinin hepsini gelecek nesillere muhafaza ederek, aktarılması olarak açıklanmaktadır. Benzer değerlerinin hepsini bünyesinde barındıran, korunmaya değer endüstri mirasına ait yapı ve alanların öncelikle belgelenecek envanterlerinin oluşturulmasının önemi vurgulanmıştır. Günümüzde işlevini yerine getiremeyerek kaderine terk edilmiş olan endüstri mirası yapı ve alanlarının, bilinçli bütüncül koruma yaklaşımlarıyla ve özellikle üretim değerlerinin vurgulandığı yeni işlevlerle değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Dünyada ve ülkemizde eski endüstri yapı ve alanlarının dönüşüm uygulamalarına ait örnekler incelendiğinde sadece sembolik olarak korunduğu ve özgün kimliklerinden uzak yeni işlevler verildiği görülmektedir. Kamu yararı gözetilmeden, rant amaçlı üretilen projelerde genelde mirasın teknolojik ve üretim değerleri dikkate alınmamaktadır. Oysaki eski endüstri yapıları bulunduğu çevrenin ihtiyaçlarını doğrultusunda yaratıcı ve farklı işlevleri gerçekleştirebilecek büyük hacim ve ölçekte mekânlardır. Koruma projelerinde endüstri yapıları, yalnızca bina kabuğuyla değil, mekân düzeni, donanımı, işletme sisteminin mekânla ilişkisi, planlama anlayışı, çalışanları ve diğer hizmet yapılarının varlığıyla ele alınmalı ve uygulanmalıdır.

4. BÖLÜM

4. ENDÜSTRİ MİRASI OLARAK UNKAPANI UN DEĞİRMENİ ve YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ

4.1. Unkapanı Semtinin Tarihçesi

Unkapanı Haliç üzerinde, Atatürk Köprüsünün İstanbul yakasında bulunan tarihi semttir. Bu bölge Bizans döneminde “*Armatiu*” olarak, Bizans’ın son dönemlerine doğru ise düzlük anlamına gelen “*Platea*” veya “*Pleteia*” olarak adlandırılmış, bu isim, Haliç’in bölgedeki en geniş düz alan olmasından kaynaklanmıştır. Venedikliler ile II. Andronikos arasında geçen bir yazışmada bir buğday pazarının adı geçmekte, “*Raiba*” adındaki bu pazarın, Unkapanı semtinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Tüm yiyecek ve diğer elzem ihtiyaç maddelerinin ölçülerinin alındığı, fiyatlandırma ve dağıtım işlemlerinin yapıldığı Osmanlı Devleti’nin toptan ticaret merkezi olarak anılan kapanlardan birinin burada bulunması, aynı zamanda, uzun yıllar boyunca un ve buğday ticaretinin yapıldığı limanın ve un değirmenlerinin bölgede yer almasından dolayı, bölge zamanla ‘Unkapanı’ olarak anılmaya başlamıştır (Kâhya, Tanyeli, 1994). Claude-Marie Ferrier tarafından çekilen 1859 tarihli fotoğrafta Unkapanı semti ve liman görülebilmektedir (Şekil 4.1). 18. Yy. da III. Osman tarafından yaptırılan değirmen sayımında, un değirmeni ve uncuların en çok bu bölgede kayda geçtiği kaynaklarda belirtilmektedir (Bozdemir, 2011).

Kaynak: Göncüoğlu, 2015

Şekil 4.1: Claude-Marie Ferrier- 1859 Tarihli Unkapanı

1870’te inşa izni almış olan Unkapanı Un Değirmeni, Osmanlı döneminde İstanbul’daki kapasitesi en büyük un değirmeni olmuştur. Bölgenin abidevi binası

olarak yer alan Unkapanı Değirmeni Osmanlı'nın resmi kayıtlarında Beylik Değirmeni adıyla da geçmektedir (Göncüoğlu, 2015). 19. yüzyıldan günümüze gelen endüstri mirası yapısı, yapıldığı yüzyılda bölge için önemli bir değere sahip olup, bölgenin silüetinde dönemin endüstri yapısı olarak yerini almıştır (Şekil 4.2).

Kaynak: Seçer, 2011

Şekil 4.2: 19. Yüzyıl Sonu Unkapanı Değirmeninin Haliç'ten Görünüşü

Bölgede öne çıkmış olan un ve buğday ticaretinin yanında, İstanbul'un en eski kereste depolarının bulunduğu, ayrıca semtte kuyumculuk mesleğinin de öne çıktığı, farklı meslek gruplarını bünyesinde barındıran tarihi semtin, tarih boyunca önemli ticari merkezlerden biri olduğu bilinmektedir. Bölgedeki limanın varlığı, un ticaretiyle birlikte başka ticaret dallarının da gelişmesini sağlamıştır (Göncüoğlu, 2015). (Şekil 4.3).

Kaynak: Göncüoğlu, 2015

Şekil 4.3: Unkapanı Limanı

Cumhuriyet döneminde bütün yurdu etkisi altına alan yeni imar faaliyetlerinin, bu bölgede de etkisini göstermeye başlamasıyla, Eminönü-Unkapanı sahil yolu ve Atatürk Bulvarı gibi yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu gelişmelerle bölgenin sosyal ve fiziki dokusu değişime uğramış, semt tarih boyunca sürdürdüğü imajını kaybetmiştir. Atatürk Bulvarının devamı niteliğinde olan Atatürk köprüsünün açılmasıyla birlikte semtin dinamiği de doğrudan değişerek, bölge bir yol kavşağına dönüşmüştür (URL 27). (Şekil 4.4). (Şekil 4.5).

Kaynak: (URL 27)

Şekil 4.4: 1939 Yılında Açılan Atatürk Köprüsü

Kaynak: (URL 28)

Şekil 4.5: 1946 Atatürk Bulvarı ve Unkapanı Semtı

1968 yılında tamamlanan İstanbul manifaturacılar çarşısı (İ.M.Ç.) bloklarının yapımı sırasında Unkapanı değirmen kompleksinin ana değirmen binası ve lojman binasının bir kısmı yıkılmıştır (Seçer, 2011). İ.M.Ç. blokları barındırdığı farklı ticari işlevlerle bölgenin sosyal yapısını ve ekonomisini hareketlendirerek değiştirmiştir (Şekil 4.6). 1964'te tamamlanan Sosyal Sigortalar Kurumu kompleksi de bölgenin zamanla değişen kimliğine etkisi olan yapılardandı. Günümüzde ise Unkapanı semtinin "un" ile hiçbir ilgisi kalmamış, Unkapanı köprüsü ile sadece trafiği dağıtan bir kavşak haline gelerek, semtin çehresi ve dinamiği tamamen değişmiştir.

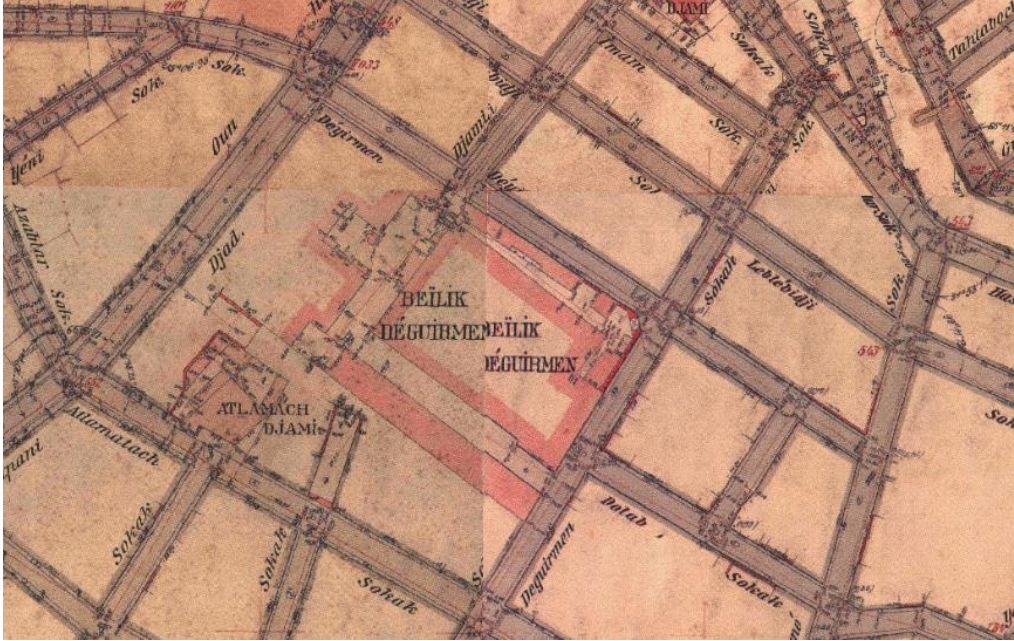
Kaynak: (URL 29)

Şekil 4.6: Unkapanı Fabrikası Kompleksi ve İMÇ Manifaturacılar Çarşısı

4.2. Unkapanı Un Değirmenin Mevcut Durumu

- **Yapının Konumu**

Unkapanı Değirmeni, İstanbul, Fatih İlçesi, 1 no'lu parsel, 515 no'lu ada üzerinde, 121 no'lu paftada kayıtlıdır. Yavuz Sinan Mahallesi'nde Unkapanı Değirmeni Sokağı ve Yeni Hayat Sokağı arasında bulunmaktadır. Kuzeybatısında İMÇ Blokları, kuzey doğusunda Yavuz Sinan Cami bulunmaktadır (Şekil 4.7). (Şekil 4.8). (URL 30).

Kaynak: Fatih Belediyesi Coğrafi Bilgi Sistemi

Şekil 4.7: Alman Mavileri Haritası

Kaynak: Fatih Belediyesi Hybrit Görüntü, 2019

Şekil 4.8: Unkapanı Bölgesi ve Çevresi, 2018

- **Yapının Tarihçesi**

1870’te inşa izni almış olan Unkapanı Un Değirmeni kompleksi, Osmanlı döneminde İstanbul’daki kapasitesi en büyük un değirmeni olmuştur. Tarihi değirmen kompleksi özel kişilerce bir süre işletilmesinin ardından, Osmanlı Devleti’nin bünyesi altında üretime devam etmiştir. 1940 yılında İnönü ailesi tarafından satın alınarak pamuk deposu olarak kullanıldığını ve bu esnada bir yangın geçirmiş olduğu bilinmektedir (Seçer, 2002).

Unkapanı Değirmeni 19. yüzyıldan günümüze kalmış olan ender örneklerden biri olmasının yanında, bölgeye adını verecek düzeyde önemli bir endüstri kompleksidir. İstanbul I Numaralı Yenileme Alanları Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulundan alınan (2018) güncel bilgilere göre; Unkapanı Değirmeninin tamamı Umumi Mağazalar Türk Anonim Şirketi adına kayıtlı iken 1983 yılında, 110.000.000. Lira bedel mukabilinde İstanbul Ticaret Borsasına satılmıştır. Yapı İstanbul I Numaralı Yenileme Alanları Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 6848 sayılı kararıyla, ‘Tarihi Yarımada Kentsel ve Tarihi Sit Alanı’ içindedir. İstanbul Ticaret Borsası mülkiyetindeki tarihi yapı, tescilli olup, İstanbul I Numaralı Yenileme Alanları Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 02.06.2004 gün ve 16181

sayılı kararıyla, koruma grubu II olarak belirlenmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı).

- **Yapının Mimari Özellikleri**

Seçer' in 2002 yılında ele aldığı restitüsyon çalışması incelendiğinde değirmen kompleksinin; değirmen binası, lojman binası, servis binası, depo binası, depo/idare binası, fırın, sinema ve trafo binalarından oluştuğu bilinmektedir. Tarihi Pervititch ve şehir haritaları incelendiğinde değirmen kompleksine ait, sarnıç ve iki ayrı yapıda bulunan baca bölümlerinin de bulunduğu bilinmektedir.

Ayrıca Seçer 2002 yılında değirmen kompleksindeki bozulma durumunu *“ tümüyle yok olan bölümlerin yanı sıra, mekân, cephe, strüktür ve malzemede görülen bozulmaların dikkat çektiğini”* belirtmekte ve kompleksteki binaların mevcut durumunu belgelemek adına, bozulma durumlarını tablo ile açıklamıştır (Seçer, 2002).

Günümüzde değirmen kompleksi incelendiğinde bakımsızlık ve ihmalkârlıktan dolayı âtil durumda olduğu görülmektedir. 1970 yılı öncesinde İ.M.Ç. Bloklarının yapımı sırasında kompleksin ana değirmen binası ve lojman binasının bir kısmı yıkılmıştır (Şekil 4.9).

Kaynak: Reşitoğlu, 2019

Şekil 4.9: Tarihi Unkapanı Değirmeninin Yıkılan Ana Değirmeninin Binası ve Lojman Binasının Yıkılan Bölümü

Yapının geriye kalan kısımları ise bakımsızlıktan harap durumdadır. Alanda bulunan yapılardan günümüze ulaşanlar; lojman binası (B), servis binası (C), fırın binası (D), fırın binasının üç duvarı (D1), depo binası (F), depo/idare binasının yalnızca bir duvarı (F1), sinema (G) ve trafo binasıdır (E). İki veya üç katlı yapıların döşemeleri yıkılmış, strüktür ve malzemenin 2002’den bu yana daha fazla yıprandığı ve kompleksteki binaların birçoğunda kapı ve pencere doğramalarının bulunmadığı görülmektedir (Şekil 4.10). Uzun süre otopark olarak işletilen alan, Bölge Koruma Kurulu tarafınca bu işlevine son verilmesi kararının ardından İlçe belediyesince mühürlenmiştir.

Kaynak: Reşitoğlu, 2019

Şekil 4.10: Tarihi Unkapanı Değirmeni Kompleksinin Günümüzde Ayakta Kalan Bölümlerinden Fırın Binası Duvarları ve Lojman Binası

Korunması gerekli alanla ilgili Füsun Seçer ‘in 2011 yılında yazdığı makalesinde; Yapı Merkezi tarafından, Unkapanı Borsa-Kültür ve İş Merkezi Projesi adı altında bir restorasyon projesinin hazırlandığı, alanda Arkeoloji Müzesinin kazı çalışmalarının sürdüğü, çalışmaların tamamlanmasından sonra projenin uygulanabileceği belirtilmektedir (Seçer, 2011).

2017 yılında ise Fatih Belediyesi ile İstanbul Ticaret Borsası arasında imzalanan bir protokolle, İstanbul Ticaret Borsası mülkiyetindeki tarihi yapıya ait, avan projelerin, rölöve, restitüsyon, restorasyon, rekonstrüksiyon, statik, elektrik, makine projelerinin ve zemin etüdü raporunun hazırlanması işlerinin Fatih Belediye Başkanlığı tarafından yürütülmesine karar verilmiştir. Aynı sene içerisinde Fatih Belediyesince hazırlanan raporda komplekse yeni işlev verilmesi ve alanın ‘*okul kampüsü*’ olarak restorasyon ve rekonstrüksiyon projeleri ile rehabilite edilmesi

önerilmiştir. Öneri proje; korunması gerekli taşınmaz ve kültür varlıkları yapı esasları ve denetimine dair yönetmeliğe uygun görülmüştür (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı). Ancak güncel durumda alanda herhangi bir çalışma başlatılmamıştır.

4.3. Unkapanı Değirmeni Kompleksinin Koruma Sorunları

Tez çalışmasının 3. Bölümünde ‘endüstri mirasının koruma sorunları’ alt başlığında vurgulandığı gibi, ülkemizdeki temel koruma sorunları ‘Unkapanı Değirmeni’ örneğinde de görülmektedir.

- Avrupa ülkelerinin çoğunda endüstri mirası yapılarının envanter listesi bulunmaktadır. Tescilli olmasına karşın Unkapanı Değirmeni kompleksine ait envanter çalışması yapılmamıştır.
- Mirasın fiziki durumunun korunmasına yönelik hiçbir koruma önlemi alınmamaktadır. Alandaki yapıların donanımlarının yok olduğu gibi kendileri de gündün güne harap olmaktadır.
- Unkapanı değirmeni için, farklı yıllarda, farklı kurumlarca ve farklı yeni işlevler öneren restorasyon projelerinin hazırlanmış olmasına rağmen, yeterli bütçe ayrılmadığı için uygulama aşamasına geçilememiştir.
- Değirmen kompleksine kurumlarca getirilen yeni işlev önerileri ‘Unkapanı Borsa-Kültür ve İş Merkezi Projesi’ örneğinde olduğu gibi; yapının özgün kimliğini dikkate almayan, popüler ve rant dayalı işlevlerdir.
- II. Grup eski eser olarak koruma sınırları belirlenmiş olan yapılara, ‘iş merkezi’ veya ‘okul kampüsü’ gibi alana yoğunluk getirecek yeni işlevler verilmesi önerilmekte ve bu öneriler koruma kurullarınca kabul görmektedir. Oysaki bu işlevler mirasın koruma sınırlarını açacak kullanım ve müdahaleler gerektirecektir.
- Önerilen yeni işlevlerde koruma araç olarak görülmektedir. Uygun olmayan yeni işlev seçimleri ile tarihi değirmenin özgün değerlerini kaybetmesi söz konusu olabilecektir.

Kültürel miras alanlarının belgelenmesi ile ilgili 1996 tarihli ICOMOS bildirgesinde (Charter On The Protection And Management Of Underwater Cultural Heritage), anıtların kayıt altına alınması ve belgeleme kavramı; “Anıtların, yapı gruplarının ve sitlerin somut ve somut olmayan bulgularını içermeli, miras ve onunla ilişkili değerlerin anlaşılmasına katkı verebilen belge, işlemin bir parçası olmalıdır” şeklinde tanımlanmıştır. Mirasın envanterinin çıkarılması sadece fiziksel mirasın

bireysel parçalarını anlamak için değil, aynı zamanda çok daha geniş ölçekte tarihi, sosyal ve mimari bağlamları kavrama konusunda gelişim sağlamak için yapılmalıdır.

Unkapanı Değirmenine dair tespit edilen koruma sorunları ve uluslararası koruma kuruluşlarının bildirgelerinde vurgulanan ilke kararları doğrultusunda, çalışma kapsamında Füsun Seçer 'in 2002'de yaptığı tez çalışmasına ilaveten; fabrika kompleksi ve yakın çevresi hakkında güncel verileri saptamak amacıyla envanter fişleri oluşturulması gerekli görülmüştür.

4.4. Unkapanı Değirmeni Kompleksinin Belgeleme Çalışması

Belgeleme çalışmasında Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) ve Türkiye Kültür Sektörü (TÜKSEK) kurumlarınca, evrensel kültür mirasının belgelenmesi, envanterlerinin çıkarılması ve korunarak geleceğe aktarılmasını sağlamak amacıyla ‘‘Türkiye Kültür Envanteri’’ projesi kapsamında hazırlanan envanter fişleri kullanılmıştır. Çoktan seçmeli hazırlanmış envanter fişlerinin kullanılmasındaki amaç kültür envanteri kapsamında yapılan başka çalışmalarda da ortak dil birliği sağlayarak, envanter çalışmalarına bütünsel yaklaşımı olanaklı kılmaktır.

Envanter çalışmasında, ‘‘yerleşme’’ ve ‘‘yapı’’ ölçeğinde olmak üzere iki farklı envanter fişi kullanılmıştır. Yerleşmenin sosyal ve ekonomik özelliklerinin envanter çalışması sonuçları doğrultusunda değerlendirilmesi, önerilecek yeni işlev ve koruma yaklaşımları için gerekli görülmüştür.

4.4.1. Envanter Fişleri-İçerik ve Değerlendirme Ölçütleri

Yerleşme ve yapı ölçeğinde hazırlanmış envanter fişlerindeki temel ilkeler; Türkiye genelinde kolaylıkla kullanılabilmesi, bir envanter fişinde olması gereken düzeydeki mimari bilgileri kapsamı, bilgilerin çoktan seçmeli ve tüm olası durumları içerebiliyor olması olarak özetlenebilir. Ayrıca fişleri destekleyen görseller; harita, fotoğraf, kroki vb. ekler envanter fişlerden bağımsız ve ilgili envanter numaraları belirtilerek, ayrı dosyalar olarak verilmektedir (Türkiye Kültür Envanteri Kılavuzu, 2003).

Yerleşme fişi içeriği: Anıtın bulunduğu yerleşmeye ait fişin içeriğinde; ili, ilçesi, mahalle adı, konum bilgileri, demografik bilgiler sorgulanmaktadır. Yerleşmenin mimari özellikleri başlığı adı altında; topografya, yaygın kat sayısı, yaygın yapım tekniği ve malzemesi, yaygın çatı tipi özellikleri belirtilmektedir.

Yerleşmenin özgünlük durumu, üretim kaynakları, tarihsel içeriği, tescil durumu bilgileri verilmektedir (Türkiye Kültür Envanteri Kılavuzu, 2003).

Anıt Fişi içeriği: Anıt fişlerinin çoktan seçmeli olması, işaretlenen seçeneklerin farklı envanter gruplarına ait ortak bilgileri de bu sayede sorgulanabilir hale getirmektedir. Anıt fişleri; Tanıtıcı Bilgiler, Yapının Fiziksel Özellikleri ve Tamamlayıcı Bilgiler olarak üç ana bölümden oluşmaktadır;

Tanıtıcı Bilgiler: Bu bölüm envanter çalışması yapılan kültür varlığıyla ilgili genel bilgileri ve alt başlıklarını kapsamaktadır. İlk olarak yapının türü ile ilgili başlık belirlenerek, Yapı, Kentsel Öge ve Doğa Ögesi seçeneklerinden birisinin işlenmesi gerekmektedir. Kültür varlığının bulunduğu ili, ilçesi, mahallesi, sokak ve kapı numarası, pafta numarası, ada numarası ve parsel numarasını içeren bilgiler de bu tanıtıcı bilgiler kısmında bulunmaktadır. Kentsel kültür varlığının bulunduğu bölgenin niteliği, konut alanı, ticaret alanı, konut-ticaret alanı, endüstri alanı, merkezi iş alanı, dinsel alan, kamu/hizmet alanı, boş alan ve diğer seçeneği olarak ayrılmıştır. Sonrasında eğer kültür varlığı bir yapı ise, yapının bölge içindeki konumu bitişik, ayrık ve köşe olarak kutulara ayrılmıştır. Bununla birlikte yapı türü olarak da dokuz ana başlık içinde; konut, dinsel yapılar, ticaret yapıları, eğitim-kültür-dinlenme yapıları, güvenlik yapıları, su yapıları, sağlık yapıları, yönetim/iletişim yapıları, ulaşım yapıları ve diğer seçeneği ile sınırlandırılmıştır. Tanıtıcı bilgiler başlığı altında kültür varlığının, yapıldığı dönemi, yapım tarihi ve yüzyılı, mal sahibini, bakımından sorumlu kuruluşları içeren bilgiler bulunmaktadır (Türkiye Kültür Envanteri Kılavuzu, 2003).

Fiziksel özellikler: Envanterin bu bölümü, kültür varlığının, fiziksel özelliklerinin ayrıntılı olarak belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Yapının içine girilip girilmediği sorgulanmaktadır. Yapının kat adedi, taşıyıcı sistemi, cephe özellikleri, kaplama malzemesi, pencere, kapı ve yapı öğeleri, örtü türü, plan tipi gibi yapıyla ilgili ayrıntılı bilgiler çoktan seçmeli olarak sorgulanmaktadır (Türkiye Kültür Envanteri Kılavuzu, 2003).

Envanter fişi içeriğinde kültür varlığının “özgünlük” ve “sağlamlık” durumu değerlendirilmektedir. Değerlendirme ölçütleri envanter çalışması öncesinde belirlenmiştir.

Değerlendirme Ölçütleri

Özgünlük ölçütleri “iyi”, “orta”, “kötü” olarak belirlenmiştir.

- Kütle, gabari, yapı yüzeyindeki doluluk-boşluk oranlarında değişiklikler ‘‘kötü’’,
- Kapı, pencere, parmaklık gibi elemanlarındaki kayıplar varsa ‘‘orta’’,
- Kütle, gabari ve yapı yüzeyinde değişim yoksa ‘‘iyi’’ olarak değerlendirilmiştir.

Sağlamlık ölçütleri “iyi”, “orta”, “kötü” ve “harap” olarak belirlenmiştir.

- Parsel içerisinde tanımlanamaz olan kalıntılar varsa ‘‘harap’’,
- Yapının taşıyıcı sisteminde görülen bozulmalar ‘‘kötü’’,
- Yapı yüzeyinde bozulmalar görülüyorsa ‘‘orta’’,
- Taşıyıcı sistem ve yapı yüzeyinde bozulmalar görülüyorsa ‘‘iyi’’ olarak değerlendirilmiştir.

Tamamlayıcı Bilgiler: Yapıyla ilgili özel açıklama gerektiğinde yazılabilecek bölümdür. Yapıyla ilgili harita, fotoğraf albümü, kroki, rölöve-restitüsyon planları, fişlerden bağımsız dosyalar halinde verilmiştir (Türkiye Kültür Envanteri Kılavuzu, 2003).

4.4.2. Unkapanı Değirmen Kompleksinin Yerleşim ve Anıt Ölçeğinde Belgeleneşi

Envanter çalışması yerleşme ve yapı ölçeğinde oluşturulan fişlerin doldurulması yöntemiyle yürütülmüştür. Öncelikle yerleşme bilgileri ve genel özelliklerini içeren yerleşme envanteri hazırlanmıştır. Alanda yer alan binaların belgeleneşi amacıyla oluşturulan envanter fişlerinde öncelikle tüm kompleksi sorgulayan bir envanter doldurulmuştur. Buna bağlı olarak alandaki mevcut binalar için ayrı ayrı envanter fişleri oluşturulmuştur. Alanda yer alan günümüze kadar gelebilmiş en büyük yapılarından olan, 2 katlı Depo Binasından başlanmıştır (F). Fırın binası (D), Servis Binası (C), Lojman Binası (B), Sinema Binası (G) ve Trafo Binası (E) ile çalışma tamamlanmıştır. Bu çalışmada Değirmen Binası (A), Fırın Binası (D1) ve Depo/İdari (F1) birimleri için ayrıca envanter fişleri oluşturulmamıştır. Kompleksin bu birimlerinin ya tamamı yok olmuş ya da kısmi bazı duvarları ayakta kalabilmiştir.

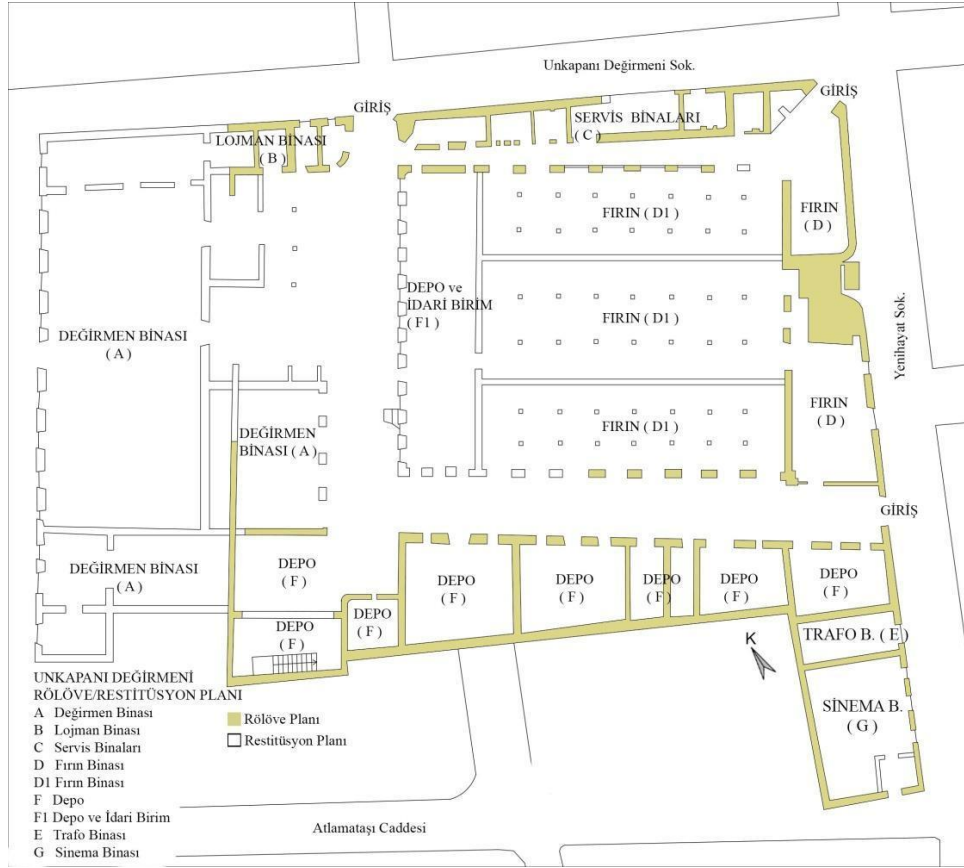
Envanter ekinde verilen harita, kroki, rölöve belgelerinde değirmen kompleksinin günümüzde ayakta olan ve belgelenen yapıları renklendirilerek vurgulanmıştır.

- 001 Yerleşme Envanteri (Kompleks yapının tamamı)
- 001.001 Yerleşme Envanteri İlgili Envanter No

● 001.002	Yerleşme Envanteri İlgili Envanter No
● 001.003	Yerleşme Envanteri İlgili Envanter No
● 001.004	Yerleşme Envanteri İlgili Envanter No
● 001.005	Yerleşme Envanteri İlgili Envanter No
● 001.006	Yerleşme Envanteri İlgili Envanter No
● 001	Yerleşme Envanteri Rölöve No
● 001	Yerleşme Envanteri Fotoğraf No
● 001	Yerleşme Envanteri Harita No
● 002	Yerleşme Envanteri Harita No
● 001	Yerleşme Envanteri Kroki No
● 001.001	Anıt Envanteri (Depo Binası)
● 001.001.001	Anıt Envanteri Rölöve No
● 001.001.001	Anıt Envanteri Kroki No
● 001.001.001	Anıt Envanteri Fotoğraf No
● 001.001.001	Anıt Envanteri Harita No
● 001.002	Anıt Envanteri (Fırın Binası)
● 001.002.002	Anıt Envanteri Rölöve No
● 001.002.002	Anıt Envanteri Kroki No
● 001.002.002	Anıt Envanteri Fotoğraf No
● 001.002.002	Anıt Envanteri Harita No
● 001.003	Anıt Envanteri (Servis Binası)
● 001.003.003	Anıt Envanteri Rölöve No
● 001.003.003	Anıt Envanteri Kroki No
● 001.003.003	Anıt Envanteri Fotoğraf No
● 001.003.003	Anıt Envanteri Harita No
● 001.004	Anıt Envanteri (Lojman Binası)
● 001.004.004	Anıt Envanteri Rölöve No
● 001.004.004	Anıt Envanteri Kroki No
● 001.004.004	Anıt Envanteri Fotoğraf No
● 001.004.004	Anıt Envanteri Harita No
● 001.005	Anıt Envanteri (Sinema)
● 001.006.005	Anıt Envanteri Rölöve No
● 001.005.005	Anıt Envanteri Kroki No
● 001.005.005	Anıt Envanteri Fotoğraf No
● 001.005.005	Anıt Envanteri Harita No
● 001.006	Anıt Envanteri (Trafo Binası)
● 001.006.006	Anıt Envanteri Rölöve No
● 001.006.006	Anıt Envanteri Kroki No
● 001.006.006	Anıt Envanteri Fotoğraf No
● 001.006.006	Anıt Envanteri Harita No

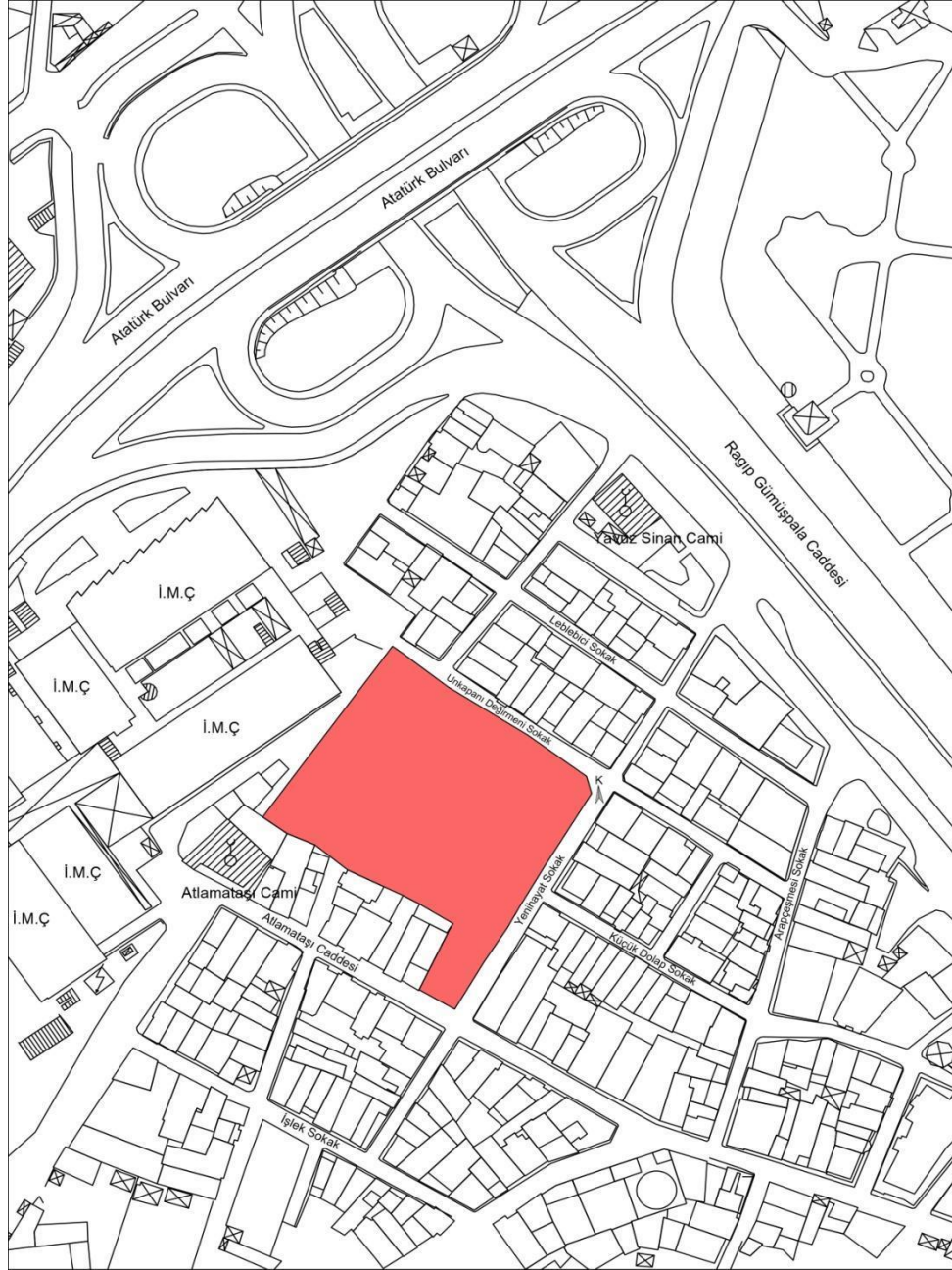
TÜRKİYE KENTSEL KÜLTÜR VARLIKLARI ENVANTERİ		YERLEŞME		ENVANTER NO	001	
				RÖLÖVE NO	001	
				İLGİLİ ENV. NO	001.001, 001.002, 001.003, 001.004, 001.005, 001.006	
				FOTOĞRAF NO	001	
				KROKİ NO	001	
				HARİTA NO	001, 002	
				ADİ	UNKAPANI UN DEĞİRMENİ KOMPLEKSİ	
ESKİ ADI	'Armatiu, Platea, Pletia'	İLİ/İLÇESİ	İSTANBUL / Fatih			
		MAHALLE	Yavuz Sinan Mahallesi			
NÜFUS						
<p>GENEL TANIM: Tarihte İstanbul'a gelen tahıl, yiyecek ve diğer ihtiyaç maddelerinin değerlendirilmesinin, dağıtımlarının ve fiyatlandırılmalarının yapıldığı kapanların en önemlilerinden biri olan Un <i>Kapanı'nında</i> burada bulunması, semtin de, zamanla aynı isimle anılmasını sağlamıştır. 19. yüzyılın ortalarından beri, kentin un gereksinimini Anadolu ve Trakya'dan getirilen unlar dışında büyük çoğunluğunu, <i>Unkapanı</i> semtinden tevzi edilen unlarla karşılandığı için, semtin tarihi geçmişinde un çok önemli bir yer kapsamaktadır.</p> <p>Semtin simgesi niteliğinde bir endüstri yapısı olan Unkapanı Un Değirmeni Kompleksi 19. yüzyıl, 1870 tarihinde özel kişiler tarafından yapılmıştır. Günümüzde İstanbul Ticaret Borsasına ait olan tarihi yapı, tescilli olup, koruma grubu II olarak belirlenmiştir.</p>						
MİMARİ ÖZELLİKLER						
TOPOGRAFIK DURUM	Düzlük		✓	Yamaç		
YAYGIN KAT SAYISI	Tek katlı		iki katlı	Diğer	✓	
YAYGIN YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEME	Kerpiç		Taş	Hatıllı taş	Tuğla	
	Ahşap Yığma		Ahşap Karkas		Diğer	✓
YAYGIN ÇATI TİPİ	Düz	✓	Kırma		Diğer	✓
ÖZGÜNLÜK DURUMU	İyi		Orta		Kötü	✓
	Yenilenmiş		Yeni			
ÜRETİM KAYNAKLARI						
TARİHSEL İÇERİK	1870, 19. Yüzyıl					
TESCİL DURUMU	ii. Derece Tescilli Yapı					
<p>GÖZLEMLER: Değirmen kompleksi bakımsızlık ve ihmalkarlıktan dolayı günümüzde atıl durumda bulunmaktadır. Kompleks yapının ana binası olan değirmen binası günümüze kadar ulaşamamıştır. Kompleks yapının tarihi haritalarda gözüken ve literatürde bahsi geçen iki bacasından biri de günümüze ulaşamayan bölümlerindedir. Alanda bulunan yapılardan günümüze ulaşanlar; servis binası, fırın binasının üç duvarı, depo binası, yatakhane binası, lojman binasının bir bölümü ve sinema binasıdır. İki ve üç katlı yapıların döşemeleri ve çatı örtüleri yıkılmış, genel olarak kapı ve pencere doğramaları da sökülüştür.</p>						
KAYNAKÇA:						
<p>Kahya Y., Tanyeli G., (1994). Unkapanı, Unkapanı Köprüleri. <i>Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi</i> Cilt 7. İstanbul: Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Yayınları.</p> <p>Seçer, F. (2002). İstanbul'daki Osmanlı Dönemi Değirmenlerinin Mimari Açından İncelenmesi ve Unkapanı Değirmeninin Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi. <i>Yüksek Lisans Tezi</i>. Restorasyon Anabilim Dalı Restorasyon Yenileme-Koruma Bilim Dalı. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Üniversitesi FBE.</p> <p>İstanbul I Numaralı Yenileme Alanları Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu.</p>						
ARAZİDE HAZIRLAYANLAR	Leyla Reşitoğlu, İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı			TARİH	11.01.2019	
ARAZİDE KONTROL EDENLER				TARİH		

RÖLÖVE NO: 001

Kaynak: SEÇER, F. (2011). Unkapani Değirmeni'nin Mimari Analizi ve Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi. [Electronic Version] *Mimarlık 357 Dergisi*. 1-2.

KROKİ NO: 001

Kaynak: Fatih Belediyesi, Coğrafi Bilgi Sistemi

FOTOĞRAF NO: 001

A: Değirmen Binası

B: Lojman Binası

C: Servis Binası

D: Fırın Binası

E, G: Sinema ve Trafo Binası

F: Depo Binası

HARİTA NO: 001

Kaynak: Fatih Belediyesi Coğrafi Bilgi Sistemi, *Pervititch Haritası*.

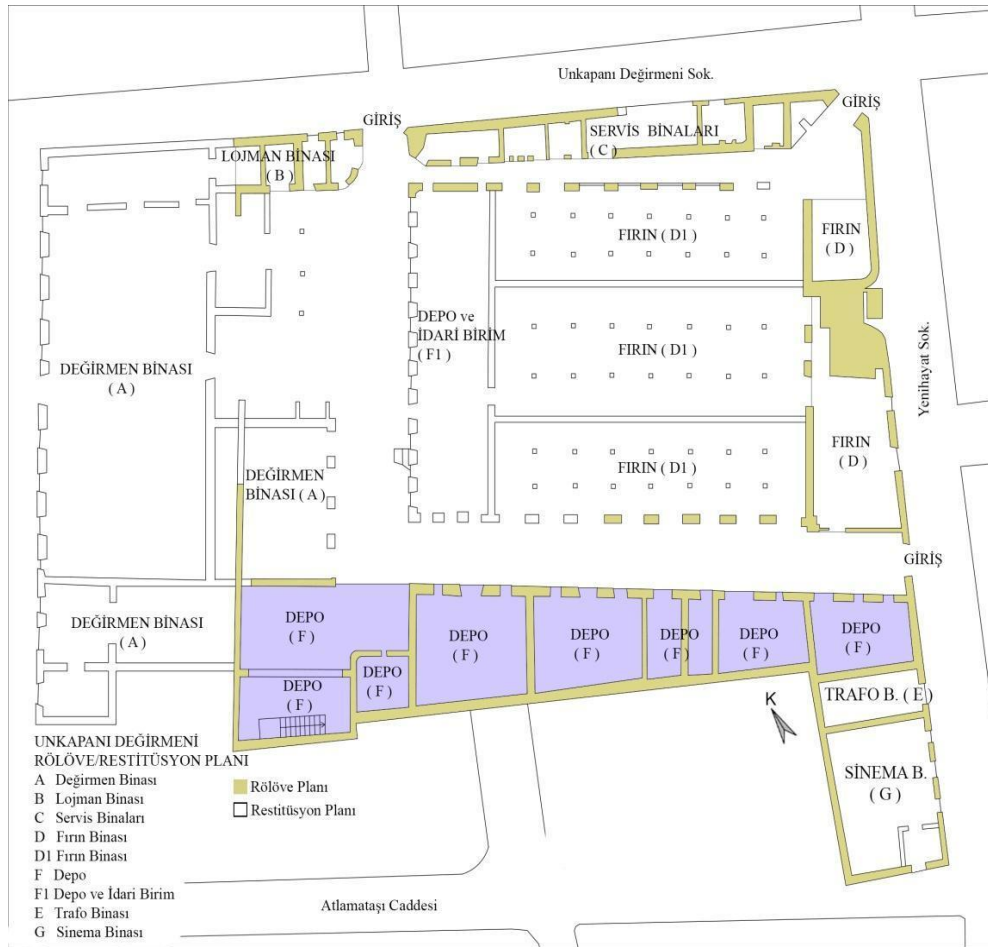
HARİTA NO: 002

Kaynak: Fatih Belediyesi Coğrafi Bilgi Sistemi, *Ayverdi Haritası*.

TÜRKİYE KENTSEL KÜLTÜR VARLIKLARI ENVANTERİ										ANIT		ENVANTER NO.		001.001			
										YAPI		✓		RÖLÖVE NO.		001.001.001	
										KENTSEL ÖĞE		✓		KROKİ NO.		001.001.001	
										DOĞA ÖGESİ				FOTOĞRAF NO.		001.001.001	
														HARİTA NO.		001.001.001	
				GPS VERİLERİ		28,96149-41,020825											
YERLEŞME																	
İL: İSTANBUL			İLÇESİ: FATİH			MAHALLE: YAVUZ SİNAN MAHALLESİ											
SOKAK VE KAPI NO. Unkapanı-Yeniheyat Sokak / 4 Nolu Kapı			PAFTA: 121		ADA: 515		PARSEL: 1										
ADI: Unkapanı Değirmeni Kompleksi, Depo Binası					ÖZGÜN İŞLEVI : Değirmen Kompleksi		GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEVI :										
ANIT	ANITIN BULUNDUĞU BÖLGENİN İNTELİĞİ	KONUT ALANI	TİCARET ALANI	KONUT + TİCARET ALANI	ENDÜSTRİ ALANI	MERKEZİ İŞ ALANI	DİNSEL ALAN	KAMU / HİZMET ALANI	BOŞ ALAN	DIĞER							
					✓												
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU					BİTİŞİK		✓		AYRIK	KÖŞE							
YAPITÜRÜ	KONUT		KONAK		YALI		EV		MÜŞTEMLAT								
	DİNSEL YAPILAR	TİCARET YAPILARI	EĞİTİM-KÜLTÜR-DİNLENCE YAPILARI	GÜVENLİK YAPILARI	SU YAPILARI	SAĞLIK YAPILARI	YÖNETİM/İLETİŞİM YAPILARI	ULUŞIM YAPILARI									
	CAMI	KERVANSARAY / HAN	FABRİKA	OKUL	KALE	HAMAM	ŞİFAHANE	HÜKÜMET KONAĞI	İSTASYON								
	KİLİSE	ARASTA	ATÖLYE	SÜBYAN MEKTEBİ	SUR	ÇEŞME	BİMARHANE	BELEDİYE BİNASI	İSKELE								
	SİNAGOG	BEDESTEN	HAL BİNASI	KİTAPLIK	KIŞLA	SEBİL	HASTANE	İTFAİYE	LİMAN								
	MEDRESE	ÇARŞI	DEPO	✓ MÜZE	KARAKOL	SARNIÇ	SAĞLIK OCAĞI	POSTAHANE									
	MANASTIR	FİRİN	BÜRO/İŞHAN	SPOR TESİSİ	HAPİŞHANE	AYAZMA SU KEMERİ	DISPANSER										
	TÜRBE	DEĞİRMEN	BANKA	TİYATRO													
	TEKKE	DÜKKAN	OTEL														
	DIĞER																
KENTSEL ÖĞE	İSKELE / RIHTIM	KÖPRÜ	YOL	MEYDAN	SAAT KULESİ	HEYKEL	SOKAK LAMBASI	TABELA/LEVHA	HAVUZ	KUYU	MEZARLIK	DIĞER					
DOĞA ÖGESİ	ORMAN	KORU	BOSTAN	BAHÇE	PARK	AĞAÇ	KUMSAL	KAYALIK	DIĞER								
DÖNEM	ANTİK		ORTAÇAĞ:		OSMANLI		✓		CUMHURİYET								
YAPIM TARİHİ / YÜZYIL: 1870, 19. yüzyıl					YAZIT		✓		YOK								
MAL SAHİBİ					BAKIMINDAN SORUMLU KURULUŞ												
DEVLET	VAKIF	DIĞER	ÖZEL	✓	DEVLET	✓	VAKIF	DIĞER									
YAPAN: Özel kişiler tarafından yapılmıştır.					YAPTIRAN: Özel kişiler tarafından yaptırılmıştır.												
YAPININ FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ																	
YAPIYA GİRİLDİ ✓ YAPIYA GİRİLMEDİ																	
YAPININ KAT ADEDİ		BODRUM	1 KATLI	2 KATLI	✓	ÇOK KATLI	TERAS	CIHANNÜMA	DIĞER								
TAŞIYICI SİSTEM																	
HİMİŞ	BETONARME KARKAS	ÇELİK KARKAS	YIĞMA TUĞLA	YIĞMA TAŞ	YIĞMA TUĞLA-TAŞ ALMAŞIK	✓	YIĞMA KERPIÇ	KARMAŞIK SİSTEMLER	DIĞER								
ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		KIRMA ÇATI	DÜZ ÇATI	EĞRİSEL KUBBE	TONOZ	DIĞER		✓								
ÖRTÜ MALZEMESİ TÜRÜ	ALATURKA KİREMİT		MARSİLYA KİREMİTİ	TAŞ	TOPRAK	BETON	ETERNİT	DIĞER		✓							
SAÇAK TÜRÜ	SAÇAKSIZ		DAR SAÇAK	✓	GENİŞ SAÇAK	DIĞER											
ANA ÇEPHE																	
KAPLAMA MALZEMESİ		AŞŞAP		TAŞ	TUĞLA	SIVA	✓	DIĞER									
ÇEPHE ÖZELLİKLERİ		SUNDURMA	ÇIKMA	TEK KATLI ÇIKMA	ÇOK KATLI ÇIKMA	DIĞER	BALKON	ÇIKMA ÜSTÜ BALKON									
		PARALEL ÇIKMA	ÜÇGEN ÇIKMA	ÇOKGEN ÇIKMA			BALKON KORKULUĞU	TAŞ	METAL	DIĞER							
PENCERE																	
KEMERLİ	GIYOTİN	ÇİFT KANATLI	✓	TEK KANATLI	TEPE	DIĞER	GİRİŞ KAPISI	KEMERLİ	✓	ÇİFT KANATLI	TEK KANATLI	DIĞER					
PENCERE ÖGESİ						GİRİŞ KAPISI MALZEMESİ	AŞŞAP	METAL	✓	DIĞER							
KEPENK	PARMAKLIK	✓	KAFES	RENKLİ CAM	DIĞER	✓	YAPI ÖGELERİ										
AŞŞAP	AŞŞAP	✓			YANGIN	BACA	ELİ BÖĞRÜND	KONSOL	ÇÖRTEN	KUŞEVİ	DIĞER						
METAL	METAL																
BEZEME																	
TEKNİK DONATI																	
ELEKTRİK		SU	KANALİZASYON		ISITMA KALORİFER	SOBA	GELENEKSEL	TELEFON	DIĞER								
SAĞLAMLIK DURUMU		HARAP		KÖTÜ	✓	ORTA	İYİ	ONARIM GÖRMÜŞ	TESCİLLİ	DIĞER							
ÖZGÜNLÜK DURUMU				KÖTÜ	ORTA	✓	İYİ										
ARAZİDE HAZIRLAYANLAR		Leyla Reşitoğlu, İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı						TARİH	11.01.2019								
ARAZİDE KONTROL EDENLER								TARİH									

RÖLÖVE NO: 001.001.001

Kaynak: SEÇER, F. (2011). Unkapanı Değirmen'inin Mimari Analizi ve Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi.[Electronic Version] *Mimarlık 357 Dergisi*. 1-2.

KROKİ NO: 001.001.001

Kaynak: Fatih Belediyesi, Coğrafi Bilgi Sistemi

FOTOĞRAF NO: 001.001.001

F: Depo Binası, Güneydoğu Cephesi

F: Depo Binası, Kompleksin Ana Kapısı

F: Depo Binası, Kuzeydoğu Cephesi

F: Depo Binası, Kuzeydoğu Cephesi

F: Depo Binası, Kuzeydoğu Cephesi

F: Depo Binası, Kuzeydoğu Cephesi

Leyla Reşitoğlu, İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı

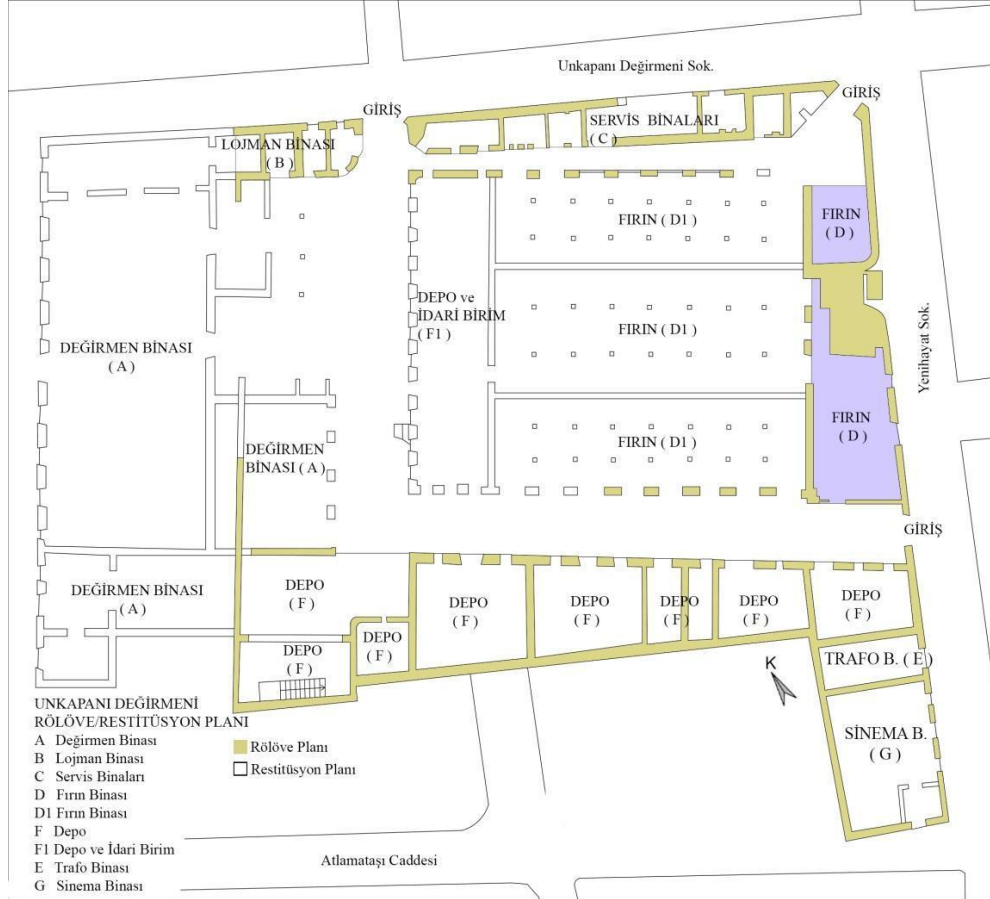
HARİTA NO: 001.001.001

Kaynak: Fatih Belediyesi, Coğrafi Bilgi Sistemi

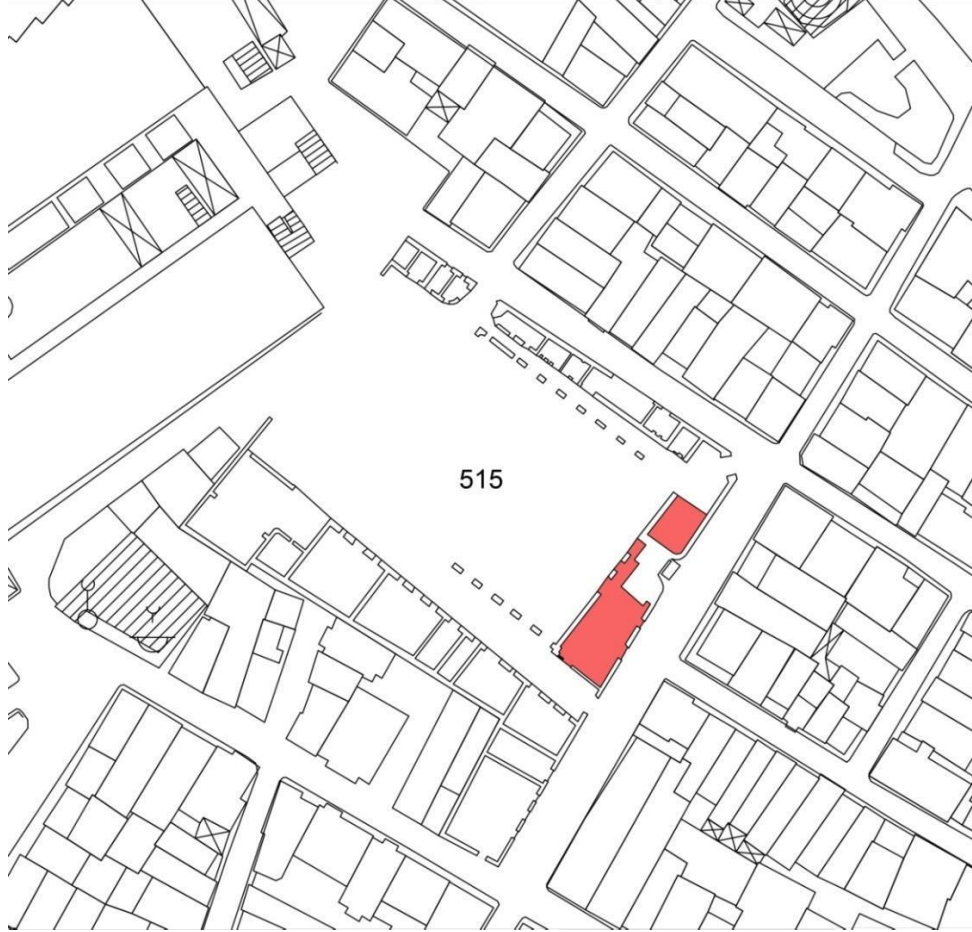
TÜRKİYE KENTSEL KÜLTÜR VARLIKLARI ENVANTERİ										ANIT		ENVANTER NO.		001.002			
										YAPI		☒		RÖLÖVE NO.		001.002.002	
										KENTSEL ÖĞE				KROKİ NO.		001.002.002	
										DOĞA ÖGESİ				FOTOĞRAF NO.		001.002.002	
														HARİTA NO.		001.002.002	
				GPS VERİLERİ		28,96149-41,020825											
YERLEŞME																	
İL: İSTANBUL			İLÇESİ: FATİH			MAHALLE: YAVUZ SİNAN MAHALLESİ											
SOKAK VE KAPI NO. Unkapanı-Yenihayat Sokak / 4 Nolu Kapı			PAFTA: 121		ADA: 515		PARSEL: 1										
ADI: Unkapanı Değirmeni Kompleksi, Fırın Binası					ÖZGÜN İŞLEVI : Değirmen Kompleksi		GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEVI :										
ANIT	ANITIN BULUNDUĞU BÖLGENİN NİTELİĞİ	KONUT ALANI	TİCARET ALANI	KONUT + TİCARET ALANI	ENDÜSTRİ ALANI	MERKEZİ İŞ ALANI	DİNSEL ALAN	KAMU / HİZMET ALANI	BOŞ ALAN	DIĞER							
					☒												
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU					BİTİŞİK		☒	AYRIK	KÖŞE								
YAPITÜRÜ	KONUT		KONAK		YALI		EV		MÜŞTEMLAT								
	DİNSEL YAPILAR	TİCARET YAPILARI	EĞİTİM-KÜLTÜR-DİNLENCE YAPILARI	GÜVENLİK YAPILARI	SU YAPILARI	SAĞLIK YAPILARI	YÖNETİM/İLETİŞİM YAPILARI	ULUŞIM YAPILARI									
	CAMI	KERVANSARAY / HAN	FABRİKA	OKUL	KALE	HAMAM	ŞİFAHANE	HÜKÜMET KONAĞI	İSTASYON								
	KİLİSE	ARASTA	ATÖLYE	SÜBYAN MEKTEBİ	SUR	ÇEŞME	BİMARHANE	BELEDİYE BİNASI	İSKELE								
	SİNAGOG	BEDESTEN	HAL BİNASI	KİTAPLIK	KIŞLA	SEBİL	HASTANE	İTFAİYE	LİMAN								
	MEDRESE	ÇARŞI	DEPO	MÜZE	KARAKOL	SARNIÇ	SAĞLIK OCAĞI	POSTAHANE									
	MANASTIR	FİRİN	☒ BÜRO/İŞHAN	SPOR TESİSİ	HAPİŞHANE	AYAZMA SU KEMERİ	DISPANSER										
	TÜRBE	DEĞİRMEN	BANKA	TİYATRO													
	TEKKE	DÜKKAN	OTEL														
	DIĞER																
KENTSEL ÖĞE	İSKELE / RIHTIM	KÖPRÜ	YOL	MEYDAN	SAAT KULESİ	HEYKEL	SOKAK LAMBASI	TABELA/LEVHA	HAVUZ	KUYU	MEZARLIK	DIĞER					
DOĞA ÖGESİ	ORMAN	KORU	BOSTAN	BAHÇE	PARK	AĞAÇ	KUMSAL	KAYALIK	DIĞER								
DÖNEM	ANTİK		ORTAÇAĞ:		OSMANLI		☒ CUMHURİYET										
YAPIM TARİHİ / YÜZYIL: 1870, 19. yüzyıl					YAZIT		YOK										
MAL SAHİBİ					BAKIMINDAN SORUMLU KURULUŞ												
DEVLET	VAKIF	DIĞER	ÖZEL	☒	DEVLET	☒ VAKIF	DIĞER										
YAPAN: Özel kişiler tarafından yapılmıştır.					YAPTIRAN: Özel kişiler tarafından yaptırılmıştır.												
YAPININ FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ																	
YAPIYA GİRİLDİ		☒ YAPIYA GİRİLMEDİ															
YAPININ KAT ADEDİ		BODRUM		1 KATLI		☒ 2 KATLI		ÇOK KATLI		TERAS		CİHANNÜMA		DIĞER			
TAŞIYICI SİSTEM																	
HİMİŞ	BETONARME KARKAS	ÇELİK KARKAS	YIĞMA TUĞLA	YIĞMA TAŞ	YIĞMA TUĞLA-TAŞ ALMAŞIK	☒ YIĞMA KERPIÇ	KARMAŞIK SİSTEMLER	DIĞER									
ÖRTÜ TÜRÜ		BEŞİK ÇATI		KIRMA ÇATI		DÜZ ÇATI		EĞRİSEL KUBBE		TONOZ		DIĞER					
ÖRTÜ MALZEMESİ TÜRÜ		ALATURKA KİREMİT		MARSİLYA KİREMİTİ		TAŞ		TOPRAK		BETON		ETERNİT		☒ DIĞER			
SAÇAK TÜRÜ		SAÇAKSIZ		DAR SAÇAK		☒ GENİŞ SAÇAK		DIĞER									
ANA ÇEPHE																	
KAPLAMA MALZEMESİ		SUNDURMA		AĞŞAP		TAŞ		TUĞLA		SIVA		☒ DIĞER					
ÇEPHE ÖZELLİKLERİ				ÇIKMA		TEK KATLI ÇIKMA		ÇOK KATLI ÇIKMA		DIĞER		BALKON		ÇIKMA ÜSTÜ BALKON			
				PARALEL ÇIKMA		ÜÇGEN ÇIKMA		ÇOKGEN ÇIKMA		BALKON KORKULUĞU		TAŞ		METAL		DIĞER	
PENCERE																	
KEMERLİ		GIYOTİN	ÇİFT KANATLI	TEK KANATLI	☒ TEPE	DIĞER		GİRİŞ KAPISI		KEMERLİ	☒ ÇİFT KANATLI	☒ TEK KANATLI	DIĞER				
PENCERE ÖGESİ								GİRİŞ KAPISI MALZEMESİ		AĞŞAP		METAL		☒ DIĞER			
KEPENK		PARMAKLIK	☒ KAFES	RENKLİ CAM	DIĞER		YAPI ÖGELERİ		YANGI N	BACA	☒ ELİ BÖĞRÜND	KONSOL	ÇÖRTEN	KUŞEVİ	DIĞER		
AĞŞAP		AĞŞAP						DEVŞİRME MALZEMESİ		☒							
METAL		METAL															
BEZEME																	
TEKNİK DONATI																	
ELEKTRİK		SU		KANALİZASYON		İSITMA KALORİFER		SOBA		GELENEKSEL		TELEFON		DIĞER			
SAĞLAMLIK DURUMU		HARAP		☒ KÖTÜ		ORTA		İYİ		ONARIM GÖRMÜŞ		TESCİLLİ		DIĞER			
ÖZGÜNLÜK DURUMU				☒ KÖTÜ		ORTA		İYİ						☒ DIĞER			
ARAZİDE HAZIRLAYANLAR		Leyla Reşitoğlu, İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı								TARİH		11.01.2019					
ARAZİDE KONTROL EDENLER										TARİH							

RÖLÖVE NO: 001.001.002

Kaynak: SEÇER, F. (2011). Unkapani Değirmeni'nin Mimari Analizi ve Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi.[Electronic Version] *Mimarlık 357 Dergisi*. 1-2.

KROKİ NO: 001.001.002

Kaynak: Fatih Belediyesi, Coğrafi Bilgi Sistemi

FOTOĞRAF NO: 001.001.002

D: Fırın Binası, Kuzeybatı Cephesi

D: Fırın Binası, Güneydoğu Cephesi

D: Fırın Binası, Güneydoğu Cephesi

D: Fırın Binası Bacası, Güneydoğu Cephesi

D: Fırın Binası, Güneydoğu Cephesi

D: Fırın Binası, Cephesi

Leyla Reşitoğlu, İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı

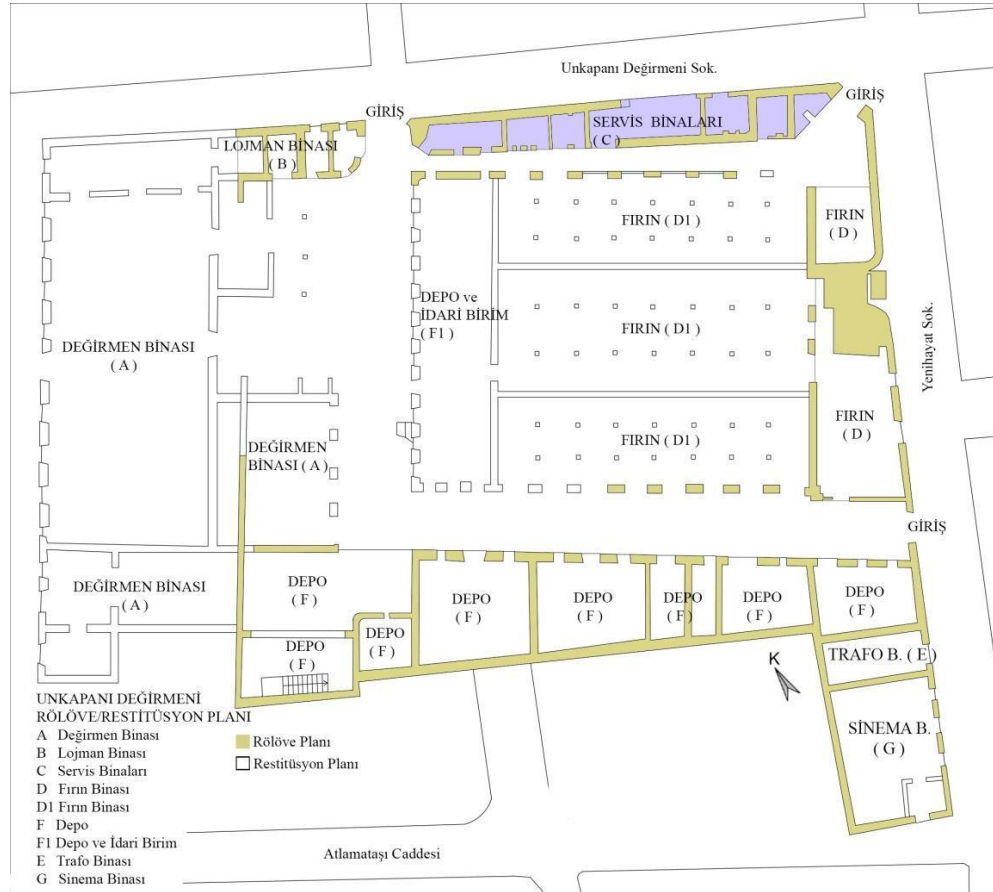
HARİTA NO: 001.001.002

Kaynak: Fatih Belediyesi, Coğrafi Bilgi Sistemi

TÜRKİYE KENTSEL KÜLTÜR VARLIKLARI ENVANTERİ										ANIT		ENVANTER NO.		001.003											
										YAPI		✓ KROKİ NO.		RÖLÖVE NO.		001.003.003									
										KENTSEL ÖĞE		FOTOĞRAF NO.		001.003.003		001.003.003									
										DOĞA ÖGESİ		HARİTA NO.		001.003.003		001.003.003									
												GPS VERİLERİ		28,96149-41,020825											
YERLEŞME																									
İLİ: İSTANBUL			İLÇESİ: FATİH			MAHALLE: YAVUZ SİNAN MAHALLESİ																			
SOKAK VE KAPI NO. Unkapanı-Yenihayat Sokak / 4 Nolu Kapı					PAFTA: 121		ADA: 515		PARSEL: 1																
ADI: Unkapanı Değirmeni Kompleksi, Servis Binası					ÖZGÜN İŞLEVI : Değirmen Kompleksi			GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEVI :																	
ANIT	TANITIN BULUNDUĞU BÖLGENİN İNTELİĞİ		KONUT ALANI		TİCARET ALANI		KONUT + TİCARET ALANI		ENDÜSTRİ ALANI		MERKEZİ İŞ ALANI		DİNSEL ALAN		KAMU / HİZMET ALANI		BOŞ ALAN								
																	DİĞER								
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU										BİTİŞİK		AYRIK		✓ KÖŞE											
YAPITÜRÜ	KONUT			KONAK			YALI			EV			MÜŞTEMLAT												
	DİNSEL YAPILAR		TİCARET YAPILARI		EĞİTİM-KÜLTÜR-DİNLENCE YAPILARI		GÜVENLİK YAPILARI		SU YAPILARI		SAĞLIK YAPILARI		YÖNETİM/İLETİŞİM YAPILARI		ULAŞIM YAPILARI										
	CAMİ		KERVANSARAY / HAN		FABRİKA		OKUL		KALE		HAMAM		ŞİFAHANE		HÜKÜMET KONAĞI		İSTASYON								
	KİLİSE		ARASTA		ATÖLYE		SÜBYAN MEKTEBİ		SUR		ÇEŞME		BİMARHANE		BELEDİYE BİNASI		İSKELE								
	SİNAGOG		BEDESTEN		HAL BİNASI		KİTAPLIK		KIŞLA		SEBİL		HASTANE		İTFAİYE		LİMAN								
	MEDRESE		ÇARŞI		DEPO		MÜZE		KARAKOL		SARNIÇ		SAĞLIK OCAĞI		POSTAHANE										
	MANASTIR		FİRİN		BÜRO/İŞHA		SPOR TESİSİ		HAPİŞHANE		AYAZMA SU KEMERİ		DISPANSER												
	TÜRBE		DEĞİRMEN		BANKA		TİYATRO																		
	TEKKE		DÜKKAN		OTEL																				
	DİĞER ✓																								
KENTSEL ÖĞE		İSKELE / RIHTIM		KÖPRÜ		YOL		MEYDAN		SAAT KULESİ		HEYKEL		SOKAK LAMBASI		TABELA/LEVHA		HAVUZ		KUYU		MEZARLIK		DİĞER	
DOĞA ÖGESİ		ORMAN		KORU		BOSTAN		BAHÇE		PARK		AĞAÇ		KUMSAL		KAYALIK		DİĞER							
DÖNEM		ANTİK		ORTAÇAĞ:				OSMANLI		✓ CUMHURİYET															
YAPIM TARİHİ / YÜZYIL: 1870, 19. yüzyıl										YAZIT		YOK													
MAL SAHİBİ										BAKIMINDAN SORUMLU KURULUŞ															
DEVLET		VAKIF		DİĞER		ÖZEL		✓ DEVLET		✓ VAKIF		DİĞER													
YAPAN: Özel kişiler tarafından yapılmıştır.										YAPTIRAN: Özel kişiler tarafından yaptırılmıştır.															
YAPININ FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ																									
YAPIYA GİRİLDİ		✓ YAPIYA GİRİLMEDİ																							
YAPININ KAT ADEDİ		BODRUM		1 KATLI		✓ 2 KATLI		ÇOK KATLI		TERAS		CIHANNÜMA		DİĞER											
TAŞIYICI SİSTEM																									
HİMİŞ		BETONARME KARKAS		ÇELİK KARKAS		YIĞMA TUĞLA		YIĞMA TAŞ		YIĞMA TUĞLA-TAŞ ALMAŞIK		✓ YIĞMA KERPIÇ		KARMAŞIK SİSTEMLER		DİĞER									
ÖRTÜ TÜRÜ		BEŞİK ÇATI		KIRMA ÇATI		DÜZ ÇATI		EĞRİSEL KUBBE		TONOZ		DİĞER													
ÖRTÜ MALZEMESİ TÜRÜ		ALATURKA KİREMİT		MARSİLYA KİREMİTİ		✓ TAŞ		TOPRAK		BETON		ETERNİT		DİĞER											
SAÇAK TÜRÜ		SAÇAKSIZ		DAR SAÇAK		✓ GENİŞ SAÇAK		DİĞER																	
ANA CEPHE																									
KAPLAMA MALZEMESİ		SUNDURMA		AŞŞAP		TAŞ		TUĞLA		SIVA		✓ DİĞER													
CEPHE ÖZELLİKLERİ		✓ ÇIKMA		TEK KATLI ÇIKMA		ÇOK KATLI ÇIKMA		DİĞER		BALKON		ÇIKMA ÜSTÜ BALKON													
		✓ PARALEL ÇIKMA		ÜÇGEN ÇIKMA		ÇOKGEN ÇIKMA				BALKON KORKULUĞU		TAŞ		METAL		DİĞER									
PENCERE																									
KEMERLİ		GIYOTİN		ÇİFT KANATLI		✓ TEK KANATLI		TEPE		DİĞER		GİRİŞ KAPISI		KEMERLİ		ÇİFT KANATLI		TEK KANATLI		DİĞER					
PENCERE ÖGESİ										GİRİŞ KAPISI MALZEMESİ		AŞŞAP		METAL		✓ DİĞER									
KEPENK		✓ PARMAKLIK		✓ KAFES		RENKLİ CAM		DİĞER		YAPI ÖGELERİ		YANGI N		BACA		ELİ BÖĞRÜND		KONSOL		ÇÖRTEN		KUŞEVİ		DİĞER	
AŞŞAP		✓ AŞŞAP																							
METAL		✓ METAL																							
BEZEME										DEVŞİRME MALZEMESİ		✓													
TEKNİK DONATI																									
ELEKTRİK		✓ SU		✓ KANALİZASYON		ISITMA		KALORİFER		SOBA		GELENEKSEL		TELEFON		DİĞER									
SAĞLAMLIK DURUMU		HARAP		KÖTÜ		✓ ORTA		İYİ		ONARIM GÖRMÜŞ		TESCİLLİ		DİĞER											
ÖZGÜNLÜK DURUMU				KÖTÜ		✓ ORTA		İYİ																	
ARAZİDE HAZIRLAYANLAR										Leyla Reşitoğlu, İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı		TARİH		11.01.2019											
ARAZİDE KONTROL EDENLER												TARİH													

RÖLÖVE NO: 001.001.003

Kaynak: SEÇER, F. (2011). Unkapanı Değirmeni'nin Mimari Analizi ve Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi.[Electronic Version] *Mimarlık 357 Dergisi*. 1-2.

KROKİ NO: 001.001.003

Kaynak: Fatih Belediyesi, Coğrafi Bilgi Sistemi

FOTOĞRAF NO: 001.001.003

C: Servis Binası, Kuzeydoğu Cephesi

C: Servis Binası, Kuzeydoğu Cephesi

C: Servis Binası, Kuzeydoğu Cephesi

C: Servis Binası, Kuzeydoğu Cephesi

C: Servis Binası, Kompleksin Ana Kapısı

C: Servis Binası, Güneydoğu Cephesi

Leyla Reşitoğlu, İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı

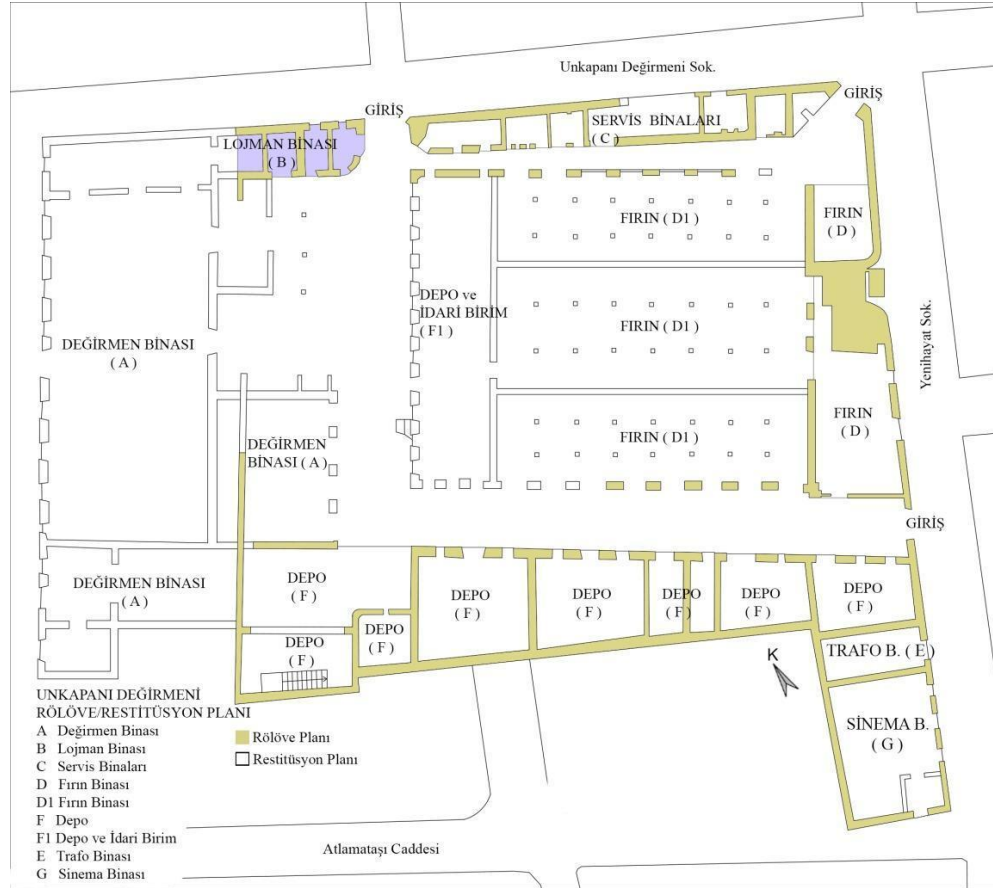
HARİTA NO: 001.001.003

Kaynak: Fatih Belediyesi, Coğrafi Bilgi Sistemi

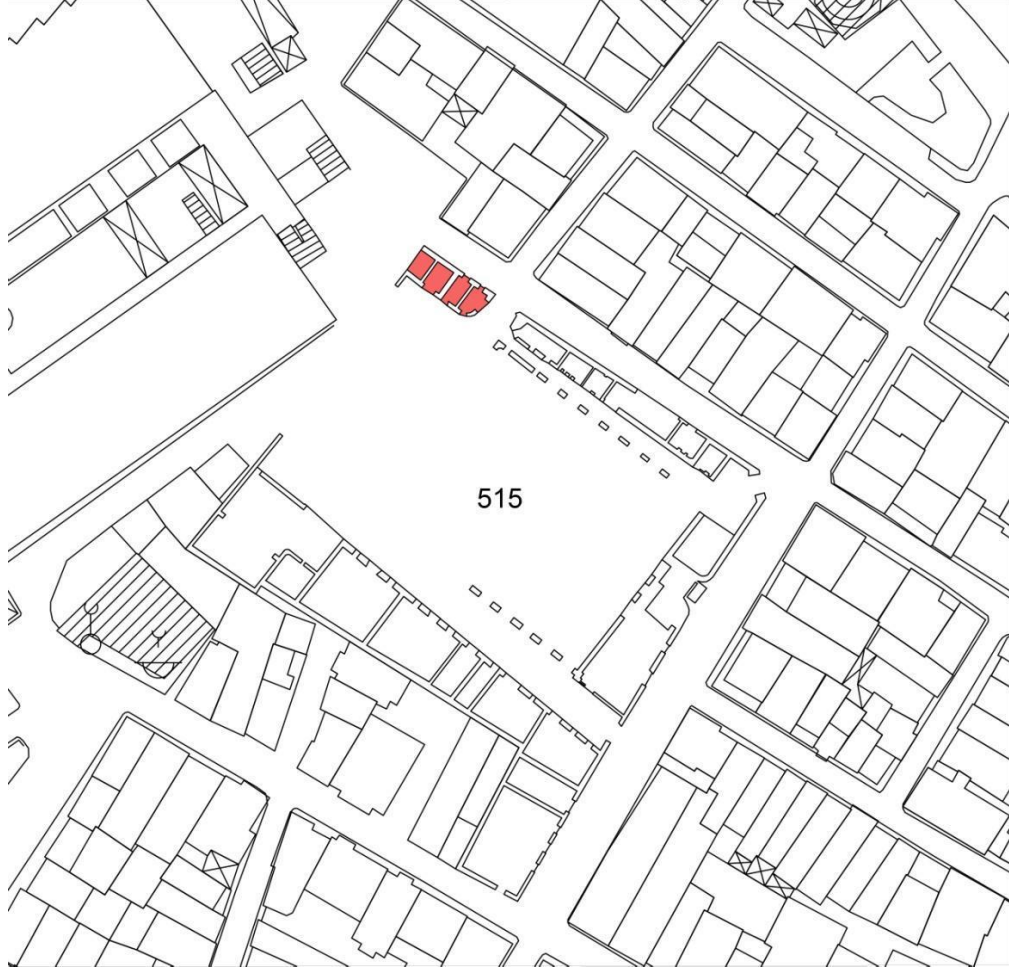
TÜRKİYE KENTSEL KÜLTÜR VARLIKLARI ENVANTERİ										ANIT		ENVANTER NO.		001.004									
										RÖLÖVE NO.		001.004.004											
										YAPI		✓ KROKİ NO.		001.004.004									
										KENTSEL ÖĞE		FOTOĞRAF NO.		001.004.004									
										DOĞA ÖGESİ		HARİTA NO.		001.004.004									
												GPS VERİLERİ		28,96149-41,020825									
YERLEŞME																							
İL: İSTANBUL				İLÇESİ: FATİH				MAHALLE: YAVUZ SİNAN MAHALLESİ															
SOKAK VE KAPI NO. Unkapanı-Yenihayat Sokak / 4 Nolu Kapı				PAFTA: 121				ADA: 515		PARSEL: 1													
ADI: Unkapanı Değirmeni Kompleksi, Lojman Binası										ÖZGÜN İŞLEVI : Değirmen Kompleksi		GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEVI :											
ANIT	ANITIN BULUNDUĞU BÖLGENİN İNTELİĞİ	KONUT ALANI	TİCARET ALANI	KONUT + TİCARET ALANI	ENDÜSTRİ ALANI	MERKEZİ İŞ ALANI	DİNSEL ALAN	KAMU / HİZMET ALANI	BOŞ ALAN	DİĞER													
					✓																		
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU																							
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU										BİTİŞİK		✓ AYRIK		KÖŞE									
YAPITÜRÜ	KONUT			KONAK			YALI			EV			MÜŞTEMLAT										
	DİNSEL YAPILAR	TİCARET YAPILARI	EĞİTİM-KÜLTÜR-DİNLENCE YAPILARI	GÜVENLİK YAPILARI	SU YAPILARI	SAĞLIK YAPILARI	YÖNETİM/İLETİŞİM YAPILARI	ULUŞIM YAPILARI															
	CAMI	KERVANSARAY / HAN	FABRİKA	OKUL	KALE	HAMAM	ŞİFAHANE	HÜKÜMET KONAĞI	İSTASYON														
	KİLİSE	ARASTA	ATÖLYE	SÜBYAN MEKTEBİ	SUR	ÇEŞME	BİMARHANE	BELEDİYE BİNASI	İSKELE														
	SİNAGOG	BEDESTEN	HAL BİNASI	KİTAPLIK	KIŞLA	SEBİL	HASTANE	İTFAİYE	LİMAN														
	MEDRESE	ÇARŞI	DEPO	MÜZE	KARAKOL	SARNIÇ	SAĞLIK OCAĞI	POSTAHANE															
	MANASTIR	FİRİN	BÜRO/İŞHAN	SPOR TESİSİ	HAPİŞHANE	AYAZMA SU KEMERİ	DISPANSER																
	TÜRBE	DEĞİRMEN	BANKA	TİYATRO																			
	TEKKE	DÜKKAN	OTEL																				
	DİĞER	✓																					
KENTSEL ÖĞE	İSKELE / RIHTIM	KÖPRÜ	YOL	MEYDAN	SAAT KULESİ	HEYKEL	SOKAK LAMBASI	TABELA/LEVHA	HAVUZ	KUYU	MEZARLIK	DİĞER											
DOĞA ÖGESİ	ORMAN	KORU	BOSTAN	BAHÇE	PARK	AĞAÇ	KUMSAL	KAYALIK	DİĞER														
DÖNEM	ANTİK			ORTAÇAĞ:			OSMANLI			✓ CUMHURİYET													
YAPIM TARİHİ / YÜZYIL: 1870, 19. yüzyıl										YAZIT		YOK											
MAL SAHİBİ										BAKIMINDAN SORUMLU KURULUŞ													
DEVLET		VAKIF		DİĞER		ÖZEL		✓ DEVLET		✓ VAKIF		DİĞER											
YAPAN: Özel kişiler tarafından yapılmıştır.										YAPTIRAN: Özel kişiler tarafından yaptırılmıştır.													
YAPININ FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ																							
YAPIYA GİRİLDİ ✓ YAPIYA GİRİLMEDİ																							
YAPININ KAT ADEDİ		BODRUM		1 KATLI		2 KATLI		ÇOK KATLI		✓ TERAS		CIHANNÜMA		DİĞER									
TAŞIYICI SİSTEM																							
HİMİŞ	BETONARME KARKAS	ÇELİK KARKAS	YIĞMA TUĞLA	YIĞMA TAŞ	YIĞMA TUĞLA-TAŞ ALMAŞIK	✓ YIĞMA KERPIÇ	KARMAŞIK SİSTEMLER	DİĞER															
ÖRTÜ TÜRÜ		BEŞİK ÇATI			KIRMA ÇATI		DÜZ ÇATI		EĞRİSEL KUBBE		TONOZ		DİĞER										
ÖRTÜ MALZEMESİ TÜRÜ		ALATURKA KİREMİT			MARSİLYA KİREMİTİ		TAŞ		TOPRAK		BETON		ETERNİT		DİĞER								
SAÇAK TÜRÜ				SAÇAKSIZ				DAR SAÇAK		✓ GENİŞ SAÇAK		DİĞER											
ANA ÇEPHE																							
KAPLAMA MALZEMESİ				AŞŞAP				TAŞ		TUĞLA		SIVA		✓ DİĞER									
ÇEPHE ÖZELLİKLERİ		SUNDURMA		ÇIKMA		TEK KATLI ÇIKMA		ÇOK KATLI ÇIKMA		DİĞER		BALKON		ÇIKMA ÜSTÜ BALKON									
				PARALEL ÇIKMA		ÜÇGEN ÇIKMA		ÇOKGEN ÇIKMA				BALKON KORKULUĞU		TAŞ		METAL		DİĞER					
PENCERE																							
KEMERLİ		GİYOTİN		✓ ÇİFT KANATLI		✓ TEK KANATLI		✓ TEPE		DİĞER		KEMERLİ		✓ ÇİFT KANATLI		TEK KANATLI		DİĞER					
PENCERE ÖGESİ										GİRİŞ KAPISI MALZEMESİ		AŞŞAP		METAL		✓ DİĞER							
KEPENK																							
AŞŞAP		PARMAKLIK		KAFES		RENKLİ CAM		DİĞER		YAPI ÖGELERİ													
METAL		AŞŞAP						✓		YANGIN D.		BACA		✓ ELİ BÖĞRÜND		KONSOL		ÇÖRTEN		KUŞEVİ		DİĞER	
BEZEME																							
DEVŞİRME MALZEMESİ																							
TEKNİK DONATI																							
ELEKTRİK		SU		KANALİZASYON				İSITMA KALORİFER		SOBA		GELENEKSEL		TELEFON		DİĞER							
SAĞLAMLIK DURUMU		HARAP		✓		KÖTÜ		ORTA		İYİ		ONARIM GÖRMÜŞ		TESCİLLİ		DİĞER							
ÖZGÜNLÜK DURUMU				KÖTÜ		✓		ORTA		İYİ													
ARAZİDE HAZIRLAYANLAR										Leyla Reşitoğlu, İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı				TARİH		11.01.2019							
ARAZİDE KONTROL EDENLER														TARİH									

RÖLÖVE NO: 001.001.004

Kaynak: SEÇER, F. (2011). Unkapani Değirmeni'nin Mimari Analizi ve Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi.[Electronic Version] *Mimarlık 357 Dergisi*. 1-2.

KROKİ NO: 001.001.004

Kaynak: Fatih Belediyesi, Coğrafi Bilgi Sistemi

FOTOĞRAF NO: 001.001.004

B: Lojman Binası, Kuzeydoğu Cephesi

B: Lojman Binası, Kuzeydoğu Cephesi

B: Lojman Binası, Kuzeydoğu Cephesi

B: Lojman Binası, Kuzeybatı Cephesi

B: Lojman Binası, Güneybatı Cephesi

B: Lojman Binası, Güneybatı Cephesi

Leyla Reşitoğlu, İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı

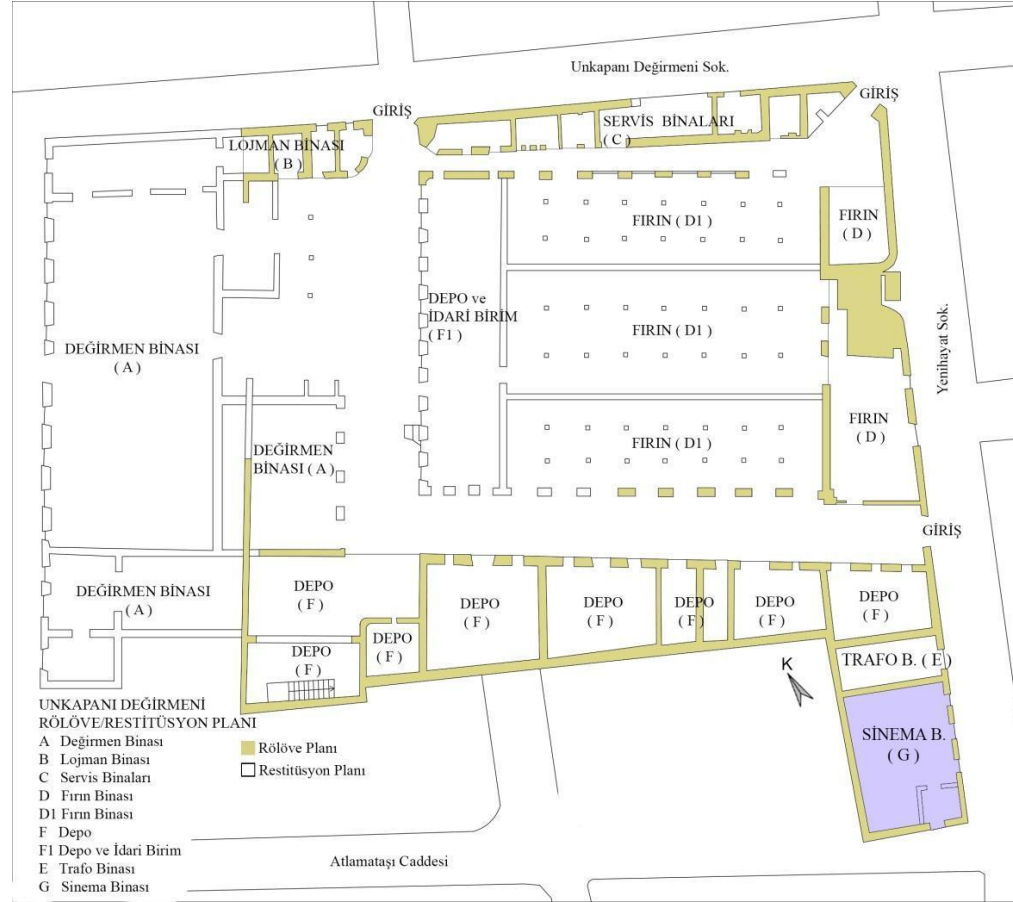
HARİTA NO: 001.001.004

Kaynak: Fatih Belediyesi, Coğrafi Bilgi Sistemi

TÜRKİYE KENTSEL KÜLTÜR VARLIKLARI ENVANTERİ										ANIT		ENVANTER NO.		001.005											
												RÖLÖVE NO.		001.005.005											
										YAPI		✓ KROKİ NO.		001.005.005											
										KENTSEL ÖĞE		FOTOĞRAF NO.		001.005.005											
										DOĞA ÖGESİ		HARİTA NO.		001.005.005											
												GPS VERİLERİ		28,96149-41,020825											
YERLEŞME																									
İLİ: İSTANBUL				İLÇESİ: FATİH				MAHALLE: YAVUZ SİNAN MAHALLESİ																	
SOKAK VE KAPI NO. Unkapanı-Yeniheyat Sokak / 4 Nolu Kapı				PAFTA: 121				ADA: 515				PARSEL: 1													
ADI: Unkapanı Değirmeni Kompleksi, Sinema Binası										ÖZGÜN İŞLEVİ : Değirmen Kompleksi		GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEVİ :													
ANIT	ANITIN BULUNDUĞU BÖLGENİN NİTELİĞİ	KONUT ALANI	TİCARET ALANI	KONUT + TİCARET ALANI	ENDÜSTRİ ALANI	MERKEZİ İŞ ALANI	DİNSEL ALAN	KAMU / HİZMET ALANI	BOŞ ALAN	DİĞER															
					✓																				
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU																									
										BİTİŞİK		✓		AYRIK		KÖŞE									
YAPI TÜRÜ	KONUT		KONAK		YALI		EV		MÜŞTEMLAT																
	DİNSEL YAPILAR	TİCARET YAPILARI	EĞİTİM-KÜLTÜR-DİNLENCE YAPILARI	GÜVENLİK YAPILARI	SU YAPILARI	SAĞLIK YAPILARI	YÖNETİM/İLETİŞİM YAPILARI	ULAŞIM YAPILARI																	
	CAMI	KERVANSARAY / HAN	FABRİKA	OKUL	KALE	HAMAM	ŞİFAHANE	HÜKÜMET KONAĞI	İSTASYON																
	KİLİSE	ARASTA	ATÖLYE	SÜBYAN MEKTEBİ	SUR	ÇEŞME	BİMARHANE	BELEDİYE BİNASI	İSKELE																
	SİNAGOG	BEDESTEN	HAL BİNASI	KİTAPLIK	KIŞLA	SEBİL	HASTANE	İTFAİYE	LİMAN																
	MEDRESE	ÇARŞI	DEPO	MÜZE	KARAKOL	SARNIÇ	SAĞLIK OCAĞI																		
	MANASTIR	FİRİN	BÜRO/İŞHAN	SPOR TESİSİ	HAPISHANE	AYAZMA SU KEMERİ	DISPANSER	POSTAHANE																	
	TÜRBE	DEĞİRMEN	BANKA	TİYATRO																					
	TEKKE	DÜKKAN	OTEL																						
	DİĞER	✓																							
KENTSEL ÖĞE	İSKELE / RIHTIM	KÖPRÜ	YOL	MEYDAN	SAAT KULESİ	HEYKEL	SOKAK LAMBAŞI	TABELA/LEVHA	HAVUZ	KUYU	MEZARLIK	DİĞER													
DOĞA ÖGESİ	ORMAN	KORU	BOSTAN	BAHÇE	PARK	AĞAÇ	KUMSAL	KAYALIK	DİĞER																
DÖNEM	ANTİK			ORTAÇAĞ:			OSMANLI			CUMHURİYET			✓												
YAPIM TARİHİ / YÜZYL:										YAZIT		YOK													
MAL SAHİBİ										BAKIMINDAN SORUMLU KURULUŞ															
DEVLET		VAKIF		DİĞER		ÖZEL		✓ DEVLET		✓ VAKIF		DİĞER													
YAPAN: Özel kişiler tarafından yapılmıştır.										YAPTIRAN: Özel kişiler tarafından yapılmıştır.															
YAPININ FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ																									
YAPIYA GİRİLDİ		YAPIYA GİRİLMEDİ		✓																					
YAPININ KAT ADEDİ		BODRUM		1 KATLI		✓ 2 KATLI		ÇOK TATLI		TERAS		CİHANNÜMA		DİĞER											
TAŞIYICI SİSTEM																									
HİMİŞ	BETONARME KARKAS	ÇELİK KARKAS	YIĞMA TUĞLA	YIĞMA TAŞ	YIĞMA TUĞLA-TAŞ ALMAŞIK	✓ YIĞMA KERPIÇ		KARMAŞIK SİSTEMLER		DİĞER															
ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		✓ KIRMA ÇATI		DÜZ ÇATI		EĞRİSEL KUBBE		TONOZ		DİĞER														
ÖRTÜ MALZEMESİ TÜRÜ	ALATURKA KİREMİT		MARSİLYA KİREMİT		✓ TAŞ		TOPRAK		BETON		ETERNİT		DİĞER												
SAÇAK TÜRÜ	SAÇAKSIZ		DAR SAÇAK		✓ GENİŞ SAÇAK		DİĞER																		
ANA CEPHE																									
KAPLAMA MALZEMESİ		SUNDURMA		AHŞAP		TAŞ		TUĞLA		DİĞER		SIVA		✓ DİĞER											
CEPHE ÖZELLİKLERİ				ÇIKMA		TEK KATLI ÇIKMA		ÇOK KATLI ÇIKMA		DİĞER		BALKON		ÇIKMA ÜSTÜ BALKON											
				PARALEL ÇIKMA		ÜÇGEN ÇIKMA		ÇOKGEN ÇIKMA				BALKON KORKULUĞU		TAŞ		METAL		DİĞER							
PENCERE		KEMERLİ		GIYOTIN		ÇİFT KANATLI		TEK KANATLI		TEPE		DİĞER		GİRİŞ KAPISI		KEMERLİ		ÇİFT KANATLI		TEK KANATLI		DİĞER			
PENCERE ÖGESİ														GİRİŞ KAPISI MALZEMESİ		AHŞAP		METAL		✓ DİĞER					
KEPENK		✓ PARMAKLIK		✓ KAFES		RENKLİ CAM		DİĞER		YAPI ÖĞELERİ		YANGIN DUVARI		BACA		ELİ BÖĞRÜND		KONSOL		ÇÖRTEN		KUŞEVI		DİĞER	
AHŞAP		✓ AHŞAP																							
METAL		✓ METAL																							
BEZEME																									
DEVŞİRME MALZEMESİ																									
TEKNİK DONATI																									
ELEKTRİK		SU		KANALİZASYON		ISITMA		TELEFON		DİĞER															
						KALORİFER		SOBA		GELENEKSEL															
SAĞLAMLIK DURUMU		HARAP		KÖTÜ		ORTA		✓ İYİ		ONARIM GÖRMÜŞ		TESCİLLİ		DİĞER											
ÖZGÜNLÜK DURUMU				KÖTÜ		✓ ORTA		İYİ																	
ARAZİDE HAZIRLAYANLAR		Leyla Reşitoğlu, İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı										TARİH		11.01.2019											
ARAZİDE KONTROL EDENLER												TARİH													

RÖLÖVE NO: 001.001.005

Kaynak: SEÇER, F. (2011). Unkapani Değirmeni'nin Mimari Analizi ve Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi.[Electronic Version] *Mimarlık 357 Dergisi*. 1-2.

KROKİ NO: 001.001.005

Kaynak: Fatih Belediyesi, Coğrafi Bilgi Sistemi

FOTOĞRAF NO: 001.001.005

G: Sinema Binası, Güneydoğu Cephesi

G: Sinema Binası, Güneydoğu Cephesi

G: Sinema Binası, Güneydoğu Cephesi

G: Sinema Binası, Güneydoğu Cephesi

G: Sinema Binası, Güneybatı Cephesi

G: Sinema Binası, Güneybatı Cephesi

Leyla Reşitoğlu, İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı

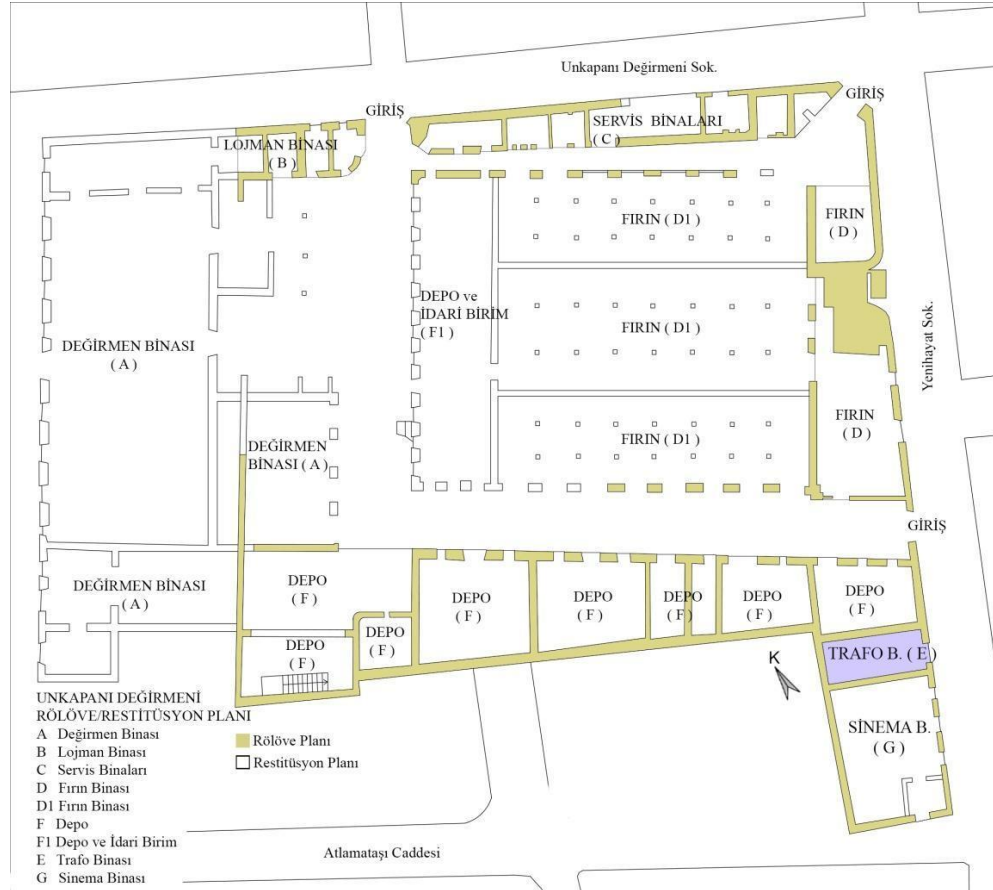
HARİTA NO: 001.001.005

Kaynak: Fatih Belediyesi, Coğrafi Bilgi Sistemi

TÜRKİYE KENTSEL KÜLTÜR VARLIKLARI ENVANTERİ										ANIT		ENVANTER NO.		001.006	
										YAPI		RÖLÖVE NO.		001.006.001	
										KENTSEL ÖĞE		KROKİ NO.		001.006.002	
										DOĞA ÖGESİ		FOTOĞRAF NO.		001.006.003	
												HARİTA NO.		001.006.004	
		GPS VERİLERİ		28,96149-41,020825											
YERLEŞME															
İLİ: İSTANBUL			İLÇESİ: FATİH			MAHALLE: YAVUZ SİNAN MAHALLESİ									
SOKAK VE KAPI NO. Unkapanı-Yenihayat Sokak / 4 Nolu Kapı					PAFTA: 121		ADA: 515		PARSEL: 1						
ADI: Unkapanı Değirmeni Kompleksi, Trafo					ÖZGÜN İŞLEVI : Değirmen Kompleksi			GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEVI :							
ANIT	TANITIN BULUNDUĞU BÖLGENİN İNTEFELİĞİ		KONUT ALANI	TİCARET ALANI	KONUT + TİCARET ALANI	ENDÜSTRİ ALANI	MERKEZİ İŞ ALANI	DİNSEL ALAN	KAMU / HİZMET ALANI	BOŞ ALAN					
						☒				Diğer					
YAPININ BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU					BİTİŞİK		☒	AYRIK	KÖŞE						
YAPITÜRÜ	KONUT		KONAK		YALI		EV		MÜŞTEMLAT						
	DİNSEL YAPILAR		TİCARET YAPILARI		EĞİTİM-KÜLTÜR-DİNLENCE YAPILARI		GÜVENLİK YAPILARI		SU YAPILARI						
	SAĞLIK YAPILARI		YÖNETİM/İLETİŞİM YAPILARI		ULUŞIM YAPILARI										
	CAMI	KERVANSARAY / HAN	FABRİKA	OKUL	KALE	HAMAM	ŞİFAHANE	HÜKÜMET KONAĞI	İSTASYON						
	KİLİSE	ARASTA	ATÖLYE	SÜBYAN MEKTEBİ	SUR	ÇEŞME	BİMARHANE	BELEDİYE BİNASI	İSKELE						
	SİNAGOG	BEDESTEN	HAL BİNASI	KİTAPLIK	KIŞLA	SEBİL	HASTANE	İTFAİYE	LİMAN						
	MEDRESE	ÇARŞI	DEPO	MÜZE	KARAKOL	SARNIÇ	SAĞLIK OCAĞI	POSTAHANE							
	MANASTIR	FİRİN	BÜRO/İŞHAN	SPOR TESİSİ	HAPİŞHANE	AYAZMA SU KEMERİ	DISPANSER								
	TÜRBE	DEĞİRMEN	BANKA	TİYATRO											
	TEKKE	DÜKKAN	OTEL												
Diğer	☒														
KENTSEL ÖĞE	İSKELE / RIHTIM	KÖPRÜ	YOL	MEYDAN	SAAT KULESİ	HEYKEL	SOKAK LAMBASI	TABELA/LEVHA	HAVUZ	KUYU	MEZARLIK	Diğer			
DOĞA ÖGESİ	ORMAN	KORU	BOSTAN	BAHÇE	PARK	AĞAÇ	KUMSAL	KAYALIK	Diğer						
DÖNEM	ANTİK		ORTAÇAĞ:		OSMANLI			CUMHURİYET		☒					
YAPIM TARİHİ / YÜZYIL:						YAZIT			YOK						
MAL SAHİBİ						BAKIMINDAN SORUMLU KURULUŞ									
DEVLET		VAKIF		Diğer		ÖZEL		☒	DEVLET	☒	VAKIF	Diğer			
YAPAN: Özel kişiler tarafından yapılmıştır.						YAPTIRAN: Özel kişiler tarafından yaptırılmıştır.									
YAPININ FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ															
YAPIYA GİRİLDİ		YAPIYA GİRİLMEDİ		☒											
YAPININ KAT ADEDİ		BODRUM		1 KATLI		2 KATLI		☒		ÇOK KATLI		TERAS	CIHANNÜMA	Diğer	
TAŞIYICI SİSTEM															
HİMİŞ	BETONARME KARKAS	ÇELİK KARKAS	YIĞMA TUĞLA	YIĞMA TAŞ	YIĞMA TUĞLA-TAŞ ALMAŞIK	☒	YIĞMA KERPIÇ	KARMAŞIK SİSTEMLER	Diğer						
ÖRTÜ TÜRÜ		BEŞİK ÇATI		☒	KIRMA ÇATI	DÜZ ÇATI		EĞRİSEL KUBBE	TONOZ	Diğer					
ÖRTÜ MALZEMESİ TÜRÜ		ALATURKA KİREMİT		MARSİLYA KİREMİT		TAŞ		TOPRAK	BETON	ETERNİT	Diğer	☒			
SAÇAK TÜRÜ			SAÇAKSIZ			DAR SAÇAK		☒	GENİŞ SAÇAK		Diğer				
ANA CEPHE															
KAPLAMA MALZEMESİ			AŞŞAP		TAŞ	TUĞLA	SIVA	☒	Diğer						
CEPHE ÖZELLİKLERİ		SUNDURMA		ÇIKMA	TEK KATLI ÇIKMA	ÇOK KATLI ÇIKMA	Diğer	BALKON	ÇIKMA ÜSTÜ BALKON						
				PARALEL ÇIKMA	ÜÇGEN ÇIKMA	ÇOKGEN ÇIKMA		BALKON KORKULUĞU	TAŞ	METAL	Diğer				
PENCERE															
KEMERLİ		GIYOTİN	ÇİFT KANATLI	TEK KANATLI	TEPE	Diğer	☒	KEMERLİ	ÇİFT KANATLI	TEK KANATLI	Diğer				
PENCERE ÖGESİ								GİRİŞ KAPISI MALZEMESİ	AŞŞAP	METAL	☒	Diğer			
KEPENK															
AŞŞAP		PARMAKLIK	KAFES	RENKLİ CAM	Diğer		☒	YAPI ÖGELERİ							
METAL		AŞŞAP						YANGIN DUVARI	BACA	☒	ELİ BÖĞRÜND	KONSOL	ÇÖRTEN	KUŞEVİ	Diğer
BEZEME								DEVŞİRME MALZEMESİ							
TEKNİK DONATI															
ELEKTRİK		SU		KANALİZASYON		İSITMA		TELEFON		Diğer					
						KALORİFER	SOBA	GELENEKSEL							
SAĞLAMLIK DURUMU		HARAP		KÖTÜ		ORTA	☒	İYİ	ONARIM GÖRMÜŞ	TESCİLLİ		Diğer			
ÖZGÜNLÜK DURUMU				KÖTÜ		ORTA	☒	İYİ			☒				
ARAZİDE HAZIRLAYANLAR		Leyla Reşitoğlu, İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı								TARİH	11.01.2019				
ARAZİDE KONTROL EDENLER										TARİH					

RÖLÖVE NO: 001.001.006

Kaynak: SEÇER, F. (2011). Unkapani Değirmeni'nin Mimari Analizi ve Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi.[Electronic Version] *Mimarlık 357 Dergisi*. 1-2.

KROKİ NO: 001.001.006

Leyla Reşitoğlu, İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı

FOTOĞRAF NO: 001.001.006

E: Trafo Binası, Güneydoğu Cephesi

E: Trafo Binası, Güneydoğu Cephesi

E: Trafo Binası, Güneydoğu Cephesi

E: Trafo Binası, Güneydoğu Cephesi

E: Trafo Binası, Güneydoğu Cephesi

E: Trafo Binası, Güneydoğu Cephesi

Leyla Reşitoğlu, İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı

HARİTA NO: 001.001.006

Kaynak: Fatih Belediyesi, Coğrafi Bilgi Sistemi

4.4.3. Envanter Çalışması Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Tez kapsamında ele alınan İstanbul ili, Fatih ilçesi, 121 pafta, 1 parsel, 515 adada yer alan II. Grup tescilli endüstri mirası örneği olan Unkapanı Değirmeni Kompleksinde belgeleme çalışması yapılmıştır. Çalışma, “yerleşme” ve “yapı” ölçeğinde hazırlanmış envanter fişlerinin yerinde yapılan gözlemler ile doldurulması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Envanter fişleri ekinde harita, kroki, fotoğraf albümü ve rölöve çalışması dosyaları verilmiştir. Değirmen kompleksinin gelecekte oluşabilecek hasar, yıkım veya müdahale gibi değişimlere karşı mevcut durum belgelemesi yapılmıştır. Alanın belgelenmesi adına, günümüz koşullarında yeniden işlevlendirilmesi öncesinde gerekli bulunan mevcut durum bilgileri, envanter çalışmaları sonucunda sistematik olarak elde edilmiştir.

Yerleşme envanteri sonuçları: Alanda yer alan binaların belgelenmesi amacıyla oluşturulan envanter fişlerinde öncelikle tüm fabrika kompleksini değerlendirmeye alan bir envanter fişi doldurulmuştur. Koruma grubu II olarak belirlenen Unkapanı Değirmen Kompleksi İstanbul Ticaret Borsası mülkiyetindedir. Kompleksin ana değirmen binası ve lojman binasının bir kısmı İ.M.Ç. Blokları yapımı sırasında yıkılmıştır.

Kompleks yapının tarihi haritalarda gözüken ve literatürde bahsi geçen iki bacasından biri de günümüze ulaşamayan bölümlerindedir. Alanda bulunan yapılardan günümüze ulaşanlar; servis binası, fırın binasının üç duvarı, depo binası, yatakhane binası, lojman binasının bir bölümü ve sinema binasıdır. İki ve üç katlı yapıların döşemeleri ve çatı örtüleri yıkılmış, genel olarak kapı ve pencere doğramaları da sökülüştür. Günümüzde kompleksin sadece temel duvarları kalmıştır.

Anıt envanteri sonuçları: Alanda yer alan binaların belgelenmesi amacıyla oluşturulan envanter fişlerinde alandaki mevcut binalar için ayrı ayrı envanter fişleri oluşturulmuştur.

Envanter ekinde verilen harita, kroki, rölöve belgelerinde değirmen kompleksinin günümüzde ayakta olan ve belgelenen yapıları renklendirilerek vurgulanmıştır. “Envanter sonuçları” rölöve dosyalarında binalara verilen lejantlar doğrultusunda açıklanmıştır. Bkz. (Rölöve No: 001).

Değirmen kompleksindeki ana değirmen binası (A) İ.M.Ç. bloklarının yapıldığı sırada yıkılmış olup, bu bina için envanter fişi oluşturulamamıştır. Üç katlı lojman binasının (B) yıkılmış olan kuzeybatı duvarı, yıpranmış dış kabuğu, yıkılmış döşemeleri, yok olmaya yüz tutmuş kapı ve pencere doğramaları ve çatısıyla birlikte sağlamlık durumu harap, özgünlük durumu ise kötü olarak nitelendirilmiştir. Servis Binası (C): tek katlı servis binası günümüzde, küçük esnaflarca kahvehane ve benzeri işlevlerde kullanılmaktadır. Yapının Unkapanı Sokağına bakan cephesinin boyanmış, kepenk, pencere, kapı doğramalarının ilave edilmiş, çatının bir bölümünün sonradan yapılmış olduğu tespit edilmiştir. Envanter fişinde; özgünlük durumu “kötü”, sağlamlık durumu da “kötü” olarak belirtilmiştir. Yeni Hayat Sokağına cephesi olan işlevsiz tek katlı fırın binasına (D) ait baca bu hacimde yer almakta, ana girişlerinden biri de bu hacme açılmaktadır. Yapının özgünlük durumu “kötü” sağlamlık durumu ise “harap” olarak değerlendirilmiştir. Fırın Binası (D1) kompleksin ortasında yer alan, üç ayrı bölümden oluşan ancak kuzeydoğu ve güneybatı duvarlarının bazı kısımları haricinde yıkılmış olan bina için ayrı envanter fişi oluşturulamamıştır. Ancak tüm kompleksin değerlendirildiği envanter fişinde dikkate alınarak belirtilmiştir. Trafo binası (E) komplekse sonradan eklenmiştir. İki katlı binanın içine girilememiştir. Özgünlük durumu “orta”, sağlamlık durumu da “orta” olarak belgelenmiştir. Depo binası (F) iki katlı bina günümüzde işlevsizdir. Depo binasının döşemeleri yıkık, duvar, kapı ve pencere doğramaları tahrip olmuş, çatısı ise tamamen yok olmuştur. Sağlamlık durumu “kötü”, özgünlük ise “orta” olarak değerlendirilmiştir. Depo ve idare binası (F1) fırın binasına (D1) bitişik yapıldığı bilinen ve kompleksin merkezinde bulunan depo ve idare binasının, günümüzde sadece kuzeydoğu duvarının bir kısmı kalmıştır. Ayrı envanter fişi oluşturulamamıştır. Ancak tüm kompleksin değerlendirildiği envanter fişinde belirtilmiştir. Sinema binası (G) tek katlı sinema binasının içerisine girilememiştir. Komplekse sonradan eklendiği bilinen binanın cephesinde bulunan kepenk, kablo vb. eklentiler nedeniyle özgünlük durumu “kötü” sağlamlık durumu ise “orta” olarak değerlendirilmiştir.

Envanter sonuçlarında genel olarak değirmen kompleksinde yer alan binaların günümüze gelmiş olanların özgün cephe elemanlarının ve çatılarının olmadığı tespit edilmiştir. Günümüzde yalnızca temel duvarları kalmış ve yok olmuş yapılar ise erken belgelemenin önemini vurgulamaktadır.

4.5. Unkapanı Değirmen Kompleksi Koruma Yaklaşımı

4.5.1. Koruma Kriterleri

Unkapanı Un Değirmeni kompleksinin hayata döndürülmesi amacıyla aşağıda belirtilen koruma yaklaşımları benimsenmiştir;

- Yapı kompleksinin somut olmayan kültürel değerinin yansıtılacağı yeni işlevin belirlenmesi
- Yeni işlev içeriğinin detaylandırılması ve kompleksin içerisindeki dağılımının belirlenmesi
- Yapı kompleksine uygulanacak restorasyon tekniklerinin belirlenmesi
- Yapı kompleksinin özgün olmayan eklerinden arındırılması
- Eksik yapı elemanlarının tamamlanması
 - Kapı (depo binası, lojman binası, fırın binası, servis binası, sinema binası, kompleksin avluya açılan girişleri)
 - Pencere (depo binası, lojman binası, fırın binası, servis binası, sinema binası)
 - Çatı Örtüsü (depo binası, fırın binası, servis binası)
 - Merdiven (depo binası)
 - Döşeme (depo binası, lojman binası)
- Yapılacak restorasyon işlemlerinin, geri dönüştürülebilir olması ve yapının özgün mimarisine zarar vermemesi
- Bu bağlamda çelik ve cam malzeme kombinasyonları önerilmektedir.
- Yapılan yeni onarımların çağdaş malzeme kullanılarak, mevcut dokudan ayırt edilebilir olması prensibi dikkate alınmalıdır.

4.5.2. Tarihi Unkapanı Un Değirmen'ine Yeni İşlev Önerisi

Unkapanı Değirmen Kompleksine önerilecek yeni işlevde, 3. bölümde incelenen dönüşüm örneklerinden başarılı bulunan çalışmalar emsal alınarak, başarısız bulunan uygulamalardan ise pay çıkarılarak yeni işlev önerisi geliştirilmiştir.

“*Wasburn A Mill Complex*” adlı un değirmenin “*Mill City Museum*” adlı müzeye dönüşüm örneğinde, tesisin üretim izlerinin de korunarak kültür işlevi verilebileceğinin, anlaşılması bakımından başarılı bulunmuştur. Bu sayede bu çalışma yeni verilecek öneriye emsal olacak, başarılı bir dönüşüm örneği olarak ele alınmıştır.

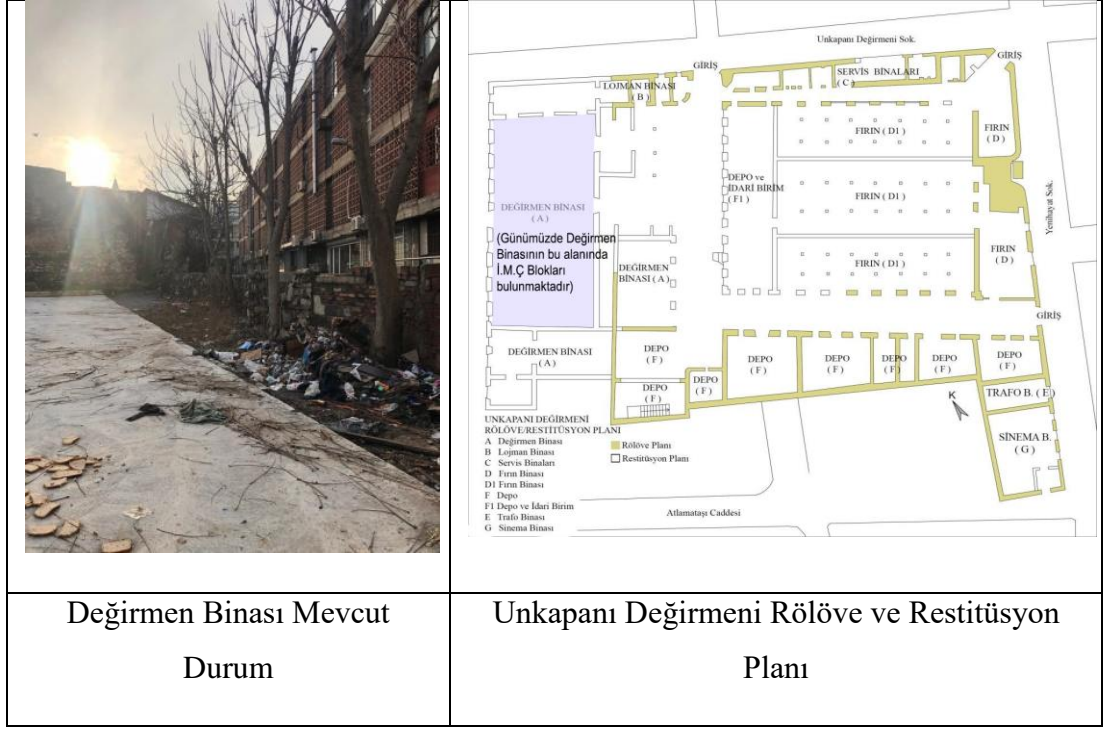
Bkz. (Şekil 3.23). “Yunus Emre Kültür Merkezi” adı altında kültür merkezi olarak kullanılan eski baruthane yapısının yalnızca dış kabuğu korunmuş, eski endüstri kimliğini anımsatacak hiçbir delil kalmamıştır. Bkz. (Şekil 3.26). İncelenen diğer birçok dönüşüm örneğinde olduğu gibi, koruma kapsamında verilen yeni işlevler de sadece dış kabuğu kıstas alan, yapının özgün işlevlerine ve özgün mimarisine zarar verecek işlevler olmuştur.

Değirmen kompleksine önerilen yeni işlevde, yapının kent içindeki konumu ve çevresiyle kurabileceği ilişki dikkate alınmıştır. Bunun yanı sıra yapıldığı dönemin “beylik un değirmeni” olarak anılan tarihi üretim yapısının özgün işlevinin, üretim değerinin vurgulanması dikkate alınarak, eski kimliğinin izlerini barındıracak kurgu ve nitelikte yeni bir işlev önerisi düşünülmüştür. Alanın mevcuttaki özgün karma yapısı birbirleriyle ilişkili farklı işlevleri bünyesinde barındıracak niteliktedir. Tüm bu veriler ışığında üretim, eğitim, satış, sergi gibi karma etkinliklerin gerçekleştirilebileceği, Unkapanı semtinin ve değirmen alanının tarihi, kültürel, ekonomik değerlerini günümüze taşıyarak, bellek değeri oluşturabileceği düşünülen yeni işlev önerisi geliştirilmiştir. Öneri işlev ‘*geleneksel mutfak sanatları okulu*’ başlığı ile ele alınarak, içerdiği fonksiyonlar alandaki yapı ve yapı kalıntıları dikkate alınarak açık, yarı açık ve kapalı alanlara dağıtılmıştır.

Geleneksel mutfak sanatları okulu; eğitim birimleri, üretim birimleri, yeme-içme birimleri, sergi alanları, satış alanları, idari ve teknik birimler vb. fonksiyonları içermesi düşünülmüştür. Kompleksteki yapılara verilen yeni işlevler şu şekilde sıralanmıştır;

Değirmen Binası (A):

Mevcut Durum: 1970 yılı öncesinde İ.M.Ç. Bloklarının yapımı sırasında, kompleksin ana değirmen binasının tamamı ve lojman binasının bir kısmı yıkılmıştır (Seçer, 2002). Tamamı yıkılan ana değirmen binasının aşağıdaki görselde işaretli olan alanını, günümüzde İ.M.Ç. Blokları ihlal etmektedir (Şekil 4.11).

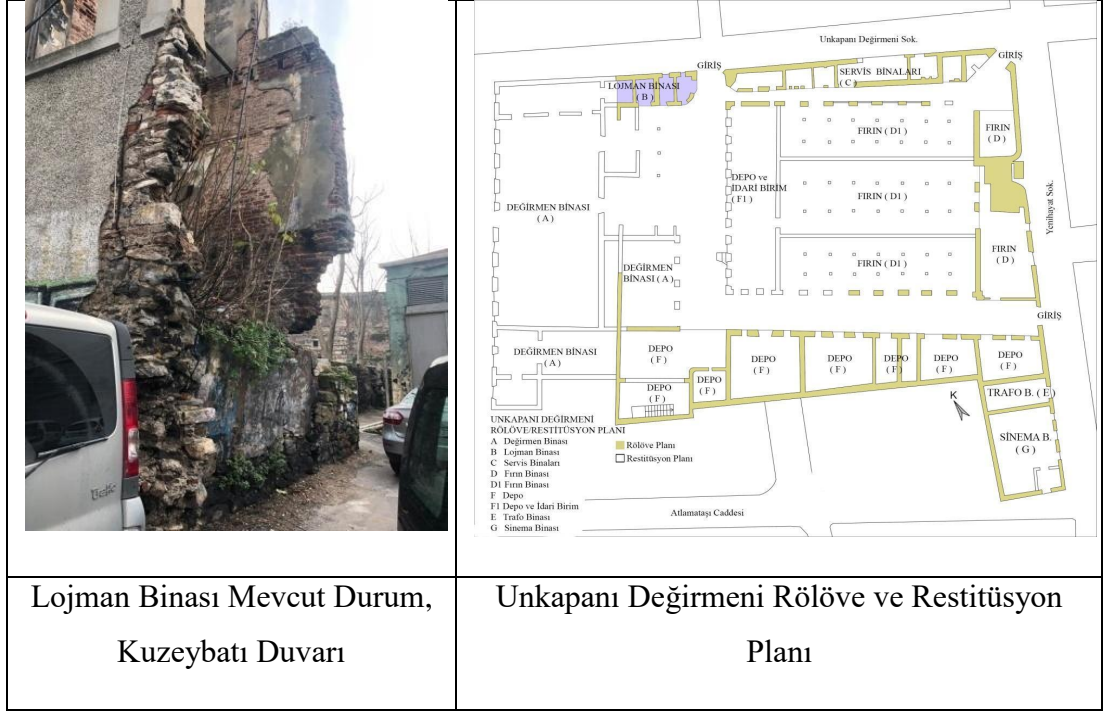
Kaynak: Seçer, 2002' den uyarlanmıştır.

Şekil 4.11: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Değirmen Binası İşaretli Alanı

Yeni İşlev Önerisi: Koruma kapsamında yeniden kullanım önerisinde, kompleksin ana girişi olarak düşünülen; yıkılmış değirmen alanı "meydan" olarak önerilmektedir. Bkz. (Şekil 4.21, Şekil 4.22).

Lojman Binası (B):

Mevcut Durum: 3 katlı yapının, değirmen kompleksine sonradan eklenildiği bilinmektedir (Seçer, 2002). Kompleksin ana girişlerinden biri de bu yapının zemininde bulunmaktadır. Yapının kuzeydoğu cephesi Unkapanı Değirmeni Sokağı'na bakmaktadır. Günümüzde yok olan döşeme malzemesi, kapı ve pencere doğramalarının yanı sıra, kuzeybatı duvarının büyük bir kısmı İ.M.Ç Bloklarının yapımı sırasında yıkılmıştır. Bkz. (Envanter No:001.004). (Şekil 4.12).

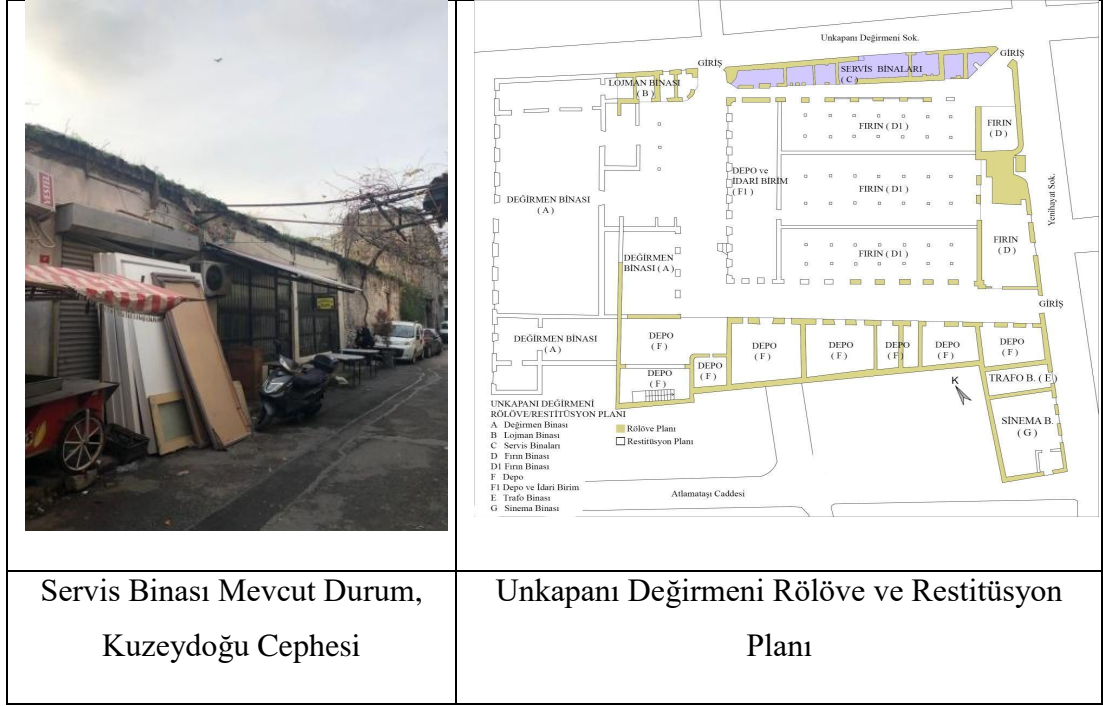
Kaynak: Seçer, 2002' den uyarlanmıştır.

Şekil 4.12: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Lojman Binası İşaretli Alanı

Yeni İşlev Önerisi: Lojman binasının yok olan kapı ve pencere doğramalarının yanı sıra, yıkılan kuzeybatı duvarıyla birlikte tüm yapının sağlamlaştırılması önerilmektedir. Yapının kalan kısımlarının da özgün mimarisinin korunarak, “idari birim” olarak kullanılması önerilmektedir. Bkz. (Şekil 4.21, Şekil 4.22).

Servis Binası (C):

Mevcut Durum: Tek katlı servis binasının da değirmen kompleksine sonradan eklenildiği bilinmektedir (Seçer, 2002). Yapının kuzeydoğu cephesi Unkapanı Değirmeni Sokağı'na bakmaktadır. Servis binasının, günümüzdeki mevcut durumunda kepenk, klima, çatı örtüsü, pencere ve kapı doğramaları gibi birçok özgün olmayan eki bulunmaktadır. Bkz. (Envanter No: 001.003). Servis binasının bir bölümü işlevsiz olarak dururken, bir bölümü ise kahvehane olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.13).

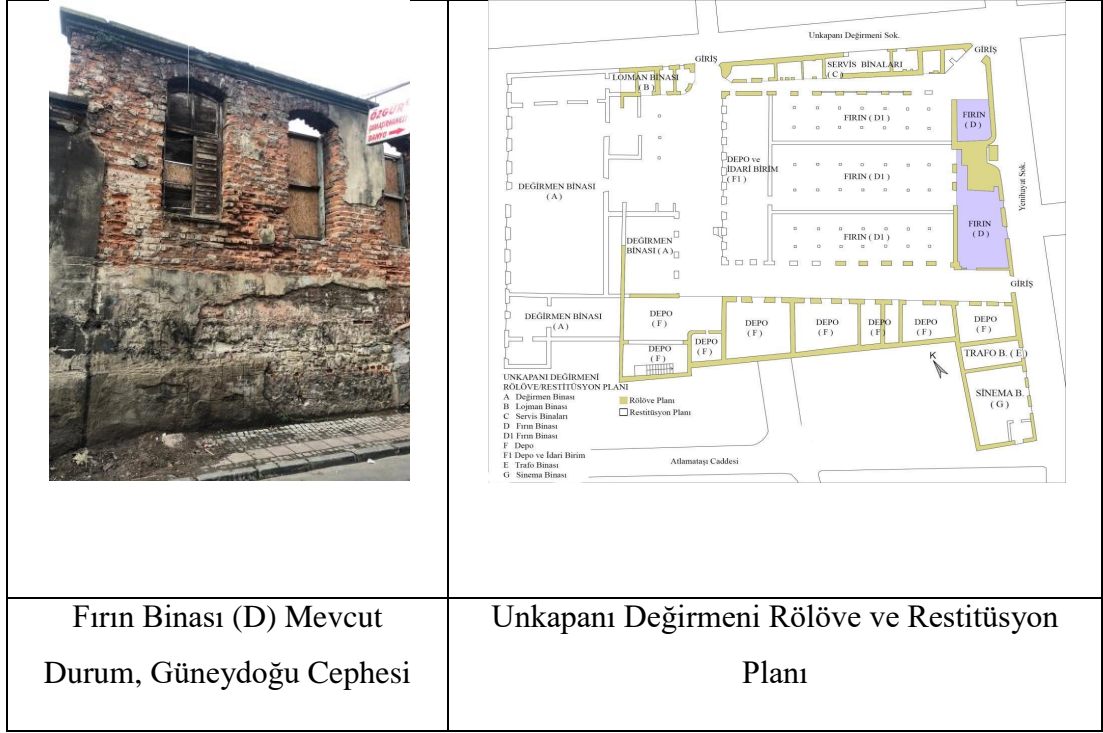
Kaynak: Seçer, 2002' den uyarlanmıştır.

Şekil 4.13: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Servis Binası İşaretili Alanı

Yeni İşlev Önerisi: Koruma amaçlı yeniden kullanım önerisinde ilk etapta özgün olmayan tüm eklerden arındırılıp, yapının özgün mimarisinin korunması gerekmektedir. Kompleksin bu bölümü, kompleksin tamamına hizmet edecek ‘‘Showroom ve workshop’’ işlevleri ile yeniden kullanıma açılması önerilmektedir. Bkz. (Şekil 4.21, Şekil 4.22).

Fırın Binası (D):

Mevcut Durum: Kompleksin tek katlı fırın binasının günümüzde çatısı, kapı ve pencere doğramaları yok olmuştur. Fırın binasının güneydoğu duvarındaki kapı ve pencereleri örülmüş ve sonradan wc bölümü eklenmiştir (Şekil 4.14). Değirmen kompleksinin iki bacasından, ayakta kalan bacası bu bölümde bulunmaktadır. Bkz. (Envanter: 001.002).

Kaynak: Seçer, 2002’ den uyarlanmıştır.

Şekil 4.14: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Fırın Binası (D) İşaretli Alanı

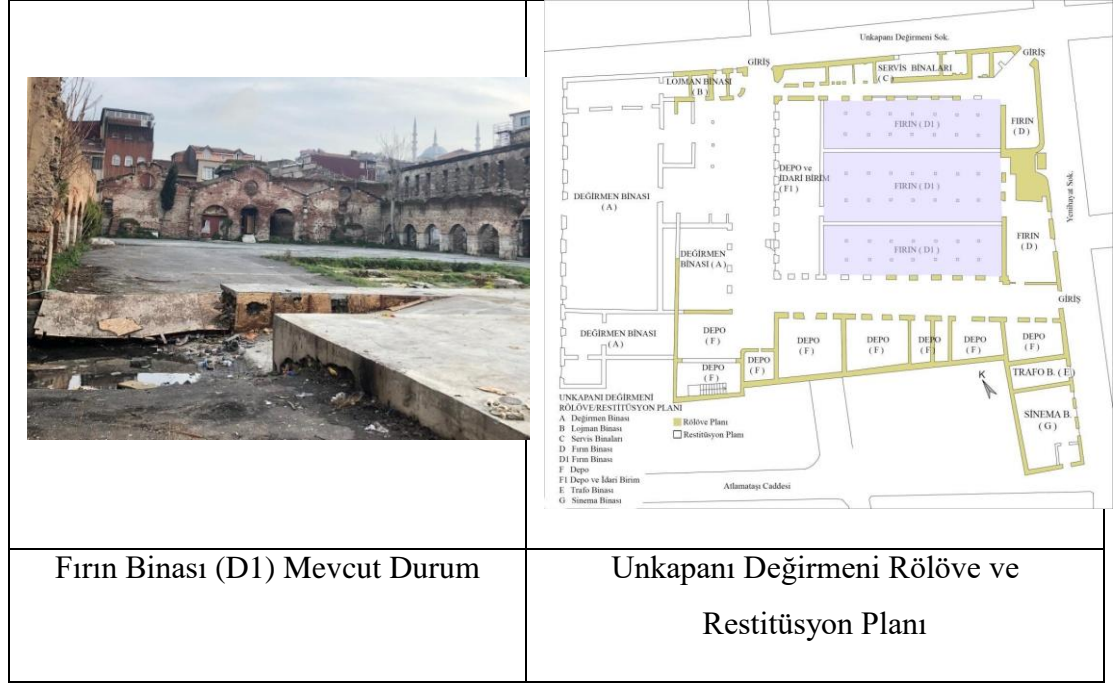
Yeni İşlev Önerisi: Koruma amaçlı yeniden kullanım önerisinde, yapının özgün mimarisinin korunmasının ardından, üretim ve sergi alanı olarak kullanıma açılması önerilmektedir. Bkz. (Şekil 4.21, Şekil 4.22).

Uluslararası ‘‘Wasburn A Mill Complex’’ adlı un değirmeni kompleksinin ‘‘Mill City Museum’’ adlı müzeye dönüşüm örneğinde, tesisin üretim izlerinin korunarak sergilenmesi sağlanmıştır. Bu sayede müzede yer alan buğday sergileri, değirmen ürünleri sergileri ve ahşap heykeller ile tesisin üretim izlerine atıfta bulunan organizasyonlara da ev sahipliği yapmaktadır. ‘‘Mill City Museum’’ adlı dönüşüm örneğinde yapılan bu çalışma başarılı bulunmuştur. Bkz. (Şekil 3.23). Unkapanı Değirmen kompleksinin yeniden işlev önerinde, tarihi fırın binasına önerilen, ‘‘sergi alanı’’ işlevi bu çalışmadan örnek alınmıştır.

Fırın Binası (D1):

Mevcut Durum: Kompleksin ortasında bulunan fırın binasının literatürdeki restitüsyon projesinde üç ayrı hacimden oluştuğu bilinmektedir. 3 bölümden oluşan kare şeklindeki fırın binasının (rölöve ve restitüsyon planı, işaretli alanı) kenarda kalan

bölmeleri avluyla, orta bölümü ise depo ve idari bina ile bağlantılıdır (Şekil 4.15). Yapının günümüzde döşemeleri, çatısı ve kuzeybatı duvarı mevcut değildir. Yapının kuzeydoğu, güneydoğu ve güneybatı duvarının sadece bir kısmı bulunmaktadır.

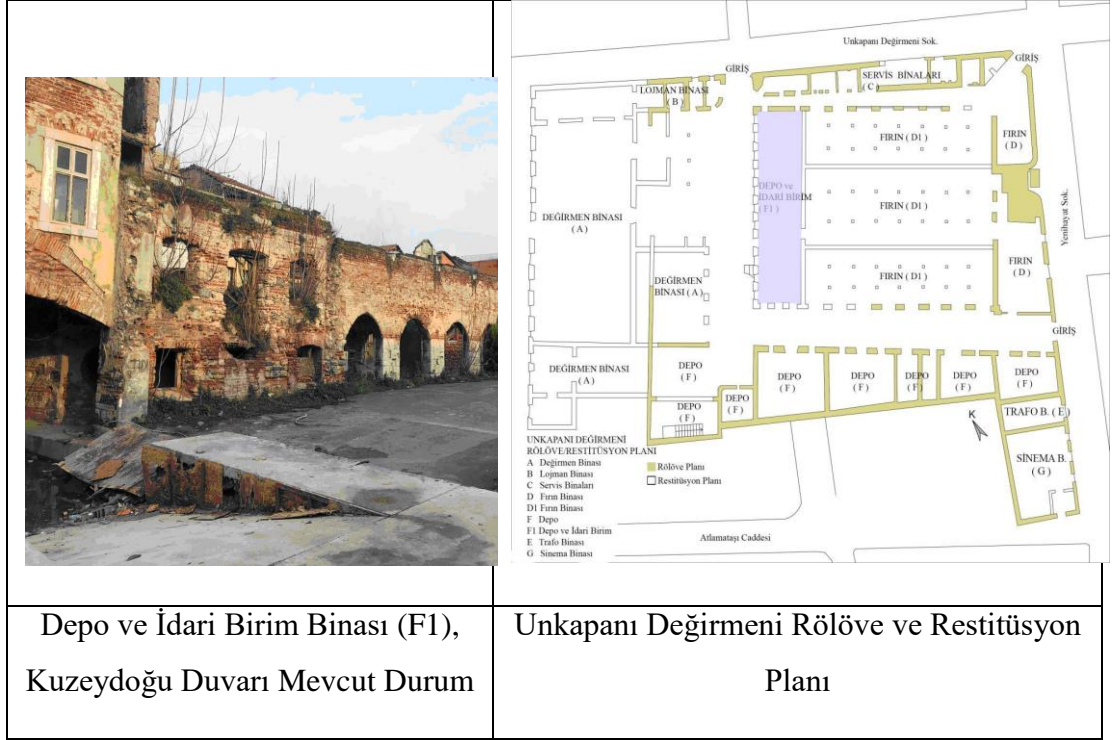
Kaynak: Seçer, 2002’ den uyarlanmıştır.

Şekil 4.15: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Fırın Binası (D1) İşaretli Alanı

Yeni İşlev Önerisi: Koruma amaçlı yeniden işlev önerisinde, yapının kısmi olarak ayakta kalan güneybatı duvarı referans alınarak, özgün mimarisine zarar verilmeden kapatılması düşünülmektedir. Yapının özgün işlevini gerçekleştirdiği dönemde üç ayrı hacim olarak kullanıldığı bilinmekte ve yeniden kullanımda da restitüsyon izleri referans alınarak, üç ayrı hacim olarak yeniden kullanıma açılması önerilmektedir. Bu hacimlerinde ‘restoran, fırın/cafe ve satış’ bölümleri ile tüm komplekse hizmet etmesi için kullanılması önerilmektedir. Bkz. (Şekil 4.21, Şekil 4.22).

Depo ve İdari Birim Binası (F1):

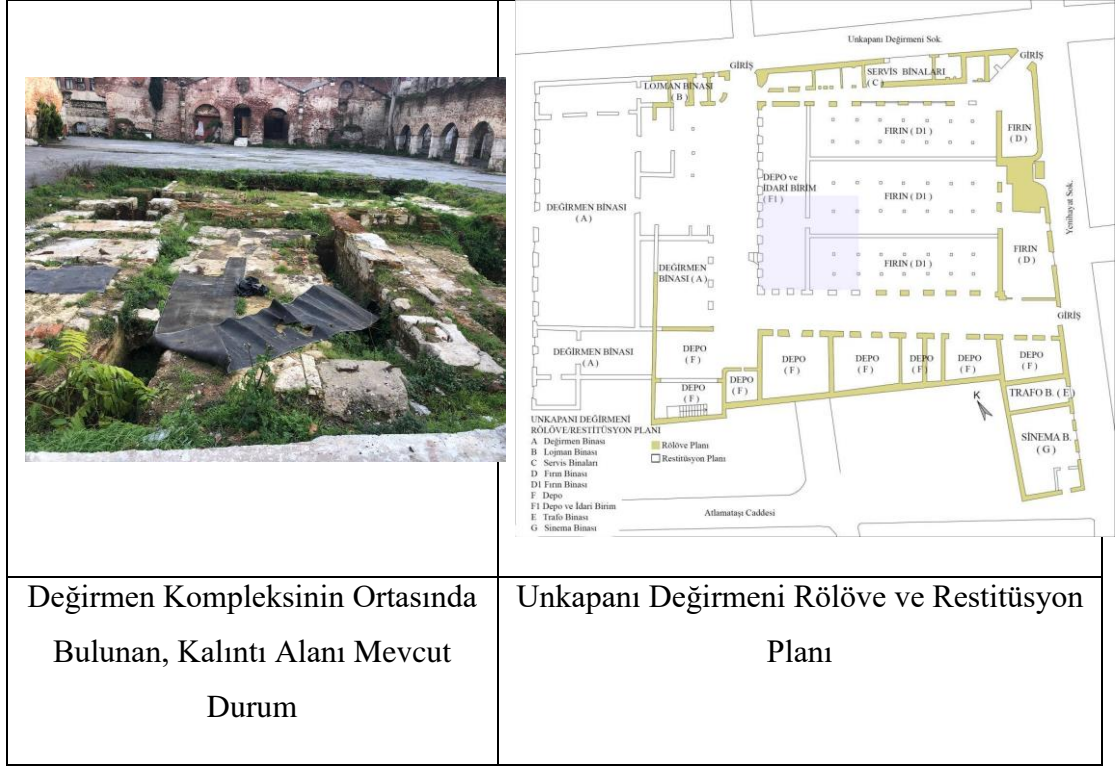
Mevcut Durum: Değirmen binasının özgün işlevini gerçekleştirdiği dönemde, depo ve idari birim olarak kullanılan yapının günümüzde sadece kuzeydoğu duvarı kalmıştır. Ayrıca yapının literatürdeki restitüsyon planında, fırın binasına bitişik olarak yapıldığı bilinmektedir (Şekil 4.16).

Kaynak: Seçer, 2002' den uyarlanmıştır.

Şekil 4.16: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Depo ve İdari Birim Binası (F1) İşaretli Alanı

Değirmen kompleksinde, depo ve idari birim binası (F1) ve fırın binası (D1) hacimlerinin üzerinde bulunan, tamamı veya bir kısmı yok olmuş olan bu yapıların, mevcut durumlarında kısmen kalmış olan, kolon ve yapı izleri kalıntıları bulunmaktadır (Şekil 4.17).

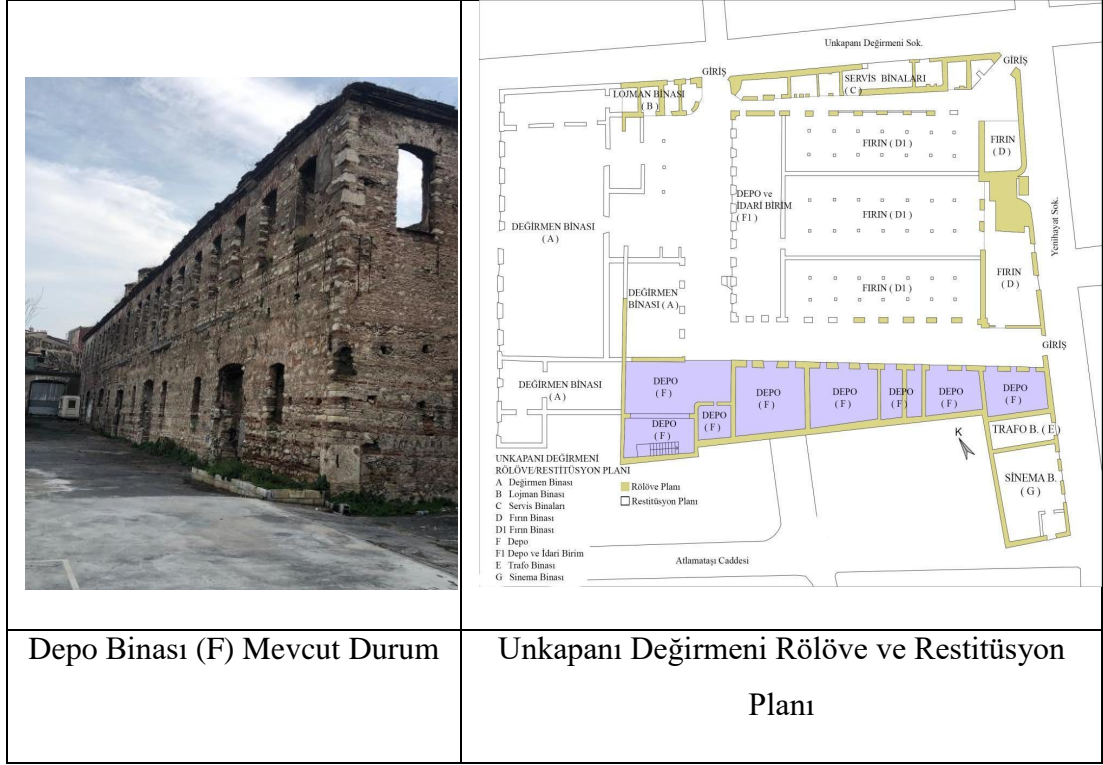
Kaynak: Seçer, 2002' den uyarlanmıştır.

Şekil 4.17: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Kalıntı Bölgesi İşaretli Alanı

Yeni İşlev Önerisi: Değirmen kompleksinin koruma amaçlı yeniden işlev önerisinde, yapının sadece kuzeydoğu duvarının mevcut olmasından dolayı, duvarın mevcut durum mimarisinin korunması önerilmektedir. Değirmen kompleksinde, depo ve idari birim binası (F1) ve fırın binası (D1) hacimlerinin üzerinde bulunan mevcuttaki kalıntı alanında, gerekli olan arkeoloji çalışmaları ve sonrasında yapılacak olan belgeleme çalışmaları yapılmalıdır. Belgeleme çalışmalarının ardından, kalıntı alanının çelik strüktür ile desteklenmesi ve üzerinin cam örtü ile kapatılarak korunması ve meydana sergilenmesi önerilmektedir. Bkz. (Şekil 4.21, Şekil 4.22).

Depo Binası (F):

Mevcut Durum: Kompleksin güneydoğusunda bulunan depo binası, 1930 tarihli Pervititch haritası incelendiğinde sarnıç ve baca bölümleri bulunmaktadır (Seçer, 2002). Günümüzde ise baca ve sarnıç bölümleri yok olmuştur. Ayrıca 2 katlı depo binasının döşemeleri, çatısı, kapı ve pencere doğramaları; yapının günümüzde yok olan diğer bölümleridir. Bkz. (Envanter: 001.001). (Şekil 4.18).

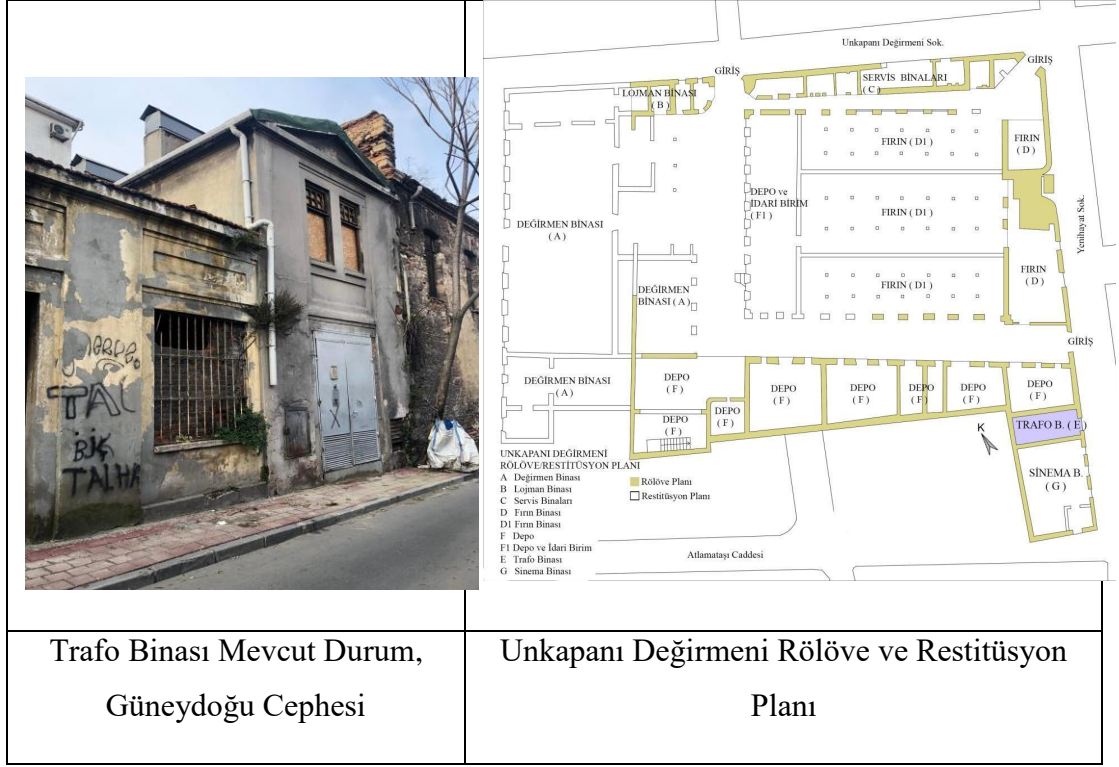
Kaynak: Seçer, 2002' den uyarlanmıştır.

Şekil 4.18: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Depo Binasi İşaretli Alanı

Yeni İşlev Önerisi: Koruma amaçlı yeniden işlev önerisinde, yapının özgün mimarisinin korunarak yeniden kullanımında, yapının "geleneksel mutfak sanatları okulu" olarak kullanıma açılması önerilmiştir. Bkz. (Şekil 4.21, Şekil 4.22).

Trafo Binasi (E):

Mevcut Durum: Sinema ve Trafo Binalarının değirmen kompleksine sonradan eklenildiği bilinmektedir (Seçer, 2002). Değirmen kompleksinin diğer bütün yapılarına kıyasla trafo binası daha iyi duruma sahiptir. Trafo binasının güneydoğu cephesi Yenihayat Sokağı'na bakmaktadır. Yapının çatı örtüsü ve pencere doğramaları mevcuttur. Bkz. (Envanter No: 001.006).

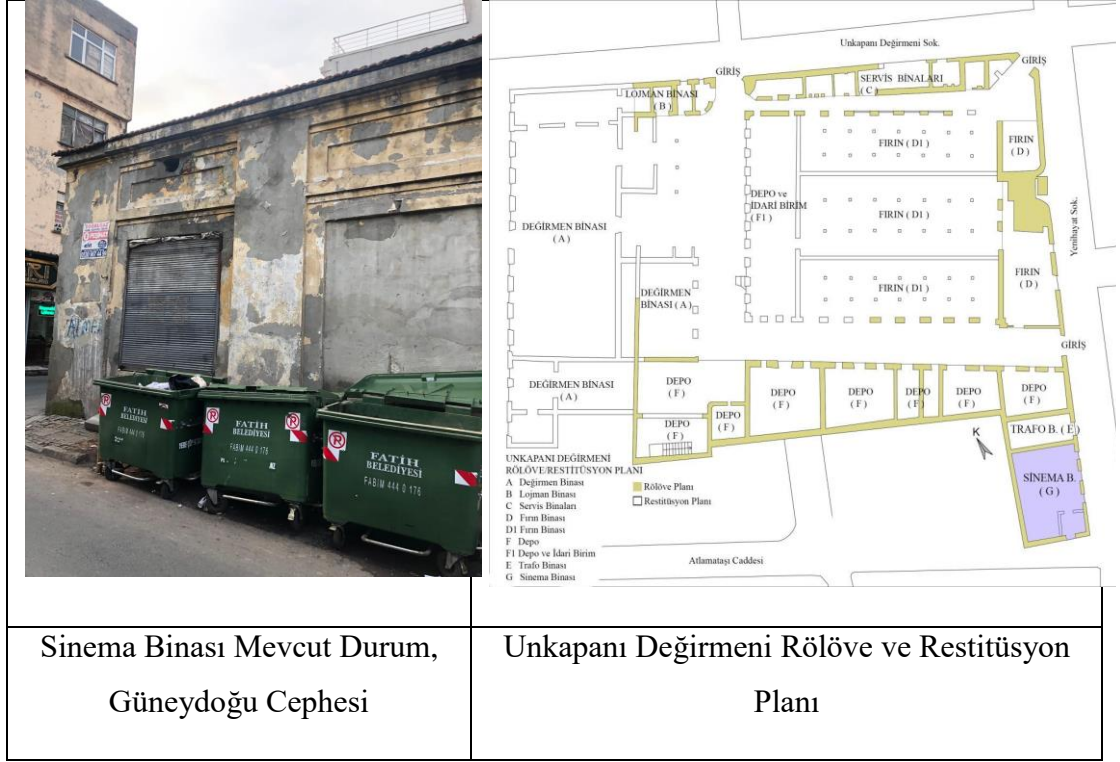
Kaynak: Seçer, 2002' den uyarlanmıştır.

Şekil 4.19: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Trafo Binası İşaretli Alanı

Yeni İşlev Önerisi: Koruma amaçlı yeniden kullanımında, yapıların sonradan yapılmış özgün olmayan eklerinden arındırılmalarının ardından; trafo binasının “teknik hacim” olarak kullanılması önerilmektedir. Bkz. (Şekil 4.21, Şekil 4.22).

Sinema Binası (G):

Mevcut Durum: Sinema ve Trafo Binalarının değirmen kompleksine sonradan eklenildiği bilinmektedir (Seçer, 2002). Değirmen kompleksinin diğer bütün yapılarına kıyasla, sinema binası daha iyi duruma sahiptir. Sinema binasının güneydoğu cephesi Yenihayat Sokağı'na bakmaktadır. Çatı örtüsü özgün ve mevcut olan yapının, güneydoğu cephesinde bulunan, kapı ve pencere boşlukları örülmüştür. Bkz. (Envanter No: 001.005). (Şekil 4.20).

Sinema Binası Mevcut Durum,
Güneydoğu Cephesi

Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon
Planı

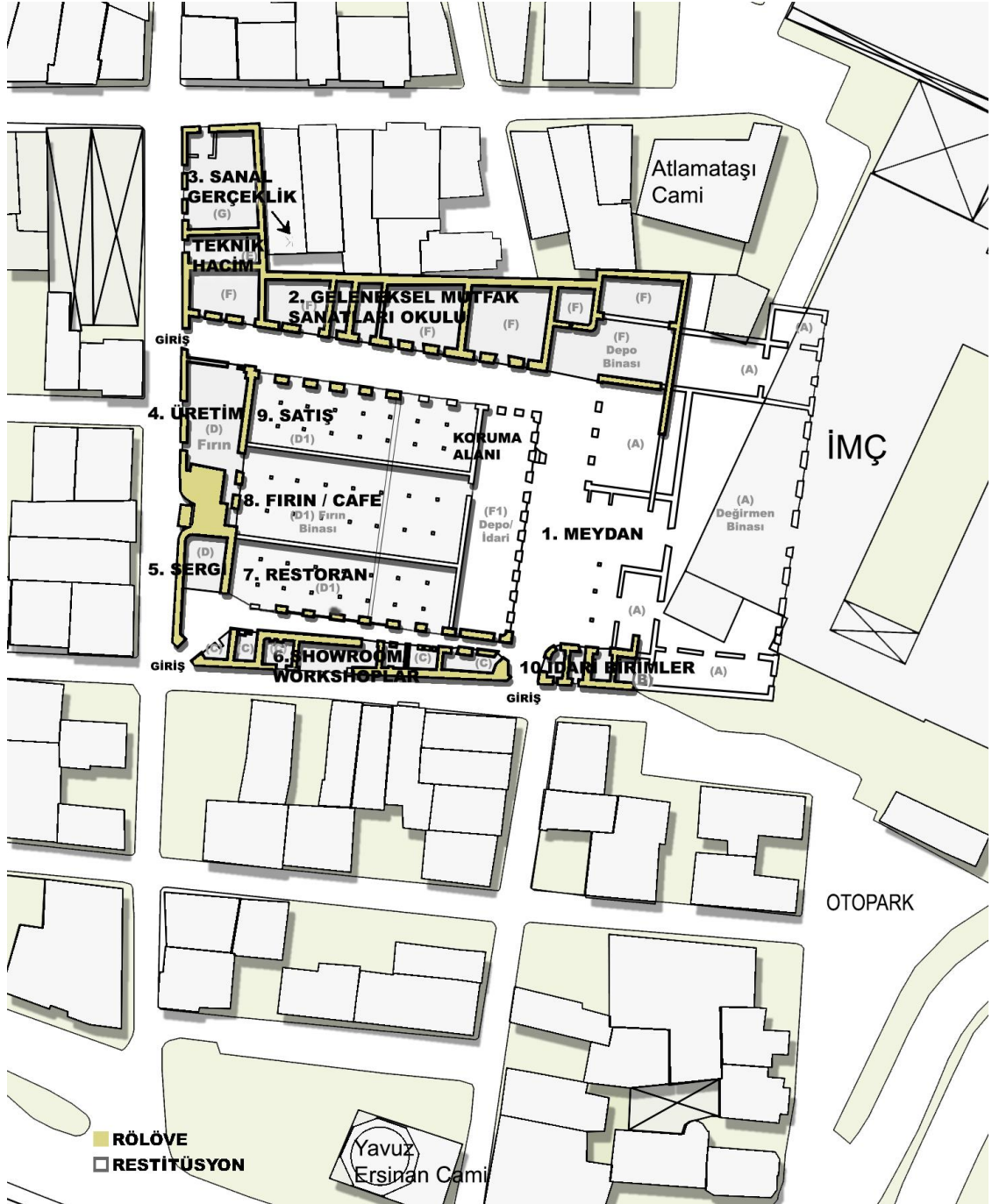
Kaynak: Seçer, 2002' den uyarlanmıştır.

Şekil 4.20: Unkapanı Değirmeni Rölöve ve Restitüsyon Planı, Sinema Binası İşaretli Alanı

Yeni İşlev Önerisi: Koruma amaçlı yeniden kullanımında, yapıların sonradan yapılmış özgün olmayan eklerinden arındırılmalarının ardından; sinema binasının özgün işlevini anımsatan “Sanal gerçeklik” işlevi ile kullanıma açılması önerilmektedir. Bkz. (Şekil 4.21, Şekil 4.22).

Tarihi Cibali Tütün Fabrikasının, “Rezan Has Müzesi’ne” dönüşümü incelendiğinde; bu yapıya ait verilerin sanal gerçeklik uygulamalarıyla, eski ve yeni fotoğraflarının birlikte yansıtılması sayesinde mekânsal bellek oluşturulmuştur. Bu uygulama ‘mekânsal belleğin’ devam edebilmesi açısından, oldukça başarılı bir çalışmadır. “Rezan Has Müzesi” olarak dönüştürülen ulusal ölçekteki bu örnekte, yapılan sanal gerçeklik uygulamaları başarılı bulunmuştur. Bkz. (Şekil 3.44, Şekil 3.45). Unkapanı Değirmen kompleksinin yeniden işlevlendirilmesinde, tarihi sinema binası için “Sanal gerçeklik” uygulaması olarak önerilen yeni işlev, bu çalışmadan örnek alınmıştır.

Değirmen kompleksinin tamamına önerilen, yeni işleve ait vaziyet planı Şekil 4.21’de verilmiştir.

Şekil 4.21: Unkapanı Değirmen Kompleksi, Yeni İşlev Önerisi Vaziyet Planı

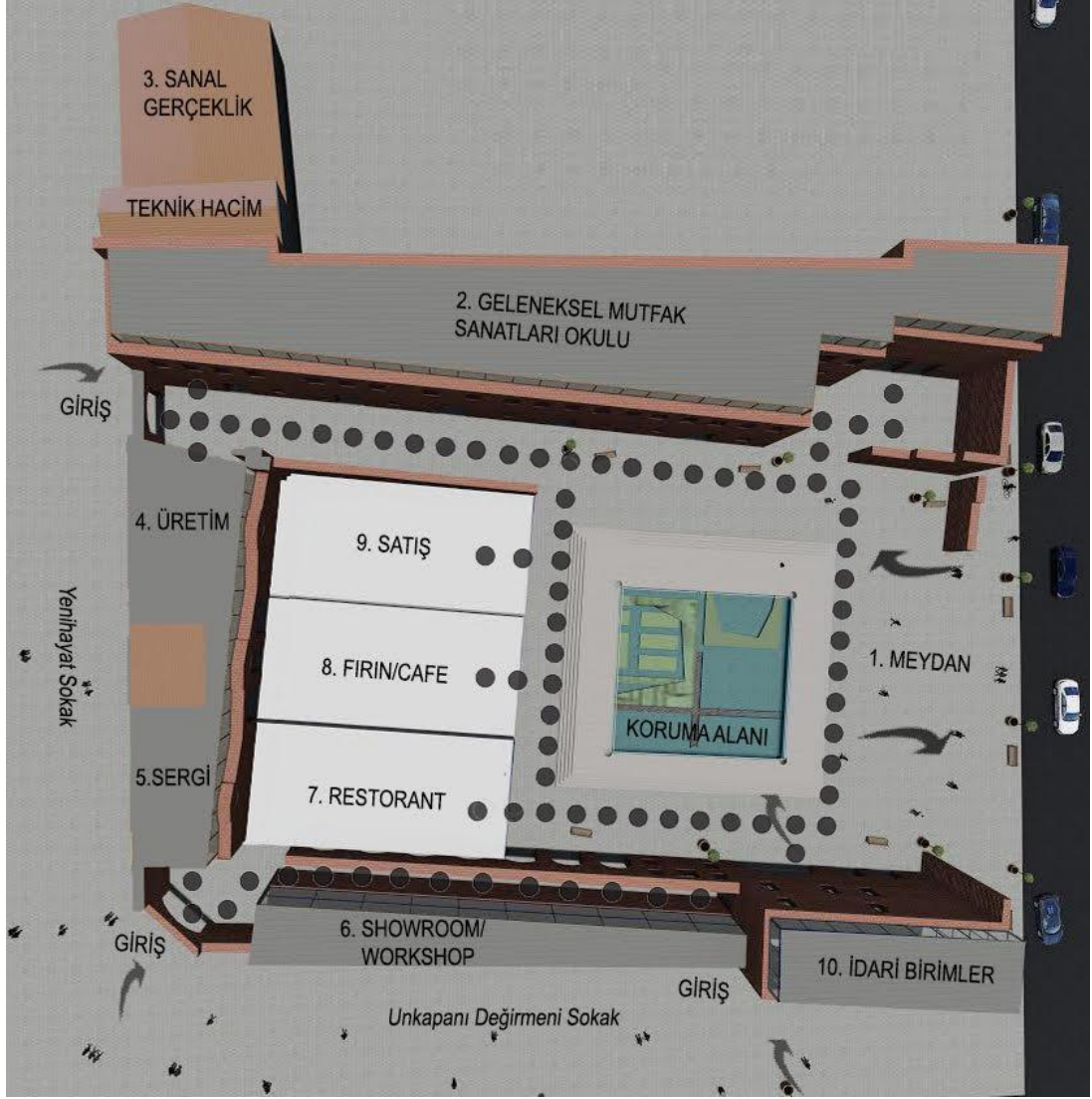
İşleyiş olarak, geleneksel yöntemlerle un üretimi yapılması, pişirilmesi ve eğitiminin verilmesi, üretim ve pişirme mekânlarının gelen ziyaretçilere açık ve üretim yöntemlerinin izlenebilir olması, ürünlerin sergilenmesi ve satışının yapılması, ayrıca sanal gerçeklik uygulamalarıyla değirmenin özgün resimlerinin aktarılması

önerilmektedir. Bu işlev mirasın özgün üretim izlerinin ve değerini yansıtmakla beraber, içerdiği fonksiyonların alana getireceği yoğunluk oranı çok fazla olmayacağından, mirasın özgün mimarisinin korunmasına olanak sağlayacaktır.

Alanın mevcuttaki karma yapısı, yapıların birbirleri ile ilişkili farklı işlevleri bünyesinde barındıracak niteliktedir (Şekil 4.22), (Şekil 4.23), (Şekil 4.24), (Şekil 4.25).

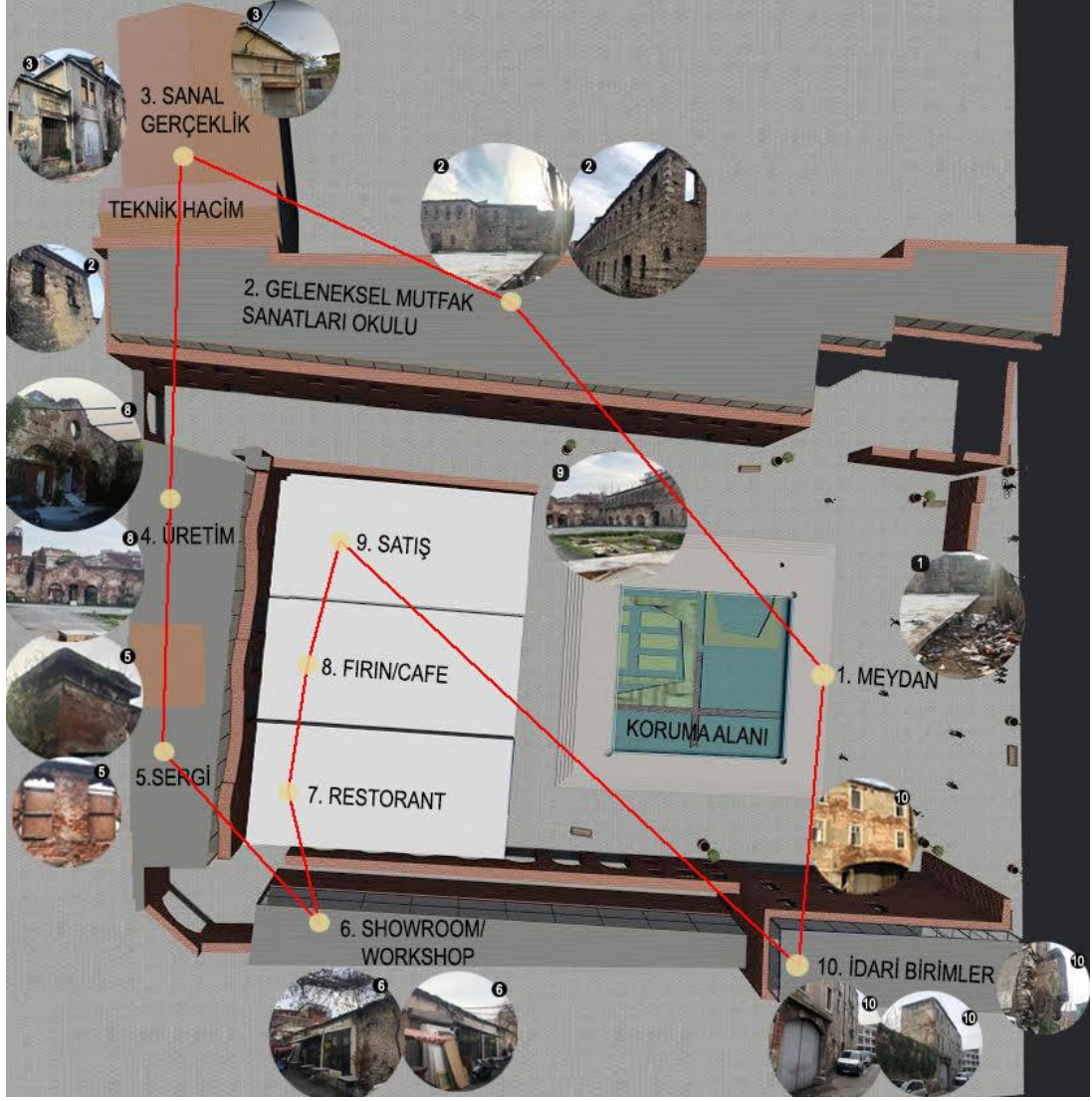
Bu doğrultuda alana verilen yeni işlev önerisinde, mekân kurgusu ve işleviş şeması, meydana sergilenen kalıntı alanından başlayarak, verilen numaralar doğrultusunda sıralanmıştır.

- **İşleviş Şeması:**
- 1. Meydan (Kalıntı Alanı)
- 2. Geleneksel Mutfak Sanatları Okulu
- 3. Sanal Gerçeklik
- 4. Üretim
- 5. Satış
- 6. Showroom ve Workshoplar
- 7. Restoran
- 8. Fırın/Cafe
- 9. Satış
- 10. İdari Birimler

Kaynak: Reşitoğlu, 2019

Şekil 4.22: Unkapanı Değirmeni Kompleksi Yeni İşlev Önerisi, Üç Boyut Görseli

Kaynak: Reşitoğlu, 2019

Şekil 4.23: Unkapanı Değirmeni Kompleksi Yeni İşlev Önerisi, Üç Boyut Görseli

Kaynak: Reşitoğlu, 2019

Şekil 4.24: Unkapanı Değirmeni Kompleksi Yeni İşlev Önerisi, Üç Boyut Görseli

Kaynak: Reşitoğlu, 2019

Şekil 4.25: Unkapanı Değirmeni Kompleksi Yeni İşlev Önerisi, Üç Boyut Görseli

5. BÖLÜM

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Endüstri mirası yapı ve alanları yapıldığı dönemin mimari dili, teknik bilgisi, üretim izleri, ayrıca sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı hakkında günümüze mesaj taşıyan korunması gerekli önemli kültür varlıklarıdır. Günümüzde değişen çevre koşulları, toplumsal ihtiyaçlar ve teknolojik gelişmelerle beraber işlevlerini kaybederek âtıl durumda kalan bu mirasın yeni işlevlerle günümüz koşullarına adapte edilerek korunması söz konusudur. Dünyada ve ülkemizde sanayi alanlarının dönüştürülmesi ve endüstri yapılarının yeniden işlevlendirilmesi gerek akademik çalışmalar gerekse uygulama örnekleri ile gündemde olan bir araştırma konusudur.

Dublin İlkleri, 2011’de belirtildiği gibi; Endüstri mirası alan ve yapılarının sürdürülebilir kullanımının yönetiminde kültür mirası değerinin dikkate alınması ve saygı görmesi için “uzman katkısına” gerek vardır. Fiziksel müdahaleler söz konusu olduğunda, imar yönetmelikleri, risk azaltma gerekleri, çevresel ve endüstriyel düzenlemeler ile diğer standartlar, “endüstri yapısının kültürel miras boyutu” dikkate alınarak, duruma göre uyarlanmalıdır.”

Bu doğrultuda tez çalışmasında bu konuda hayata geçirilmiş uygulama örnekleri ele alınarak yeni işlevleri ile birlikte incelenmiş, yeni işlevlerin yapının kendi özgün yapısal karakterine ve özgün işlevine uygunluğu sorgulanmıştır. İncelenen örnekler sonucunda; bu yapı ve alanlarda kendi özgün kimliklerini yansıtmayan uygulamaların yapıldığı, çoğunlukla ticari kaygılarla yeniden kullanıma açıldıkları tespit edilmiştir.

Tez çalışmasının konusunu oluşturan, Unkapanı Değirmen Kompleksi, Fatih ilçesi, Yavuz Sinan Mahallesi, 1 parsel, 515 no’lu adada, Unkapanı semtinde bulunmaktadır. Tarihsel süreçte Unkapanı değirmeni veya Beylik değirmeni olarak anılan yapı, 19. yüzyıldan günümüze kalmış olan ender örneklerden biri olmasının yanında, bölgeye adımı vererek semtin simgesi niteliğinde abidevi bir endüstri kompleksidir. Fabrika kompleksinin ana değirmen binası İstanbul manifaturacılar çarşısı yapımı sırasında yıkılmış, kalan kısımları ise harap durumdadır. II. Grup tescilli korunması gerekli kültür varlığı statüsünde olan mirasın fiziki durumunun korunmasına yönelik hiçbir koruma önlemi alınmamaktadır. Alandaki yapıların donanımlarının yok olduğu gibi kendileri de gündün güne harap olmaktadır. Unkapanı

un değirmeni için, farklı yıllarda, farklı kurumlarca ve farklı yeni işlevler öneren restorasyon projelerinin hazırlanmış olmasına rağmen, yeterli bütçe ayırlamadığı için uygulama aşamasına geçilememiştir.

Miras korumanın ilk adımı olan belgeleme ve envanterleme için uluslararası kuruluşlarca ilke kararları ve rehberler oluşturulmuştur. Mimari mirasın korunması ve yaygınlaştırılması konusunda ortak bir politika oluşturmayı hedefleyen bir belge olan; Ekim 1985 tarihli “Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi” Temmuz 1989 tarihinde ülkemizde de kabul edilmiştir Bu sözleşmede yer alan; “*Korunacak Varlıkların Tespiti: Madde 2- Korunacak anıt, bina grupları ile ören yerlerinin kesin olarak tespit edilebilmesi için her bir taraf bu tarihsel varlıkların envanterini oluşturur ve bu tarihsel varlıklara zarar verebilecek tehlikeli durum doğduğunda en kısa zamanda gerekli dokümanları hazırlamayı taahhüt eder*” (URL 31).

Bu sözleşme doğrultusunda belgelemenin kültür varlıklarının korunması konusunda temel eylem olduğu görüşüyle, tez kapsamında II. Grup tescilli endüstri mirası örneği olan Unkapanı un değirmeni kompleksinde gelecekte oluşacak değişimlere karşı mevcut durum belgelemesi yapılmıştır. Değirmen kompleksi, Seçer ‘in 2002 yılında koruma alanında ele aldığı çalışması referans alınarak, günümüzdeki mevcut durumu güncel olarak tekrar ele alınmıştır. Çalışma, “yerleşme” ve “yapı” ölçeğinde hazırlanmış envanter fişlerinin yerinde yapılan gözlemler ile doldurulması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Envanter fişleri ekinde harita, kroki, fotoğraf albümü ve rölöve (Seçer, 2002’ den uyarlanmış) alışması dosyaları verilmiştir. Kompleksin korunarak günümüz koşullarında yeniden değerlendirilmesi için gerekli olabilecek mevcut durum bilgileri envanter çalışmaları sonucunda sistematik olarak elde edilmiştir.

Çalışmada alanın günümüz şartlarında yeniden değerlendirilerek korunması amacıyla yeni işlev önerisi geliştirilmesi aşamasında; Unkapanı semtinin ve fabrika alanının tarihi, kültürel ve üretim+ticaret içeren ekonomik değerlerinin vurgulanması, alanın mevcuttaki karma yapısının birbirleriyle ilişkili farklı işlevleri bünyesinde barındıracak nitelikte olması dikkate alınmıştır. Öneri işlev ‘geleneksel mutfak sanatları okulu’ başlığı ile ele alınmıştır. İçerdiği fonksiyonlar alandaki yapı ve yapı kalıntıları dikkate alınarak açık, yarı açık ve kapalı alanlara dağıtılmıştır. Geleneksel yöntemlerle un üretimi yapılması, pişirilmesi ve eğitiminin verilmesi, üretim

mekânlarının gelen ziyaretçilere açık ve üretim yöntemlerinin izlenebilir olması önerilmiştir.

Endüstri mirasını koruma yaklaşımlarının mirasın taşıdığı somut ve somut olamayan değerler bağlamında ele alınması gereklidir. Bu mirasın diğer kültür varlıklarından farklı olarak teknolojik ve üretim değerleri olduğu dikkate alınmalı, mirasın tüm düzeneklerinin korunarak geleneksel üretim sürecinin izlenebileceği projeler geliştirilmelidir.

Endüstriyel mirasın korunmasında ekonomik yönden yasal düzenleme ve yaptırımlarla yetkili kuruluşların arşivlerinin korunması sağlanmalıdır. Büyük endüstriyel tesislerin korunmasında toplam maliyetin ülkeler arasında paylaşımı sağlanmalıdır. Bu konudaki akademik çalışmalar desteklenmeli, paylaşımına açılmalı ve bilgi transferi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

AHUNBAY, Z. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, YEM Yayınevi, İstanbul, 1996.

AKŞAN, Ö. T. (2018). Okmeydanı Baruthanesinin Tarihsel Süreci ve Yeniden Değerlendirilmesine Yönelik Çözüm Önerileri. *Yüksek Lisans Tezi*. Mimarlık Anabilim Dalı, Rölöve-Restorasyon Programı. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi FBE.

ALANGOYA, K. (2015). Genius Loci (Yerin Ruhu) Kavramı ve Mimarlık Eğitiminde Doğal ve Yapılı Çevre İlişkisi. *Mimarlık 385 Dergisi*. Sayı: Eylül-Ekim.1-9.

ALTINOLUK, Ü. (2000). Endüstri Arkeolojisi Kapsamında Binalarda İşlev Dönüşümü. *Mimarlık Dergisi*. Sayı:292. Sayfa:7.

ARAN, A. (1994). Tophane-i Amire. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt 7. İstanbul: Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Yayınları.

ATANUR, G., ÜRKMEZ, G., K.(2016). İşlevini Yitirmiş Bir Sanayi Alanının Dönüşümünün Kent Kimliğine Etkisi: Bursa Sıcaksu Tabakhanler Bölgesi. *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*. Sayı: Özel Sayı. Sayfa: 106-126.

AYNURAL, S. (2002). İstanbul Değirmenleri ve Fırınları, *Tarih Vakfı Yurt Yayınları*, İstanbul.

BAŞGELEN, N., (2003). Türkiye Kültür Envanteri Kılavuzu, Türkiye Bilimler Akademisi, *Türkiye Kültür Sektörü TÜBA-TÜKSEK Yayınları*, İstanbul.

BATUR, A., BATUR, S. (1970). Sanayi Toplumu ve Sanayi Yapısının Evrimi Üzerine Düşünceler. *Mimarlık Aylık Dergisi*. Sayı: 80. Sf. 27.

BOZDEMİR, M. (2011). Darphane-i Amire. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Endüstriyel Mirasımız*. Cilt:1. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

BURSA MUHALİF, "1963-Tütün Fabrikası'nda işçiler yemek boykotu yaptı", 7 Ocak 2014, s.1.

ÇAĞLAYAN, M. (2015). "Osmanlıdan Günümüze Bir Endüstri Mirası: Feshane" *Genç Akademisyenler Sempozyumu 1, Bildiriler Kitabı*. Sayfa 72.

ÇAKIR, H. GÖNÜL, B. Y. (2015). Tarihi Yapılarda Mekânsal Belleğin Korunması, İzmit Seka Selüloz ve Kâğıt Fabrikasının Dönüşümü. *Beykent Üniversitesi ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*. Sayı 8(2). 85-110.

CENGİZKAN, N. M. (2006). Endüstri Yapılarında Yeniden İşlevlendirme; İşi Biten Endüstri Yapıları Ne İşe Yarar. *TMMOB Mimarlar Odası Yayını*. Dosya 03. Bülten 45. Sayfa 9.

CEYLAN, O. (2003). Top Döküm Binaları (Tophane-i Amire) ve Onarımları. *Tasarım Kura*. Sayı: 3. 43-55.

CHECA-ARTASU, M. M. (2012). İspanya Endüstri Mirası ve Coğrafyası, Barcelona Örneği. *TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını*. Sayı 52. Sayfa 4.

ERDİNÇ, S. (2002). Endüstri Arkeolojisi Kapsamında İstanbul'daki 19. Yy Endüstri Yapılarında İşlev Dönüşümüne Bağlı Mimari Mekân Analizi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi FBE.

ERDOĞAN, D. (2012). Küçükçekmece Osmanlı Kibritleri Fabrikası'nın Endüstri Mirası Olarak Koruma ve Yeniden Kullanım Önerisi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE.

ERDOĞAN, D. (2012). Küçükçekmece Osmanlı Kibritleri Fabrikası'nın Endüstri Mirası Olarak Koruma ve Yeniden Kullanım Önerisi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE. Sayfa 8'den Aksel, A. 1994. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi 5*, Türk Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

ERKARTAL, P. Ö. (2018). Endüstri Mirasının Dönüşümü: Almanya'dan Dört Farklı Örnek. *Yakın Mimarlık Dergisi*. Cilt 1. Sayı 2. 66-75.

GÖKDAĞ, S. (2014). Endüstri Mirası Yapılarının Sergi Mekanları Olarak Yeniden İşlevlendirilmesi Kapsamında, Roma ve İstanbul'daki Örneklerinin Mekânsal Dönüşümün Karşılaştırılmalı Analizi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi FBE.

GÖNCÜOĞLU, S. (2015). Osmanlı Dönemi Unkapanı Senti'nin Tarihi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi SBE.

KABAOĞLU, C. (2001). Darphane-i Amire'den İstanbul Müzesi'ne. *TMMOB Mimarlar Odası Yayını Ankara Şubesi*. Dosya 03. Bülten 45. Sayfa 12.

KAHYA Y., TANYELİ G. (1994). Unkapanı, Unkapanı Köprüleri. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt 7. İstanbul: Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Yayınları.

KAŞLI, B. (2009). İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilen Korumaya Değer Endüstri Yapıları ve İç Mekân Müdahaleleri: Santral İstanbul Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi SBE. Sayfa 33' den Kepenek Y., 1983. *Türkiye'nin Sanayileşme Süreçleri, Cumhuriyet Dönemi Ansiklopedisi*, Cilt:7, İstanbul; Ökçün, G., 1997. Osmanlı Sanayi, 1913, 1995 Yılları İstatistikî, Ankara.

KAYA, S., YERLİ, Ö., DÖNER S. (2015). Endüstriyel Alanların Endüstriyel Parklara Dönüşümü. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi, Derleme Makalesi*.3 518-534.

KAZGAN, H. (1994). Cibali Tütün Fabrikası. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt: 2. İstanbul: Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Yayınları.

KIRAÇ, A.B. (2001). Türkiye'deki tarihi sanayi yapılarının günümüz koşullarına göre yeniden değerlendirilmeleri konusunda bir yöntem araştırması, Doktora Tezi, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

KIRAÇ, A. B. COŞKUN, B. S. ERDOĞAN, D. (2018). Küçükçekmece Osmanlı Kibritleri Fabrikası'nın Endüstriyel Miras Kapsamında Değerlendirilmesi. *Megaron Dergisi*. 13(1). 67-84.

KISTIR, M. R. TUNCER, H. GÖKARSLAN, B. (2017). Bir Endüstri Mirasının Korunarak Yaşatılması ve Yeni İşlevi: Isparta-Yalvaç Tarihi Deri Fabrikası. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Sayı: 63. Sayfa 635-653.

KOCA, S. K. (2005). Çağdaş Mimarlıkta Yersizlik. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul teknik üniversitesi FBE.

KÖKSAL, T. G. (1996) Haliç Tersanelerinin Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci ve Koruma Önerileri. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.

KÖKSAL, T. G. (2005). İstanbul'daki Endüstri Mirası İçin Koruma ve Yeniden Kullanım Önerileri. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.

KÖKSAL, T. G. (2012). Endüstri Mirasını Koruma ve Yeniden Kullanım Yaklaşımı, Sanayi Yapıları. *Endüstri Arkeolojisi Güney Mimarlık Dergisi*. Sayı 8. Sayfa 18.

KKVKK. (1983). *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu*. Bölüm: 1. Madde 3-4.

KUBİLAY, A. Y. (1994). Tophane-i Amire. Dünden *Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt 7. İstanbul: Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Yayınları.

NART, D. (2015). İstanbul’da Endüstri Yapılarında Gerçekleşen Dönüşümlerin Mekânsal Açından İrdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.

ÖNGÖREN, C. (2015). İstanbul, Küçükçekmece, Azadlı Baruthanesi Tarihsel Gelişimi ve Kasrı Hümayun Yapılarının Yeniden Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Mimarlık Anabilim Dalı, Rölöve-Restorasyon Programı. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi FBE.

ÖZDEMİR, M. (2015). Endüstri Mirasının Yeniden İşlevlendirilmesinde; Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.

ÖZÜDOĞRU, A. (2010). Adana’da Dokuma Sanayi Yapılarının Endüstri Mirası Kapsamında İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi.

PİRAN, D. (2016). Endüstri Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi FBE.

SANER, M. (2012). Endüstri Mirası: Kavramlar, Kurumlar ve Türkiye’deki Yaklaşımları. *Planlama Dergisi*. 1-2.

SEÇER, K. F. (2002). İstanbul’daki Osmanlı Dönemi Değirmenlerinin Mimari Açından İncelenmesi ve Unkapanı Değirmeninin Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Restorasyon Anabilim Dalı Restorasyon Yenileme-Koruma Bilim Dalı. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Üniversitesi FBE.

SEÇER, K. F. (2011). Unkapanı Değirmeni’nin Mimari Analizi ve Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi. [Electronic Version] *Mimarlık 357 Dergisi*. 1-2.

SEVERCAN, Y. C. (2012). Endüstri Mirasının Korunması ve Yeniden İşlevlendirilmesine İlişkin Özelleştirme Yaklaşımları: Sorunlar ve Olanaklar. *TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını*. Sayı 52. Sayfa 40.

- TANILLI, S. (1996). *Uygarlık Tarihi*. Alkım Yayınevi. İstanbul.
- TANYELİ, G. (2000). Endüstri Arkeolojisi Yapılarının Korunması ve Yeniden İşlevlendirilmesi. *Domus m*, S.8, s.50-51.
- TANYELİ, G. (2009). İstanbul'da Endüstriyel Miras Örneği: Bomonti Bira Fabrikası. *TÜBA-KED*. 7/2009.
- T.C. İstanbul Fatih Belediyesi Planlama Müdürlüğü, Analitik Etüd Paftaları.
- TOPRAK, Z. (1985). Osmanlı Devleti ve Sanayileşme Sorunu, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e. *Türkiye Ansiklopedisi 5*, 1340-1344.
- ULUTAŞ, F. (2014). Sanayi Bölgeleri İçin Eko-Endüstriyel Park Yaklaşımı. *İstanbul Dudullu Dergisi*. Sayı:38. 12-13.
- ÜRKMEZ, G. K. ATANUR, G. (2016). İşlevini Yitirmiş Bir Sanayi Alanının Dönüşümünün Kent Kimliğine Etkisi: Bursa Sıcaksu Tabakhaneler Bölgesi. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*. Cilt:11. 106-126.
- YENİGÜRBÜZ, E. (2012). Dünden Bugüne Tuz Madeni ve Turizm Potansiyeli. *Çankırı Tuz Çalıştayı Raporu*:11-13.
- ZAT, V. (1994). Bomonti Bira Fabrikası. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt 2. İstanbul: Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Yayınları.
- ZELEF, M. H. (2006). Endüstri Mirası. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi*. Dosya 03. Bülten 45. Sayfa 4.

İnternet Kaynakları

URL 1: Dublin İlkelerinde, Endüstri Mirası (01.05.2018).

www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0437197001518162239.pdf

URL 2: Endüstri Mirası Kavramları (07.05.2018).

https://www.researchgate.net/publication/255686097_Endustri_Mirasi_Kavramlar_Kurumlar_ve_Turkiye'deki_Yaklasimler_Mehmet_Saner [accessed Jun 21 2019].

URL 3: Nizhny Tagil Tüzüğü (19.03.2018).

[www.icomos.org/.../nizhny-tagil-charter, TICCIH, \(The Nizhny Tagil Charter for the Industrial Heritage, 2003\)](http://www.icomos.org/.../nizhny-tagil-charter, TICCIH, (The Nizhny Tagil Charter for the Industrial Heritage, 2003)).

URL 4: Avrupa Konseyi Tavsiyeleri (02.05.2019).

www.industrialheritage.eu/council-of-Europeabout:blank

URL 5: ERIH Örgütü (04.11.2018).

<https://www.erih.com>

URL 6: FAITH Örgütü (17.12.2018).

www.e-faith.org

URL 7: DOCOMOMO Örgütü(22.11.2018).

<https://www.docomomo.com>

URL 8: ICOHTEC Örgütü (24.11.2018).

www.icohtec.org/

URL 9: Dünya Miras Listesi

<http://whc.unesco.org/sites>

URL 10:İstanbul Endüstri Mirasının Haritalanması (17.05.2019).

<http://www.arkiv.com.tr/proje/endustri-mirasi-haritalama-projesi/8285>

URL 11: Southside Works Dönüşüm Öncesi Durumu (18.01.2019).

<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/567307>

URL 12: Günümüzde Southside Works (18.01.2019).

<https://www.thedustinnulfteam.com/south-side.html>

URL13: Toledo Endüstri Kompleksi (22.01.2019).

<https://www.hksinc.com/our-news/articles/promedica-headquarters-transforms-downtown-toledo>

URL 14: Dünya Mirası Zollverein

<http://www.route-industriekultur.ruhr/ankerpunkte/welterbe-zollverein.html>

URL 15: Toledo, Ohio Eski Endüstri Kompleksi Restorasyonu(22.01.2019).

<https://casacor.abril.com.br/arquitetura/escritorio-hks-revitaliza-fabrica-de-120-anos-em-ohio/amp/>

URL 16: ProMedica Sağlık Sigortası Merkezi İç Mekân (22.01.2019).

<https://casacor.abril.com.br/arquitetura/escritorio-hks-revitaliza-fabrica-de-120-anos-em-ohio/amp/>

URL 17: 192 Shoreham Street'den Bir Koruma Örneği (24.02.2019).

<http://www.projectorange.com/projects/view/shoreham-street>

URL 18:Terk edilmiş Washburn A Mill, 1976 (16.08.2019)

<https://translate.google.com/translate?hl=tr&sl=en&u=https://www.mnhs.org/millcity&prev=search>

URL 19: Mill City Museum (16.08.2019)

https://www.google.com/search?q=mill+city+museum&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjOxu_XhankAhXss4sKHeGMCvAQ_AUIEigC&biw=723&bih=606#imgrc=5GjJKPyb73qVqM:

URL 20: Günümüzde Darphane-i Amire Binası Sergi Alanları (24.04.2019).

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-148599/10x10--turkiye-katar-cagdas-sanat-sergisi.html>

URL 21: Günümüzde Tarihi Tophane-i Amire Binası İç Mekân Sergi Alanları (25.04.2019).

<https://www.msgsu.edu.tr/pages/ModalWindowContent.aspx?cid=1429&rcid=1429>

URL 22: Cibali Tütün Fabrikası İç Mekân, İşçiler İçin Ayrılan Yemekhane Bölümü (25.04.2019).

<http://www.bursamuhalik.com/1963-tutun-fabrikasinda-isciler-yemek-boykotu-yapti/>

URL 23: Tarihten Günümüze Cibali Tütün Fabrikası (28.05.2019).

<http://www.khas.edu.tr/77/tarihce>

URL 24: Cibali Tütün Fabrikası Dönüşüm Örneği (28.05.2019).

<https://724kultursanat.com/wp-content/uploads/2018/11/kadir-has-universitesi-avrupa-film-odulleri-770x433.jpg>

URL 25: Rezan Has Müzesi (28.05.2019).

<https://sehrincocukhali.com/mekanlar/rezan-has-muzesi/>

URL 26: Cibali Tütün Fabrikası İç Mekân Dönüşümlerini (28.05.2019).

<https://khas20yasinda.wordpress.com/2017/03/27/cibali-tutun-fabrikasinda/>

URL 27: 1939 Yılında Açılan Atatürk Köprüsü (12.06.2019).

<http://www.degisti.com/index.php/archives/7075>

URL 28: 1946 Atatürk Bulvarı ve Unkapanı Semti (12.06.2019).

<http://www.eskiistanbul.net/tag/atat%C3%BCrk-bulvar%C4%B1/>

URL 29: Unkapanı Fabrikası Kompleksi ve İMÇ Manifaturacılar Çarşısı (08.06.2019).

<http://www.arkitera.com/haber/12749/dogan-tekeli-imcnin-hikâyesini-anlatiyor>

URL 30: Unkapanı Fabrikası ve Çevresi (20.06.2019).

<https://yandex.com.tr/harita/104687/kula/?ll=28.641561%2C38.540333&z=11>

URL 31: Avrupa'nın Mimari Mirasını Koruma Anlaşması (28.06.2019).

<http://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/Strasbourg-Antlasmasi-1985.pdf>

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı: Leyla REŞİTOĞLU

Doğum Yeri ve Tarihi: VAN- 1993

Medeni Hali: Bekâr

E-Mail: leylaresitoglu@gmail.com

Telefon (Cep): 0532 5849621

EĞİTİM DURUMU

2007-2011: Milli Piyango Anadolu Lisesi

2012- 2016: İstanbul Arel Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

2017- 2019: İstanbul Arel Üniversitesi Tezli Yüksek Lisans-Mimarlık

YABANCI DİL

İngilizce

İŞ TECRÜBESİ

Kurum Adı: Metis Mimarlık, 2016-2017

ASR Teknik Yapı Denetim LTD. ŞTİ., 2019-Devam Ediyor.